

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

ANTOLOGIE FANTASY PRO DĚTI A MLÁDEŽ

(Anthology of Fantasy Literature for Children and Teenagers)

Autor: Lenka Ratajová
Amforová 1925, Praha 5 - Stodůlky
ČJ-D
prezenční studium

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ondřej HNÍK, Ph.D.

Praha 2009

ÚVOD	4
ČAS ZPĚVU	7
UKÁZKY	8
KOMENTÁŘ	10
PRACOVNÍ LISTY	11
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	13
DEVCÁTKO MIMO A UGRADENÝ ČAS	15
UKÁZKY	16
KOMENTÁŘ	17
PRACOVNÍ LISTY	18
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	19
DEJTE SI ČITELNOST	20
UKÁZKY	21
KOMENTÁŘ	24
PRACOVNÍ LISTY	26
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	27
DEJTE SI ČITELNOST	29
UKÁZKY	30
KOMENTÁŘ	32
PRACOVNÍ LISTY	34
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	35
DEJTE SI ČITELNOST	36
UKÁZKY	37
KOMENTÁŘ	39
PRACOVNÍ LISTY	40
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	41

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

V Praze dne 29.6.2009

Lenka Ratajová
 .....
 Lenka Ratajová

ÚVOD	6
PÁN ZBROJE.....	8
UKÁZKY	8
KOMENTÁŘ	10
PRACOVNÍ LISTY	11
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	13
DĚVČÁTKO MOMO A UKRADENÝ ČAS.....	15
UKÁZKY	15
KOMENTÁŘ	17
PRACOVNÍ LIST	18
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	19
SÉRIE NIGHTRUNNES.....	20
UKÁZKY	20
KOMENTÁŘ	24
PRACOVNÍ LISTY.....	26
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	28
TRILOGIE O KRÁLOVNĚ TAMÍR II.	29
UKÁZKY	29
KOMENTÁŘ	32
PRACOVNÍ LIST	34
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	35
INKOUSTOVÉ SRDCE.....	36
UKÁZKA	36
KOMENTÁŘ	38
PRACOVNÍ LISTY	40
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	42
DOBŘÁ ZNAMENÍ.....	43
UKÁZKY	43
KOMENTÁŘ	45
PRACOVNÍ LISTY.....	47
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	49

JESTŘÁB A RYBÁŘKA 50

UKÁZKY	50
KOMENTÁŘ	52
PRACOVNÍ LIST 1	54
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	55
PRACOVNÍ LISTY 2	56
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	58

ZEMĚMOŘÍ 59

UKÁZKY	59
KOMENTÁŘ	60
PRACOVNÍ LISTY	61
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	64

LES MYTÁG 65

UKÁZKA	65
KOMENTÁŘ	66
PRACOVNÍ LISTY	68

LETOPISY NARNIE 72

UKÁZKY	72
KOMENTÁŘE	81
PRACOVNÍ LISTY	90
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	105

PÍSEŇ LEDU A OHNĚ 106

UKÁZKA	106
KOMENTÁŘ	107
PRACOVNÍ LISTY	109
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	111

13 A ½ ŽIVOTA KAPITÁNA MODRÉHO MEDVĚDA 112

UKÁZKY	112
KOMENTÁŘ	114
PRACOVNÍ LIST	115
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	116

KNÍŽE Z RODU DRAKA 117

UKÁZKA	117
KOMENTÁŘ	118
PRACOVNÍ LISTY	119

DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	121
<u>MOST DO ZEMĚ TERABITHIA .....</u>	<u>122</u>
UKÁZKY	122
KOMENTÁŘ	123
PRACOVNÍ LIST	124
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	125
<u>ČARODĚJKY NA CESTÁCH.....</u>	<u>126</u>
UKÁZKA	126
KOMENTÁŘ	128
PRACOVNÍ LISTY.....	129
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	131
<u>ZLATÝ KOMPAS/SVĚTLA SEVERU .....</u>	<u>132</u>
UKÁZKY	132
KOMENTÁŘ	134
PRACOVNÍ LISTY	135
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	138
<u>HARRY POTTER .....</u>	<u>140</u>
UKÁZKY	140
KOMENTÁŘ	144
PRACOVNÍ LISTY	146
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	148
<u>SÁGA O ZAKLÍNAČI.....</u>	<u>150</u>
UKÁZKY	150
KOMENTÁŘ	154
PRACOVNÍ LIST 1	156
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	157
PRACOVNÍ LIST 2	158
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	161
<u>PÁN PRSTENŮ .....</u>	<u>162</u>
UKÁZKY	162
KOMENTÁŘ	164
PRACOVNÍ LISTY	166
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ.....	170
<u>KRÁL Z HLUBINY PŮLNOCÍ.....</u>	<u>172</u>
UKÁZKY	172

KOMENTÁŘ	174
PRACOVNÍ LIST	176
DIDAKTICKÝ KOMENTÁŘ	177
 ZÁVĚR	 178
 BIBLIOGRAFICKÁ ČÁST	 180
 RESUMÉ	 186
 SUMMARY	 187
 KLÍČOVÁ SLOVA	 188
 PŘÍLOHA	 189

Úvod

Fantasy je jedním z nejobtížněji vymezitelných literárních žánrů. Obecně je většinou definován jako protipól science fiction, jako žánr plně využívající fantazii, jehož kořeny nacházejí zdroj kdesi ve středověkých mýtech.¹ Ovšem tato zjednodušená definice nedokáže problematiku fantastické literatury vůbec postihnout. Jak trefně napsal Robert Silverberg, „*fantastika je nejstarší odrůdou literární fikce – je stará jako představivost sama*“.² Vždyť to byla jen a pouze lidská představivost, která stvořila dávná božstva, nebezpečné démony, draky, čáry a kouzla a dokonce i křehké víly a princezny. Lidská fantazie napomáhala lidem utvářet povědomí o světě a osídlila neznámé exotické krajiny za obzorem podivnými tvory.

V současnosti je žánr fantasy jistý fenomén. Během posledních let se stal velmi populárním mezi dětskými a dospívajícími čtenáři. Nermalou zásluhu na tom má filmové zpracování *Pána prstenů*, které odstartovalo masivní zájem o fantastické příběhy. Ještě větší měrou se na této oblibě podílí sedmidílná série o kouzelnickém učni Harry Potterovi od anglické spisovatelky Joanny K. Rowlingové. Zhruba od konce devadesátých let zájem o fantasy mezi dětskými a dospívajícími čtenáři neustále stoupá.³

Přes veškerou oblibu mezi čtenáři zůstává pohled odborníků na fantasy poněkud skeptický, stále je považována za žánr spíše okrajový a pokleslý. Ani učitelé nevěnují fantasy knihám v hodinách literatury přílišnou pozornost. Prvotním motivem ke stvoření této diplomové práce se stala má osobní zkušenost ze střední školy. Žádný z pedagogů nebyl schopen posoudit, zda-li je to či ono dílo kvalitní, fantasy literatura byla záměrně odsouvána kamsi do pozadí. Jediným důvodem byl fakt, že ani jeden z učitelů se v tomto žánru nevyznal a neuměl s ním pracovat. Jako by snad výskyt elfů, trpaslíků či draků byl jediným kritériem, které rozhodovalo o nízké kvalitě díla. Existují literární témata, která bývají kvůli nezáživnému podání učitele žákům a studentům nepřístupná. Pokud budou tato témata prezentována jako součást oblíbeného žánru a čtenářsky srozumitelného textu, budou s nimi žáci schopni mnohem lépe pracovat.

Co se týče odborné základny tohoto žánru, existuje i u nás poměrně velké množství specializovaných časopisů (kupříkladu *Ikarie*, *Pevnost*, *Nemesis*), odborných publikací a hlavně literárních serverů, kde je možné si o tom či onom konkrétním díle zjistit veškerá důležitá fakta. Ovšem informace o tomto žánru jsou povětšinou velmi roztržité a jednotlivé zdroje jsou úzce specializovány podle jednotlivých zájmových okruhů. Navíc, na internetové servery často píší fanoušci příslušného díla, takže na tento zdroj je nutno se

---

¹ „Populární žánr iracionální fantastiky s tematickými zdroji v mýtu a středověké romanci.“

Mázlová, H. Fantasy. In Mocná, D. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. s. 187.

² Silverberg, R. *Legendy*. Praha, 1999. s. 9.

³ Národní pedagogická knihovna v Praze každoročně vyhlašuje dvacet nejčtenějších dětských knih a fantastická literatura v nich vždy zaujímá nadpoloviční podíl, v roce 2008 se nejčtenější knihou stal *Harry Potter a relikvie smrti*. Seznam nejčtenějších knih z posledních tří ročníků je připojen v příloze.

dívat s nutnou dávkou kritického odstupu. Doposavad vůbec nejucelenější publikací svého druhu u nás je *Fantasy: Encyklopedie fantastických světů*, jež byla přeložena z anglického originálu a vydána v roce 2003. Ovšem ani tato kniha není zcela vyhovující pomůckou pro potřeby školní výuky, protože se nezabývá pouze literaturou, nýbrž i fantastickými světy ve filmu a v počítačových hrách. Mou snahou nebylo vyhledávat ta díla, která by čtenáře informovala o podstatě žánru literární fantastiky, nebo která by se snažila co nejpodrobněji rozčlenit sub-žánry. Jako podkladový materiál mi naopak sloužily převážně ty publikace, které se zabývaly mytologií, bájemí a legendami, takové, které by mi umožnili hlubší vhled do jednotlivých vybraných děl.

Účelem této práce není poskytnout učitelům vyčerpávající seznam fantastické literatury, to ani není v současných podmínkách možné, protože knih tohoto žánru neustále přibývá. Mým záměrem bylo z celkového seznamu zhruba osmdesáti přečtených fantasy děl vybrat určitý zástupný počet autorů, kteří by svým dílem reprezentovali konkrétní odvětví fantastické literatury.

Kritéria výběru se u jednotlivých titulů lišila, základem ovšem byla vyšší literární úroveň. Obecně lze tvrdit, že ve finálním seznamu se ocitla díla, která se neomezují na běžná fantastická klišé, ale naopak tvorba těch autorů, kteří pracovali s originálními prvky a motivy nebo kteří zaběhnuté prvky zpracovali neobvyklým a netypickým způsobem. Dalším rozhodujícím faktorem pro výběr těch či oněch konkrétních děl bylo, že se jedná výhradně o literaturu pro děti a mládež. Eliminována byla tedy ty knihy, v nichž se vyskytovalo větší množství bezúčelného násilí, přílišné zdůrazňování sexuality postav, popřípadě ta díla, jejichž hrdinové nebyli v ničem blízcí dětskému věku.

Ve větší míře se v práci vyskytují převážně autoři zahraniční, nejčastěji z anglicky mluvícího prostředí. Česká spisovatelská základna tohoto žánru sice po roce 1989 postupně narůstá, ovšem v porovnání se světovou konkurencí nedosahují česká díla potřebné kvality. Navíc, málokterá z českých fantasy knih je vhodná pro mládež, o vhodnosti pro dětského čtenáře ani nemluvě. Proto českou literaturu v této práci zastupují pouze dva tituly.

Aby se práce neomezila jenom na seznam autorů a úryvky z knih, je ke každému z úryvků připojen komentář zdůvodňující jeho výběr, dále možnosti využití příslušného díla v hodinách literatury a v neposlední řadě také pracovní listy s doplňujícím didaktickým komentářem.

Pán zbroje

Ukázky

Richard Brown

Pán zbroje

Praha: Olympia, 2002.

ISBN 27-053-2002

Úryvek č. 1:

V Keironových dlouhých neupravených vlasech barvy lnu se právě protahoval a na celé kolo zíval Will, Keironův malý dřevěný panáček. Nebyl větší než Keironova dlaň.

Před rokem si jej Keiron vyřezal ze špalíčku vrbového dřeva, který našel v lese. Bylo to, jako by viděl obrysy malého tělíčka v zakroucených výrůstcích a v záhybech dřívě, než jej vyřezal.

Cassie se o panáčka začala hned zajímat. „Vypadá tak živě, i když je tak maličký a legrační,“ divila se a zkoumala zblízka jeho obličej a lesklá zelená očka. „Jako kdyby...“

Pak se stal malý zázrak.

Cassie se vši silou soustředila na nehybné tělíčko a pak jej pohladila dlaní, aniž by tušila, co vlastně dělá. A když náhle ucítila, jako by se míza uvnitř dřeva probudila, zatoužila, aby mužíček ožil. V tu chvíli se panáček v jejích dlaních zavrtěl. Cassie vyděšeně vykřikla a upustila ho na zem.

(s.13)

Úryvek č. 2:

Cassie zůstávala stále tichá. Nepřijímala Keironovy a Tařiny projevy lásky a soustrasti. Cítila, že ve chvíli, kdy přivedla k životu dítě ze světa stínů, překročila jakousi neviditelnou bariéru chránící její dětskou nevinnost a přestala být dítětem. K bratrovi se chovala chladně – jeho nevinnost mu zářila z očí a nutila ji toužit po tom, co už se nikdy nevrátí zpátky.

(s.76)

Úryvek č. 3:

Nejistýma rukama ji zvedla a nasadila si ji na hlavu. Zatímco poprvé se zdálo, že přilbice vyzařuje světlo, teď jakoby spíše prohlubovala noc kolem sebe. Náhle se Cassie ocitla sama v nekonečném temném prostoru. Vystrašeně se chtěla přilbice zbavit, ale nešlo to.

Pokusila se soustředit svou mysl. Přemýšlela o životě, o životodárné síle, která proudí zemí jako míza. Myslela na rozkvétající květiny, na rozvíjející se poupata, zurčící vodu...

Ale obrazy, které se k ní vracely, byly jiné, děsivé! Viděla noční příšery obracející k ní hlavy, aby si ji lépe prohlédly, a mrkající překvapeně dravčíma očima. Sovy a noční ptáci, prasata s rohy, žáby s rozeklanými jazyky, číhající divoké kočky, které na ni syčely a prskaly. Připadalo jí, že před jejíma očima rostou a sílí. (...)

Čím více se Cassie soustředila, tím silněji přilbice vyzařovala životodárnou sílu do nitra dávných, temných živočichů, do kamene, do zkamenělých zvířat. Kámen se nezměnil, ale děsivé zkamenělé bytosti v okolí Ledového hradu, které vězely uvnitř a kdysi dávno v temných časech kouzel a magie byly živé, se probouzely, neboť v nich Cassiina moc skrze přilbici vzkřísila život. (...)

Cassie zalapala po dechu. V duchu spatřila obrovského ještěra pod hradbami Ledového hradu, který k ní otočil hlavu a nenávistně jí pohlédl do tváře. Jeho oči byly jako dva hluboké, temně zelené, slizké močály, které pohltní všechnen život na ostrově.

(s.112)

Komentář

Richard Brown je autorem velmi poutavého příběhu, v němž se snoubí žánr fantasy a prvky literatury pro děti. Dětskému čtenáři je přizpůsobeno vše, od hlavních postav, přes jednoduchý jazyk, až po poměrně nekomplikovaný děj. Mezi fantastickou literaturou určenou dětem je příběh Pána zbroje ojedinělý. Většina mladých hrdinů, kteří se objevují ve fantasy literatuře pro děti, sice jako děti vypadá, ale jejich myšlení i chování rozhodně neodpovídá jejich věku. Richard Brown stvořil své dětské hrdiny velice opravdově, oba sourozenci jsou dvanáctileté děti, které myslí jako děti a také se jako děti chovají. Keiron i Cassie sice mají zvláštní nadání, Cassie má dar léčit, Keiron ovládá telepatii, ale své dary neumějí správně používat, jejich vidění světa je černo-bílé a celkově jsou ještě velmi naivní. Během jejich dobrodružné plavby za zlatou zbrojí je doprovází jejich otec, lord Tancred, který v celé sáze představuje hlas rozumu.

Dalším poměrně výjimečným prvkem této fantasy ságy je její rozsah a počet dílů. Autor se vyhnul kompozici trilogie a svůj příběh rozdělil do čtyř částí, které plně korespondují se čtyřmi hledanými částmi magické zlaté zbroje. Opustil rovněž často tak typickou mnohomluvnost a délka jednotlivých dílů se pohybuje okolo sto dvaceti stran, opět plně vyhovující dětskému čtenáři. Českému čtenáři jsou dostupné pouze první dva díly ságy, a to *Přilbice* a *Štít*. Další dva díly, *Ostruhy* a *Meč*, na svá vydání teprve čekají.

Uvedené ukázky z knihy byly vybrány záměrně za účelem představení hlavních hrdinů. V první ukázce se poprvé projevují Cassiiny léčitelské schopnosti tak, že je schopna oživovat. Cassie ovšem tuto moc neumí ovládat s rozumem a jednoho dne, ve snaze pomoci poddané, oživí její mrtvé dítě, které se vzápětí stává příčinou všeho zla. Cassie si svou chybu uvědomí, ale na nápravu je již příliš pozdě. Od té chvíle se její charakter výrazně odliší od bratrova. Celá její vnitřní proměna je zachycena v ukázce druhé. Třetí ukázka opět představuje Cassie a její dar. Po nalezení Přilbice, která umí vyplňovat sny, se Cassiina schopnost spojí s kouzly Přilbice a je to právě Cassie, která oživí dávné příšery, opět ve snaze působit dobro.

Pracovní listy jsou rovněž přizpůsobeny dětským čtenářům a jsou zaměřeny na ony originální prvky, které dílo má. Otázky se týkají obou zatím česky vydaných dílů tetralogie, jelikož na sebe přímo navazují a působí jako celek. Několik otázek směřuje ke kompozici díla, část otázek se soustředí na hlavní hrdiny, Keirona, Cassie, lorda Tancreda a prince Badrura. Celkově mají pracovní listy hlavně ujistit mladého čtenáře v jeho pozorném čtení a správném pochopení knih.

Pracovní listy

Pán zbroje

1. Série „Pán zbroje“ má čtyři samostatné díly. Podle čeho jsou jednotlivé díly pojmenovány?

2. V originále se série jmenuje „Zlatá zbroj“. Co mohlo vést vydavatele k tomu, aby název změnil?

3. Na kolik ostrovů se rozpadl Rajský ostrov?

4. Jaké katastrofy postihly jednotlivé ostrovy poté, co již nebyly součástí Rajského ostrova?

5. Kde se nachází Ledový hrad?

6. Jak se jmenovala bohyně, která stvořila zlatou zbroj?

7. Která postava je příčinou toho největšího zla?

8. Proč Dítě pronásleduje prince Badrura?

9. *Jaká je magická moc zlaté přilbice?*

10. *Proč má královna Východního ostrova téměř neomezenou moc nad poddanými?*

11. *Kdo jsou původní obyvatelé Východního ostrova?*

12. *Co je nutno učinit se všemi nalezenými částmi zlaté zbroje?*

13. *Které vlastnosti činí Keirona a Cassie jinými než ostatní děti?*

14. *Proč Keirona a Cassie všude doprovází lord Tancred?*

15. *Kdo ještě má kromě Keirona a Cassie magické schopnosti?*

Didaktický komentář

Pracovní listy se různou měrou snaží postihnout originální prvky fantastického dobrodružství. Stejně jako příběh Keirona i Cassie, i pracovní listy jsou určeny dětem. Tomu odpovídá jak jednoduchá forma otázek, tak jejich relativně nízký počet. Postupně se zaměřují na kompozici díla, poté jsou po čtenáři vyžadovány důležité detaily z děje, nejdůležitější jsou ovšem ty otázky, které se týkají hlavních postav.

Drobné, avšak ne nedůležité detaily testují paměť čtenářů, ovšem k jejich správnému zodpovězení je zapotřebí i uplatnění logického myšlení. Do pracovních listů byly totiž zařazeny ty prvky, které nejsou v knize vysvětleny přímo, nýbrž v narážkách, rozmluvách postav či v dávných vyprávěních. Například otázka týkající se počtu ostrovů, které vznikly rozpadem Rajského ostrova. V první kapitole se hovoří o tom, jak různé katastrofy sužují ostrov Severní, Jižní, Východní a západní, takže odpověď na počet ostrovů je relativně snadná, nicméně v průběhu příběhu je z nenápadných zmínek patrné, že existuje ještě pátý ostrov, nacházející se kdesi uprostřed. Na tomto ostrově se totiž skrývá svatyně, kam je nutno navrátit Zlatou zbroj. Pokud si tuto informaci čtenář nespojí s celkovým počtem ostrovů, jeho odpověď bude špatná.

Důležitější než kompozice jsou ovšem v této knize postavy. Odpovědi na otázky z pracovních listů vyžadují po čtenářích správnou charakteristiku, nutné je také porozumění motivace postav a cíle jejich jednání. Keiron a Cassie byli obdařeni určitým magickým nadáním, ovšem jinak se v ničem neliší od ostatních, zcela obyčejných dětí, díky čemuž se čtenář může s postavou velmi snadno ztotožnit. Přítomnost lorda Tancreda, otce sourozenců, je v průběhu děje nezbytná. Je to právě Tancred, který vede kroky svých dětí, usměrňuje jejich chování a stará se o jejich bezpečí.

Ojedinělou otázkou svého druhu je ta v pořadí druhá. Nenápadně otevírá žákovi možnost nahlédnout i do procesu vydávání knih. Atraktivní název hraje roli při prodeji a pokud odkazuje k jinému komerčně úspěšnému dílu (v tomto případě zcela jednoznačně koresponduje s názvem *Pán prstenů*), mnohem lépe si tak zajistí své místo na trhu. Tento proces dětský čtenář zřejmě nepochopí, účelem ale je, aby podobnost s Pánem prstenů odhalil a učinil díky tomuto poznání určitý závěr. Navíc, zatímco originální název „Zlatá zbroj“ jasně ukazuje, že nejdůležitějším předmětem je právě ona zbroj, český titul *Pán zbroje* významově posouvá důraz k někomu, kdo tuto zbroj ovládá. Díky tomuto názvu je už předem očekáván nějaký konflikt či boj o moc, zlatá zbroj se stává předmětem sporu, což později neodpovídá ději knihy. V příběhu hraje zlatá zbroj roli jakéhosi svatého grálu, legendárního předmětu, který uzdravuje, činí zázraky a je nezbytný k obnovení ráje.

Použití těchto pracovních listů je možné hlavně v opakovací fázi vyučovacího procesu. Úspěšné vyplnění vyžaduje alespoň základní zvládnutí charakteristiky postav,

znalosti o tom, co je kompozice díla a také určité zkušenosti i s jinými dětskými hrdiny z fantasy literatury, které jsem zcela odlišné od těch v *Pánu zbroje*. V souvislosti s titulem knihy se nabízí možnost zařadit do výkladu i krátké pojednání o tom, co znamená pojem intertextovost a kde všude se uplatňuje.

cíl	- ujistit dětského čtenáře ve správném pochopení díla - poukázat na vliv titulu v celkové interpretaci díla
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	zápisový arch
předpokládaná doba trvání	25 minut
převažující myšlenkové operace	zapamatování, pochopení, analýza

Děvčátko Momo a ukradený čas

Ukázky

Michael Ende

Děvčátko Momo a ukradený čas

Praha: Albatros, 2005.

ISBN 80-00-1557-9

Ukázka č. 1:

Při tom, jak se pohyboval ulicí, před ním nečistoty, za ním čisto, napadaly ho nejednou veliké myšlenky. Ale byly to myšlenky beze slov, které jen těžko můžeš vyslovit, jako je nesnadné vypovědět vůni, již si matně umíš vybavit, nebo barvu, kterou jsi zahlédl ve snu.

Po práci, když Beppo seděl vedle Momo, svěřoval jí své velké myšlenky. A protože Momo uměla naslouchat oním zvláštním způsobem, roztála mu ústa a Beppo našel ta pravá slova.

Tak třeba řekl: "Víš, Momo, ono je to tak. Někdy máš před sebou ulici jako bez konce. Myslíš si, jak je strašně dlouhá a že to nikdy nemůžeš dokázat. Tak si to lidé myslí."

Zmlkl, díval se před sebe. A pak zase řekl: „Pak začne člověk pospíchat. Pospíchá pořád víc. Pokaždé, když zvedne hlavu, vidí, že před ním toho vůbec neubývá. Vynakládá ještě větší úsilí, potí se úzkostí, až nakonec úplně ztratí dech a víc už nemůže. A ulici má stále ještě před sebou. Takhle si člověk počínat nesmí."

Chvilí se zamyslel a mluvil dál: "Momo, nesmíme si nikdy představovat celou ulici. Rozumíš mi? Jenom příští krok, příští nadechnutí. A pořád tak. Pořád jenom myslet na to, co následuje."

A zase po dlouhé odmlce pokračoval: "Najednou člověk vidí, že přešel krok za krokem celou ulici. Ani neví jak a není zadýchaný."

(s. 34-35)

Ukázka č. 2.

Momo zalilo zlaté světlo.

Když přivykla jeho záři, poznala, že stojí pod kulatou bání. Ale její konec nikde nemohla dohlédnout. Napadlo ji, že je tak velká jako nebeská klenba. A ta obrovitá kopule byla z nejčistšího zlata.

Vysoko nahoře zel právě uprostřed kruhový otvor a jím dopadal chvějivý světelný sloup kolmo dolů na stejně kulaté jezero. Hladina jezera se černala a leskla jako nehybné temné zrcadlo.

V chvějivém sloupu dopadajícího světla se až dole nad vodou něco třpytilo jako hvězda a hýbalo se pomalu a majestátně. Momo se dobře podívala a viděla, že se tam houpe nad černým vodním zrcadlem kyvadlo obřích rozměrů. Sem tam. Sem tam. Ale kyvadlo nebylo nikde zavěšené. Vznášelo se jako bez tíže.

Zatímco kyvadlo podobné hvězdě pomaloučku plulo k okraji černého jezera, vynořil se v těch místech z černé vody velký, ještě zavřený květ. Jak se k němu kyvadlo blížilo víc a víc, něžné lupeny se víc a víc otvíraly, až květ úplně rozkvetl a uložil se na hladině.

Tak čarokrásný květ Momo ještě nikdy neviděla. Jako by nebyl nic, jen planoucí, ohnivé barvy. Momo nikdy netušila, že tak nevídané barvy jsou na světě. Nad květem hvězdné kyvadlo znehybnělo. Momo se dívala a dívala a zapomněla na vše kolem. Z květu se řinula přesladká, omamná vůně a Momo připomínala něco dávno vytouženého, po čem již dlouhou dobu prahla a nevěděla, co to je.

Okamžik setrvání končil a kyvadlo pomalu, pomaloučku odplouvalo zpátky. A jak se s tak pohnutím vzdalovalo, Momo ke svému zděšení spatřila, že čarokrásný květ uvadá. Lupen po lupenu opadával a klesal do černé hloubky.

Momo cítila takovou lítost, jako když ji něco nenávratného navždy mívá.
(s. 130-131)

Komentář

Pohádkový příběh autora *Nekonečného příběhu* Michaela Endeho je sice primárně knihou určenou dětskému čtenáři, ovšem kouzlo v ní mohou nalézt jedinci každého věku. *Děvčátko Momo a ukradený čas* představuje zvláštní směs fantazie, dobrodružství a poučné moudrosti. Až do určitého okamžiku připomíná děj obyčejnou novelu, byť je její hrdinka přinejmenším netradiční. Dívka Momo, která se z neznámých důvodů objevila v malém italském městečku, chodí zásadně bosa, moc nemluví a navíc přespává v malém amfiteátru. Má zvláštní nadání otevírat lidská srdce a naslouchat jejich starostem a trápením. Ovšem jednoho dne se začnou objevovat nenápadní muži v šedých oblecích a v ospalém městečku náhle začíná scházet čas. Z obyčejného příběhu se stává příběh fantastický, protože je to právě Momo, která se musí vydat až do místa, odkud proudí veškerý čas. Příběh popisovaný očima malé dívky má velmi zvláštní kouzlo. Nutí čtenáře k zamyšlení nad tím, jak zacházejí s vlastním časem, a také naléhá na to, aby si lidé našli chvíli jeden pro druhého – rodiče pro své děti, přátelé pro přátele – a také si vymezili nějakou dobu pouze sami pro sebe.

Z knihy byly vybrány dvě ukázky. První úryvek je z počáteční části a seznamujeme se v ní s metařem Beppem, který nejvíce ovlivňuje Momo a její chápání času. Vysvětluje jí, a také čtenářům, že pokud chce dosáhnout vzdáleného a příliš obtížného cíle, nesmí myslet na dlouhou cestu, kterou má před sebou. Momo tyto zkušenosti v průběhu svého dobrodružství samozřejmě využije.

Druhá z ukázek pochází ze závěrečné části knihy, ve které fantastické prvky převládají nad realitou. Momo se právě nachází ve vlastním srdci a sleduje, kterak se odměřuje a vzniká čas. Michael Ende přirovnává každý okamžik času k vzácnému a čarokrásnému květu. Tyto květy vznikají a uvadají a Momo cítí, že s každým uvadajícím květem přichází lítost, ale zároveň očekávání dalšího, ještě krásnějšího květu. Tak, jako nelze říci, který z květů času je krásnější, nemůžeme ani my porovnávat vzácnost jednotlivých okamžiků našeho života.

Pracovní list je stejně jako kniha samotná přizpůsoben čtenářům mladšího věku. Kromě struktury knihy a analytického hledání fantastických prvků v díle sledují otázky převážně onen kritický přesah, kterým kniha disponuje. Čtenář si může ujasnit složité otázky ohledně času, které ovšem Michael Ende předkládá s naprostou jistotou a až neuvěřitelně přesnou jednoduchostí. Nabízí čtenářům samostatné zamyšlení nad současnou společností a jejím odrazem ve fiktivním pohádkovém světě.

Pracovní list
Děvčátko Momo a ukradený čas

Kolik částí má kniha? .....

Podle čeho jsou jednotlivé části pojmenovány? .....

.....
.....
.....

Ve které části se objevuje nejvíce fantastických prvků? Svou odpověď rozveďte.....

.....
.....
.....

Proč se Momo musela naučit číst? .....

.....
.....
.....

Kasiopeja vidí budoucnost, ale nemůže ji změnit. K čemu takové vidění budoucnosti tedy slouží?.....

.....
.....
.....

Odkud pochází všechen čas? Kde rostou květy času? .....

.....
.....

Kdo jsou šedí muži?.....

.....

Jak Momo šedé muže porazí?.....

.....
.....

Které společenské jevy autor svou knihou kritizuje? .....

.....
.....
.....

Didaktický komentář

Pracovní list se v devíti jednoduchých otázkách zaměřuje na kompozici díla a poté na jeho obsah. Co se týče kompozice knihy, mají otázky za úkol nejprve zkontrolovat čtenářovu pozornost, poté teprve vyžadují jeho analytické schopnosti. Teprve v momentě setkání děvčátka Momo s otcem času se z realistického příběhu stává příběh žánru fantasy. Čtenář musí tento zlom správně vystihnout, jiný údaj napoví o nesprávném porozumění předkládaných informací.

Otázky zaměřené na děj knihy se snaží čtenáře navést k tomu, aby pochopil zákonitosti příběhu. Děvčátko Momo neuměla číst a celý svůj život tuto schopnost nikdy nepotřebovala. Přesto ji její kamarád této dovednosti naučí, což se později ukáže jako klíčové pro její přežití. Kouzelná želva komunikuje pomocí světélkujících vzkazů na krunýři. Kdyby Momo nedokázala tyto vzkazy přečíst, nikdy by nemohla zdárně dorazit do mistrem Horou. V žádné jiné životní situaci Momo svou dovednost číst nevyužije. Otázky k ději knihy korespondují s jeho chronologií, ovšem jejich pořadí by bylo možné přeházet, nenarušilo by to čtenářovu orientaci v díle.

Poslední otázka svým zadáním směřuje mimo literární dílo, ovšem i tato po čtenáři vyžaduje, aby nejprve provedl správný rozbor díla, všímal si různých detailů, které se v knize objevují a teprve poté je srovnal s nežádoucími jevy současné společnosti. Navíc je nutné, aby čtenář uměl tyto jevy správně zhodnotit. Kupříkladu by neměla zazní odpověď, že autor svou knihou kritizuje špatné pracovní výkony metařů nebo špatnou sociální síť.

cíl	- pochopit zákonitosti fikčního světa - zhodnotit kritiku světa zobrazenou v literatuře
fáze vyučovacího procesu	shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	30 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza, hodnocení

Série Nightrunnes

Ukázky

Lynn Flewelling

Štěstí ve stínech

Ostrava: Fantom Print, 1999.

ISBN 80-86354-04-0

Ukázka č. 1:

Nad vidinou prvního teplého jídla po mnoha dnech se mu sbíhaly sliny, a tak chvatně vyrazil zpět k táboru. Když se blížil k mýtince, zaslechl úder křemene o ocílku. Spěchal, aby Rolanovi ukázal snídani.

Vystoupil z úkrytu stromů a ztuhl hrůzou.

Ó, Dalno, našli nás!

Zády k Alekovi stál prostě oblečený cizinec a hleděl za tůň. Halena z doma předené zeleného plátna a kožené jezdecké kalhoty nestály za povšimnutí, chlapcovu pozornost upoutala dlouhá pochva meče, která vetřelci visela u boku.

První, co Aleka napadlo, bylo zmizet zpátky do lesa a najít Rolana. Sotva však udělal opatrný krok zpět, šlápl na suchou větev. Hlasitě zapraskala, muž se prudce obrátil a tasil meč. Alek zahodil králíka i houby a dal se na útěk. Známý hlas za ním ho přiměl zastavit se.

„To je v pořádku. To jsem já, Rolan!“

Alek se opatrně otočil, stále připraven k útěku – a pak si uvědomil svůj omyl. Byl to opravdu Rolan, ačkoliv měl s nafintěným frajírkem z předešlé noci společného jen málo.

„Dobré ráno,“ zavolal Rolan. „Radši bys měl sebrat toho králíka, kterého jsi zahodil. Mám jen jednoho dalšího a jsem dost vyhladovělý.“

Když Alek chvatně sbíral houby a králíka a nesl je k ohni, zrudly mu tváře.

„Nepoznal jsem tě,“ vysvětloval. „Jak se dokážeš tak změnit?“

„Prostě jsem se převlékl.“ Rolan si odhrnul husté hnědé vlasy, které mu teď v navlhých vlnách splývaly přes ramena. „Řekl bych, že sis mě před tím, když jsme se řítili tmou, příliš dobře neprohlédl.“

To je pravda, připustil Alek, prohlížeje si svého společníka. V denním světle vypadal Rolan poněkud vyšší, ačkoliv statný muž to rozhodně nebyl. Byl štíhlý, s jemnými rysy, výraznými šedými očima posazenými nad velkými lícními kostmi a dlouhým protáhlým nosem. Měl užší, skoro tenké rty, a s mírně křivým úsměvem v tu chvíli vypadal mladší, než by Alek odhadl před tím.

„Nevím, Rolane...“

„No, ještě jméno.“ Úsměv se pokrřivil ještě o trochu víc. „Ve skutečnosti se nejmenuji Rolan Stříbrný list.“

„A jak ti tedy mám říkat? zeptal se nepřiliš překvapeně Alek.

„Můžeš mi říkat Seregil.“

(s. 27-28.)

Ukázka č. 2:

„Aleku, pojd'!“

„Nemůžu...“

Ted', Seregile, pro lásku Illiora!

„Ted'!“ zaječel Seregil. Odhodil meč stranou, chytil Aleka kolem pasu a hodil ho přes hradbu. Snažil se neposlouchat výkřik mizící v temnotě, vyšvihl se za ním a vrhl se do propasti. Za sebou zaslechl Kassariin cynický smích.

Děsivě dlouhý okamžik Seregil prostě padal, oči pevně sevřené, nehmotný vítr ho šlehal do tváří.

Pak kouzlo spustilo.

Na okamžik ho zasáhl pocit prudkého trnutí, jako by mu někdo chtěl vyrazit duši z těla. Následoval nádherný let, i když padal, tažen dolů čímsi, v čem byl zamotaný. Otevřel oči zářivému svitu hvězd, setřásl ze sebe košili a roztáhl svá...

Křídla!

Báječná, silná opeřená křídla, která bila do vzduchu a nacházela v něm oporu. Srovnal se do klouzavého letu, podíval se novými očima dolů a spatřil dalšího ptáka, jak sebou nemotorně zmítá, vylétá k němu a celou cestu divoce houká. Nikdy by si nepomyslel, že může sova vypadat ohromeně, ale Alek to dokázal. Když vylétali nad pevnost, jejich prázdné šaty se řítily do tmy.

(s. 558)

Příchod tmy

Ostrava: Fantom Print, 2000.

ISBN 80-86354-05-9

Nysander každému z nich namaloval na tvář silný pruh a pak odložil misku stranou. „Ted' mi prosím podejte své zbraně.“

Pomocí několika barev nakreslil Nysander na každou čepel pár malých okultních znaků. Nejvíce času strávil nad Seregilovým mečem a od jílce po hrot ho pokryl řadou dobrých obrázků, které se třpytily a jakmile byly hotové, zmizely.

„K čemu to všechno?“ zeptal se Micum.

„Jenom nějaké nezbytné čarování. Dyrmagnos není jediná, kdo je pod ochranou magie. Klekněte si vedle mě, blízko u sebe, a natáhněte ruce.“

Nechal je utvořit malý kroužek, na dlaně jim namaloval soustředné černé, červené, hnědé a modré kruhy a pak jim nařídil, aby přitiskli zvednuté dlaně k dlaním svých sousedů. Seregil klečel vpravo od čaroděje, Alek vlevo a Micum řetěz uzavíral.

Ve chvíli, kdy se jejich ruce spojily v řetěz, je náhle obklopil pocit chvějivého tepla, který jim zvedl chloupky na ruku a vehnal slzy do očí. Všemi proběhlo zachvění, kdy pocit zesílil a pak se zvolna rozplynul.

Nysander sklonil ruce jak první. „Hotovo.“

Barva byla pryč. Místo ní měl každý na obou dlaních složitý zlatorudý vzor.

„Velká Aurova sigla,“ zamumlal Seregil dotýkaje se své levé dlaně.

„Co je to, nějaká ochrana?“ zeptal se Alek.

„Neochrání vás pře před zraněním. Ochrání to vaši duši,“ vysvětlil Nysander. „Pokud dnes někdo z vás bude zabit, Požírač smrti ho nedostane.“

Seregil si s neveselým křivým úsměvem prohlížel dlaně.

„Dobrá, máme o jednu starost méně.“

(s. 560)

Zrádcův měsíc

Ostrava: Fantom Print, 2001.

ISBN 80-86354-07-5

„Ach ano. Přece jsem ti to říkal.“ Seregil se opřel o kamenný parapet a jeho tvář byla v měsíčním světle nevyzpytatelná.

„Tak tady jsi sedával a naslouchal snícímu městu,“ zašeptal Alek.

„Měl jsem vlastní důležité sny. Počkej tady.“ Seregil znovu zašel dovnitř a přinesl z postele zaprášený pérový polštář. Opřel ho o zeď, sedl si, stáhl přítele dolů a přitáhl si ho mezi kolena, takže se mu Alek opíral zády o hrud’.

„Ted’.“ Otřel se Alekovi o tvář a objal ho těsněji. „Jeden z těch snů se plní. Aura ví, že nic jiného nevyšlo tak, jak jsem si představoval.“

Alek se opřel pohodlněji a těšil se ze sdíleného tepla. „O čem jsi ještě snil, když jsi tu seděl?“

„Že opustím Bôkthersu a budu cestovat.“

„Jako Nyal.“

Alek spíš vycítil, než zaslechl Seregilovo ironické uchechtnutí. „Zřejmě. Žil bych mezi cizinci, roky a roky studoval jejich zvyky, ale vždy bych se vracel sem a do Bôkthersy.“

„A co jsi chtěl na svých cestách dělat?“

„Prostě – hledat. Místa, která žádný Aurënfaie nespatriil, lidi, které bych nikdy nepotkal, kdybych zůstal doma. Můj strýc vždycky říkal, že každý dar máme z nějakého důvodu. Mé jazykové a šermířské nadání – uhádl, že se to hodí někomu, kdo je předurčen k cestování. Když se dnes ohlížím zpět, myslím, že jsem v hloubi srdce doufal, že najdu místo, kde budu něčím víc než otcovým největším zklamáním.“

Alek nad tím chvíli mlčky přemítal. „Je to pro tebe těžké, vid’? Být tady s tím, jak se teď věci mají.“

„Ano.“

Jak by jediné klidné slovo mohlo vyjádřit takovou bolest, takovou touhu?

„Co sis ještě přál, když jsi tu sedával?“ zeptal se Alek rychle; věděl, že nemůže udělat nic, aby Seregilovu bolest zmírnil. Bude lepší změnit téma.

Seregilova ruka mu lehce sklouzla pod bradu, uchopila ji a rty zavadily o Alekovu tvář. Při tom doteku se Alek rozechvěl očekáváním.

„Tohle, talí. Tebe,“ řekl Seregil a jeho horký dech hřál Aleka na kůži. „Neviděl jsem tvoji tvář, ale snil jsem o tobě. Měl jsem tolik milenců – tucty, možná stovky. Ale žádný z nich...“ odmlčel se. „Nedokážu to vysvětlit. Myslím, že nějaká část mé duše tě poznala hned tu první noc, kdy jsme se setkali, i když jsi byl zbitý a špinavý.“

(s. 170-171)

Komentář

Ačkoliv v češtině prozatím vyšly pouze tři knihy s této série, rozhodně se nejedná o trilogii. První dva díly na sebe sice přímo navazují, ale třetí díl by čtenář pochopil i bez předchozích dvou knih, unikly by mu pouze drobné detaily. Ve Spojených státech vyšel v roce 2008 čtvrtý díl série a v roce 2009/2010 je plánováno i vydání pátého dílu.⁴ Série sleduje dobrodružství lorda Seregila, příslušníka vyšší rasy Aurënfaiû, který byl vyhnán ze své vlasti a který se po mnoha letech putování ve službách skalské královny setkává, za poněkud bizarních okolností, s dospívajícím chlapcem Alekem. Z neznámého důvodu dovolí Alekovi, aby ho na cestách doprovázel, a Alek je tak vržen do víru událostí, o kterých se mu v jeho poklidném životě na chladném severu ani nesnilo. Autorka provedla u svých dvou hlavních hrdinů zpočátku poněkud nečekanou inovaci. Položila si otázku, jak způsobit, aby mohli tito dva muži neustále sdílet společné dobrodružství a podstupovat nebezpečí jeden pro druhého, aniž by je na konce příběhu doma čekala krásná žena a milující děti. To, co si o jiných mužských fantasy hrdínech mohli někteří čtenáři pouze domýšlet, se této knize stává skutečností. Na konci druhého dílu se z Aleka a Seregila stávají milenci. Tato fantasy série se tak stala historicky vůbec první, ve které vystupují otevřeně homosexuální postavy.⁵

V prvním úryvku z knihy *Štěstí ve stínech* se čtenářům představuje Seregil jako mistr převleků. Očima překvapeného Aleka si čtenář může udělat rychlou a poměrně přesnou představu o základních rysech charakteru obou hlavních hrdinů. Zatímco byl Seregil až dosud skryt za maskou barda Rolana a jeho vzhled i chování bylo zcela v souladu s touto identitou, je nyní zbaven veškeré přetvářky a ukazuje Alekovi svou pravou tvář. Od Seregila se jedná o akt nezměrné důvěry, jelikož téměř nikdo doopravdy netuší, kdo Seregil je a jak vypadá.

V druhé ukázce prvního dílu je Alek poprvé vystaven opravdové magii. Jako severan se s magií doposud setkal pouze v omezeném rozsahu a vzbuzuje v něm spíše nedůvěru a odpor než něco, co by toužil zažít na vlastní kůži. Má v sobě zabudované představy o vílách, skřítcích a všemocných čarodějích. V tomto okamžiku musí plně důvěřovat Seregilovi, který ho v zoufalé situaci musí shodit z hradeb. Magie zde působí jako iluze, mění podstatu těla, ale mysl zůstává nedotčena.

Úryvek z druhého dílu vysvětluje fungování magie ve světě Lynn Flewelling. Rozhodně neodpovídá Alekovým představám, není všemocná a mávnutím kouzelného proutku nesplní všechna tajná přání. Spíše připomíná dávné rituály prováděné pomocí

⁴ V originále: čtvrtý díl *Shadows return* (Návrat stínů) a pátý díl *White road* (Bílá cesta)

⁵ Podle vlastních slov autorka Lynn Flewelling toužila napsat takovou postavu, která se bude ve všech ohledech vymykat mainstreamu, ovšem kterou si zamilují i zarytí konzervativní čtenáři. Brusso, Ch. *Interview: Lynn Flewelling* [online]. 9. 3. 2001, aktualizováno 11. 5. 2009 [cit. 2009-05-12]. Dostupné na <<http://www.strangehorizons.com/2001/20010409/flewelling.shtml>>

magických symbolů. Hrdinové čekají na rozhodující bitvu s nepřítelem, v jehož armádě se nachází i kouzelnice, která dokáže ovládat nekromanty. Na straně Skaly jsou také mocní čarodějové, ovšem jejich kouzla nemohou vojákům zaručit ani nezranitelnost, ani žádné jiné výhody. Jediné, co magie dokáže, je ochránit duši před temnými kouzly.

Úryvek ze třetího dílu je jednou z nejsilněji působících scén z celé série. Seregil je ve své vlastní zemi vyhnanec, nesmí se hlásit ke své rodině, svému domovu, přátelům. V místech, která důvěrně zná ze svého dětství, naplno ožívají jeho vzpomínky a dávné sny. Poprvé Alekovi doopravdy otevírá vlastní duši a dovoluje mu nahlédnout na svá trápení. Ale i přes všechny prožité útrapy musí Seregil konstatovat, že Alek je ten, o kterém tajně snil, a že stál za všechna ta utrpení, která musel prožít.

Postavy v sérii knih autorky Lynn Flewelling se zcela vymykají figurkám, se kterými se setkáváme v dobrodružných fantasy knihách. Nenajdeme tu jedinou, která by zcela zapadala do stereotypu, všechny mají reálnou motivaci pro dobré i špatné skutky. Hlavní hrdina Seregil je vrah, zloděj a zrádce, je nedůvěřivý a téměř nikdo doopravdy netuší, která z jeho stovek podob je tou skutečnou. Lodr Mardus, plnimarský vojevůdce není zrovna typickým padouchem. Má čest, umí se slitovat a ke své zemi je velmi loajální. Čtenář je neustále překvapován chováním jednotlivých postav, které je až na pár výjimek neočekávatelné, a ačkoliv se i v těchto knihách objevují jistá fantasy klišé, jedná se o dílo zcela výjimečné.

Pracovní listy se snaží zohlednit právě tuto skutečnost. Ten, který je bude vyplňovat, musí nejprve umět zobecnit charaktery tak, aby seděly jednotlivým typickým popiskům, ale vzápětí bude muset toto zobecnění porovnávat se skutečnými charaktery postav. S ohledem na jejich nejednoznačnost se budou jména v tabulce opakovat několikrát, což samotné napovídá tomu, že figury z knihy mají mnoho tváří.

Pracovní listy

Štěstí ve stínech, Příchod tmy, Zrádcův měsíc

V následující tabulce se nachází seznam některých typických postav, které se vyskytují ve fantastických příbězích. O koho se jedná? Dokážeš tabulku obohatit o jména z knih? Jedno jméno lze doplnit vícekrát, u jedné postavy může být i více jmen.

bohatý budižkničemu	
bojovnice	
čaroděj	
černá ovce	
chvastoun	
Klan	
královská rodina	
krasavec	
krásná mrcha	
manipulátor	
mentor	
mistr převleků	
naivní „zelenáč“	
obětující se hrdina	
osudová žena	
otec rodiny	
poločlověk	
pronásledovatel	
prorok	
rival	
špion	
šťastný pár	
temný pán	
tulák	
válečník	
velký učitel	
vznešená rasa	
záletník	
zloděj gentleman	
zloduch	
žena v domácnosti	

A nyní je řada na tobě. Vyber si libovolnou postavu z tabulky a pokus se ji detailněji charakterizovat. Které vlastnosti tuto postavu dělají typickou a kterými se naopak vymyká ze stereotypu?

Mnou vybraná postava se jmenuje:
V příběhu zastává roli:

Její typické vlastnosti jsou:	Její netypické vlastnosti jsou:

Didaktický komentář

Namísto složitě formulovaných otázek byla zvolena jednoduchá podoba tabulky. V levém sloupci se nachází seznam typických postav, které jsou k nalezení ve všech možných typech příběhů žánru fantasy. Tyto literární typy vzbuzují ve čtenářích poměrně konkrétní představy, kupříkladu bojovnice jsou v téměř každém fantasy dobrodružství překrásné vlnadné ženy, které jsou i přes nebezpečí zranění spíše neoblečené než oblečené, ale také jsou neohrožené, odvážné a velmi často se vyskytují v ryze mužském prostředí. Prototypem takovéto ženy mohou být kupříkladu Xena – princezna bojovnice, Rudá Sonja nebo Amazonky. I ve světě Lynn Flewelling takové dívky a ženy jsou. Nosí zbroj, stojí v čele armád, dokonce je povinnost všech královen nosit meč a chránit zemi. Ovšem s vlnadnými, spoře oděnými kráskami nemají tyto bojovnice společného téměř nic. Stejný příklady by se daly uvést i ke všem ostatním literárním typům v levém sloupci tabulky. Záleží na schopnostech čtenáře správně zobecnit podstatu všech postav, jestli dokáže správně vyplnit tabulku. Navíc je dokonce žádoucí, aby se u každého typu postavy vyskytovalo více jmen a aby se postavy v tabulce několikrát opakovaly.

Druhá část pracovního listu vyžaduje opačný proces než list předešlý. Čtenář důkladnějším způsobem rozebere jednu z postav (výběr záleží zcela na něm). V podstatě vypíše ty důvody, které ho vedly k zařazení postavy k tomu či onomu literárnímu typu, ovšem tentokrát se musí snažit správně formulovat své myšlenky. Tyto obecné vlastnosti budou čtenáři dále porovnávat s celkovým charakterem vybrané postavy, která se určitým způsobem vymyká ze stereotypu.

cíl	zdůvodnění výběru, zobecnění a zhodnocení charakterů postav
fáze vyučovacího procesu	závěrečné shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	záznamový arch, možnost mít při ruce i knihy
předpokládaná doba trvání	45 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza, hodnocení

Trilogie o královně Tamír II.

Ukázky

Lynn, Flewelling

Dítě proroctví

Ostrava: Fantom Print, 2004.

ISBN 80-86354-34-2

Tobin přijal Kiho škádlivou poklonu s gestem, které by se Nari nelíbilo, a vystoupil po schodech k trůnu. Když se sklonil, aby stáhl přehoz, který ho zakrýval, z tmavé látky se vynořila postava s bílou tváří, máchla mečem, skočila na něho a zavřískala: „Zrádce, zrádce, popravte ho!“

Tobin, spíše překvapený než zděšený, klopýtl a byl by spadl po zádech dolů, kdyby ho Ki nezachytil a nevyšťouchl zpátky. Oba zkomolený hlas poznali.

Byla to Aliya.

„Dobry večer, babičko,“ prohlásil a zbytek rádoby duchů se k nim rozběhl se světly. Tobin se pokusil chytit ji a políbit jí ruku, ale vytrhla se mu.

„(...) Korine, můžu se podívat na zlatou desku?“

Princ naklonil hlavu: „Na co?“

„Zlatou desku s proroctvím z Afry, je někde u trůnu...“

„Nic takového tu není.“ Korin vzal Tobina za loket a obešel s ním pódium. Jak říkal, po desce tady nebylo ani stopy. „Pojďte, vy dva, jdeme oslavit váš dnešní triumf.“

Ačkoliv byl Tobin rád, že prošel zkouškou, strašně ho zklamalo, že nenašel desku. A jak by o ní Korin mohl nevědět, když tady strávil celý život. Mohl se snad otec zmýlit?

Cestou zpátky k oknu se otočil, aby se naposledy rozhlédl. Náhle se princ vytrhl a vykřikl: „Podívej se! Korine, dívej se!“

Přece jenom tam byl duch. Vyřezávaný trůn byl odhalený a seděla na něm jakási žena. Když se na ni zahleděl, strkání a hluk ostatních společníků kolem Tobina umlkly. Nepoznal ji, ale věděl, kdo to je: Jedna z Předků – už ne jen figurka v krabici nebo jméno v příběhu, ani jeden z Korinových triků. Byl to duch stejně skutečný a vědoucí jako jeho vlastní dvojče.

Měla na hlavě zlatou korunu a na sobě zbroj v dávném stylu. Upřela na něho stejně temné a nehybné oči, jak měl Bratr, vytáhla meč, který jí visel po boku, a podávala mu ho na otevřených dlaních.

A na úpatí pódia stála zlatá deska, vysoká jako Tobin. Odrážela světlo jako zrcadlo a řádky písmen se leskly a pohybovaly, jako by byly napsány ohněm. Nedokázal text přečíst, ale znal ho z paměti.

Chtěl se vrátit a promluvit s královnou, dozvědět se její jméno a dotknout se meče, který držela, ale nemohl se pohnout. Rozhlédl se kolem sebe a zjistil, že na něho všichni hledí, zaskočení a opatrní. Když se znovu podíval k trůnu, viděl jen tmou. Nebyl tam žádný trůn, královna ani deska.

(s. 420-422)

Skrytý válečník

Ostrava: Fantom Print, 2007.

ISBN 80-86354-91-0

Tobin stál nahý před celým davem a hmatal po úlomku kosti. Tady, těsně pod kůží. Pod konečky prstů cítil drobné hrbolky Lheliných stehů.

„Rychle,“ zasyčel Bratr.

Tobin se naposledy podíval do Bratrových černých očí a zvedl stříbrný nůž: „Ano.“

Podržel bulku mezi dvěma prsty a přiložil hrot nože na napjatou kůži. Neviděl, co dělá, ale dobře to cítil. Když nůž rozřízl kůži, zamračil se. Vytryskl tenký pramínek krve.

„Řež hlouběji!“ zakvílel Bratr.

Tobin znovu říznul a pootočil čepelí. Když hrot našel svůj cíl, projela jím palčivá bolest. Klesl na kolena a nůž zazvonil o schody vedle něj.

„Propust' mě!“ vykřikl Bratr a sklonil se, aby Tobinovi ukázal ránu na své vlastní hrudi. Krev mu stékala i po lících, v rudých slzách. „To bolí! Dokonči to!“

Tobin zalapal po dechu, pevně zavřel oči a zavrtěl hlavou. Bolest byla příliš silná.

„Ted'!“ vykřikla jakási žena. „Musí to být ted', dcero!“

Otevřel oči a uviděl duchy královen.

Stály kolem něj v kruhu, všechny korunované a s Ghërilaininým mečem zvednutým před sebou. Nepoznával je – sochy v hrobce byly příliš hrubé a nezachycovaly jejich rysy – ale věděl, kdo jsou. Byla tam Ghërilain I. a sledovala ho, spolu s jeho vlastní krvavou babičkou. A ten vyzáblý muž se smutnou tváří, který stál vedle nich, to musel být Thelátimos, poslední právoplatný král.

Po čele mu přejely chladné prsty. Tobin vzhlédl k jediné tváři, kterou viděl už dřív. Byla to Tamír, zavražděná královna. To ona na něj před tím zavolala a ted' promluvila znovu.

Odvahu, dcero. Musí to být ted', pro Skalu!

(s. 448)

Královna věštců

Ostrava: Fantom Print, 2007.

ISBN 378-80-7398-003-0

Afra, vtlačená v hluboké štěrbině mezi dvěma štíty, nebyla na první pohled víc než podivnou sestavou hluboko zasazených oken a dveří vtesaných ve sklaní stěně po obou stranách malého dlážděného náměstí. Lemovaly ho dlouhé pochodně zasazené v důlcích ve skále. Dveře a okna zdobily vytesané mříže a sloupy jakého si starého stylu. Podobají se výzdobě Klíčové dírky, uvědomila si roztržitě Tamír.

Co ji však okamžitě zaujalo, byla tmavě červená kamenná stéla uprostřed náměstíčka, mezi dvěma jasně žhnoucími ohňovými koši. U paty bublal pramen, přesně jak popisovali čarodějové; vyvěral do kamenné nádržky a odtékal dlážděným kanálkem do stínů vlevo. Ve slábnoucím světle vrhaly mihotavé plameny tančící stíny a nápisy, které ji pokrývaly.

Uctivě se kamene dotkla. Slova věštírny ke králi Thelátimovi tu byla vytesána skalsky a třemi dalšími jazyky. V jednom z nich poznala řeč Aurēnfaieů.

„Dokud bude zem chránit a vládnout dcera z Thelátimova rodu, Skala nebude podrobena,“ řekl Relinus a všichni kněží i jejich pomocníci se jí hluboce poklonili. „Napijte se ze Světlonošova pramene, Veličenstvo, a osvěžte se po dlouhé cestě.“

Tamír znovu měla ten hluboký pocit spojení a přivítání. Náhle se vzduch kolem ní pohnul a ona koutkem oka zahlédla bledé, mlžné obrysy duchů. Nebyla si jistá, kdo to je, ale jejich přítomnost byla utěšující, nepodobná Bratrově chladné zuřivost. Ať byli kdokoliv, byli rádi, že přišla.

(s. 277-278)

Komentář

Zvolené dílo je stejně jako většina fantasy ság trilogií. Ve třech na sebe navazujících knihách se čtenář setkává s Tamír, dívkou ukrytou v chlapeckém těle. Postupně můžeme sledovat psychický vývoj této hlavní postavy od nevinného a trochu podivínského dítěte, které se navíc musí vypořádat s faktem, že ho pronásleduje duch jeho vlastního bratra, až po sebevědomou královnu a bojovnici, která se, chtě nechtě, musí podvolit dávnému proroctví. V každém ze tří dílů je hlavní postava vystavena jiné výzvě, které musí čelit, navíc sama.

V první knize se setkáváme s Tobinem, mlčenlivým chlapcem, který má zvláštní schopnost vidět duchy vlastních předků. Tento úděl nese o samotě, jelikož díky svému podivnému chování nemá žádné přátele ani důvěrníky. V první ukázce omylem prozradí ostatním družiníkům své vidění, ale naštěstí vyzní jako pokus o humor. V životě Tobina se nakonec právě toto setkání s mrtvou královnou ukáže jako klíčové, protože se poprvé objevuje důkaz, že právě on je dávno hledanou a vyvolenou královnou.

V druhé knize se Tobin těžce vyrovnává se zjištěním, že je ve skutečnosti dívka, a postupně si musí zvykat na fakt, že se musí stát královnou. Navíc, z trůnu musí sesadit svého strýce, který jí byl po celý život takřka otcem. Ve zvolené ukázce dochází k magické proměně Tobina na Tamír. Tato přeměna je vyjádřena nesnesitelnou bolestí, kterou musí Tamír podstoupit, aby konečně byla volná.

Postava Tamír II. je nejlépe zpracovaná v posledním díle trilogie. Tehdy se Tamír musí doopravdy smířit s osudem, přijmout dávné proroctví a vlastní nové tělo. Ve zvolené ukázce přichází nekorunovaná královna do věštírny, která její příchod kdysi dávno předpověděla, a právě tam dochází k významnému obratu v jejím charakteru. Teprve ve věštírně Tamír pocítí hledaný klid a jistotu. Tehdy se poprvé doopravdy cítí jako vyvolená královna.

Královna Tamír II. je legenda. Předpovědělo ji dávné proroctví, čtrnáct let ji skrývalo chlapecké tělo, aby mohla přežít a ujmout se své vlády. Jako hrdinná válečnice porazila nepřátele, usedla na trůn, znovu nastolila řád a vrátila zemi pravou víru. Čarodějové si o ní vyprávějí, je jednou z nejdůležitějších postav skalské historie. Ale jaká byla doopravdy královna Tamír II.? Trilogie se pokouší nastínit opravdový život a útrapy mladé dívky, která ještě zdaleka není onou vyvolenou. Legendou se teprve stane. V jejím životě se odehrávaly události, o kterých legendy mlčí, jiné byly staletími překrouceny, zveličeny či naopak banalizovány. Před čtenářem stojí dívka z masa a kostí, která se musí vyrovnat s faktem, že je vyvolená. Navíc musí přijmout fakt, že se musí neustále skrývat a i těm nejbližším kolem sebe lhát.

Cílem pracovního listu je vytvořit jakousi rekonstrukci legendy, která se o Tamír II. zachovala. Čtenář musí zvážit, které události a které královniny činy se v ní objeví a které

nikoliv. K tomu, aby mohly být pracovní listy vyplněny řádně, je třeba, aby čtenář dobře znal a chápal legendu jako žánr.

Jaká byla Tamír II.?

Proč byla Tamír II. předurčena stát se královnou?

Čím byla jiná než všichni ostatní?

Které činy jejího života způsobily, že vstoupila do dějin?

Která fakta naopak legendisté nejspíš vynechali?

Didaktický komentář

Existuje mnoho způsobů, jak rekonstruovat legendu. O velkém množství historických osobností slouží legendy jako jediný zdroj informací. Skutečný život těchto postav pravděpodobně nikdy nebude známý zcela přesně, zůstanou jen domněnky a předpoklady. Lynn Flewelling stvořila postavu z legend. Od první strany se z různých fiktivních zdrojů dozvídáme o úloze Tamír II. v dějinách autorkou stvořeného světa. Ale skutečnost nikdy nemůže být taková, jak legendy říkají. Příběh Tamír se nepodobá legendám ani vzdáleně. Jaká tedy doopravdy je legenda o Tamír II.? Je úkolem žáků a čtenářů, aby tuto legendu stvořil. Místo, aby se z legendy domýšlely více či méně pravděpodobné události ze života světce, panovníka či jiné osobnosti, proběhne proces zcela opačný. Skutečnost známe, ale legendu nikoliv.

Zadaný úkol je možné zadat jako samostatnou i skupinovou práci. Počet členů skupiny by neměl překročit čtyři, aby nedocházelo k přílišnému potlačování individuálních námětů. Důležitou roli kromě žánrově správné výsledné podoby stvořené legendy musí hrát i jejich vzájemné porovnání. Každý z žáků (či skupin) vybere jiné události, jiné postavy, jinak je přetransformuje a předloží ostatním. Ovládnutí žánru není tudíž cíl, ale pouze základ pro další práci. Žáci budou své práce porovnávat mezi sebou i s ostatními doposud známými legendami. Nakonec své práce vzájemně ohodnotí. V tomto bodě existuje možnost soutěže o tři nejlepší práce, nikdo samozřejmě nesmí dát hlas své vlastní tvorbě.

cíl	vytvoření vlastní legendy se všemi jejími náležitými znaky, která vychází z překládaného textu
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	možnost samostatné i skupinové práce
pomůcky	záznamový arch, kniha, možnost využívání všech dostupných a potřebných zdrojů informací
předpokládaná doba trvání	minimálně 3 vyučovací hodiny, skupinová práce alespoň týdenní projekt
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza, hodnocení

Inkoustové srdce

Ukázka

Cornelia Funke

Inkoustové srdce

Praha: Knižní klub, 2005.

ISBN 80-242-1352-4

Bylo šedivé ráno. Nad poli, která se táhla do blízkých kopců, visela mlha, a Meggie připadalo, jako by se mezi stromy skrývaly stíny noci.

„Zabal proviant a nezapomeň si vzít s sebou dost čtiva!“ zavolal Mo z chodby. Jako kdyby to nedělala vždycky. Už před lety jí vyrobil bednu na oblíbené knihy, a tak s ní pokaždé cestovaly – ať už se jelo daleko nebo blízko. „Není nad to mít na cizích místech s sebou svoje knížky,“ říkával Mo; sám si jich brával minimálně deset.

Bednu nalakoval Mo červeně, červeně jako vlčí mák, Meggiinu oblíbenou květinu, jejíž květy se snadno daly vylisovat mezi stránkami a otiskly do papíru obrázek hvězdy. Na víko vyvedl Mo nádherným, krouceným písmem nápis *Meggiina truhla s poklady*, vnitřek bedny potáhl blýskavě černým podšívkovým taftem. Ovšem látka nebyla skoro vidět, protože Meggie měla spoustu oblíbených knížek. A neustále k nim přibývaly další, na nové cestě, na novém místě. „Když si vezmeš na cestu knížku,“ říkal Mo, když ukládal do bedny tu první, „stane se něco podivuhodného: začne shromažďovat tvé vzpomínky. Později ji stačí otevřít a ty budeš zase tam, kde sis v ní poprvé četla. Všechno se vrátí už s prvními slovy: obrazy, vůně, zmrzlina, kterou jsi při čtení jedla... Věř mi, knihy jsou jako mucholapka. Na ničem neulpívají vzpomínky tak dobře jak na potištěných stránkách.“

Možná měl pravdu. Ale Meggie si brala knížky na každou cestu ještě z jiného důvodu. V cizím prostředí byly její domov – promlouvaly k ní důvěrným hlasem, byli to přátelé, kteří se s ní nikdy nehádali, chytří, mocní přátelé, odvážní a všemi mastmi mazaní, zcestovalí, prověřeni dobrodružstvími. Knihy ji povzbuzovaly, když byla smutná, a zaháněly dlouhou chvíli, zatímco Mo stříhal kůži a látky a znovu sešíval stále stránky, které zkřehly nesčetnými roky a pod nespočtem listujících prstů.

Některé knihy si vozila vždycky, jiné zůstávaly doma, protože se nehodily k cíli cesty nebo musely uvolnit místo novému, dosud neznámému příběhu. Meggie rukou přejela oblé hřbety. Které knížky by si měla vzít tentokrát? Které příběhy pomůžou proti strachu, jenž se včera vplížil do jejich domu? Co takhle něco o lžích? napadlo ji. Ano, Mo ji obelhal. Lhal, i když věděl, že mu lež hned pozná na nose. Co kdyby si vzala *Pinocchia*? Ne, místy dost kruté. A smutné. Ale něco napínavého by s sebou mít měla. Něco, co jí vyžene z hlavy i ty nečernější myšlenky. Třeba *Čarodějnice*. Ano, pojedou s ní

čarodějnice, čarodějnice s holými hlavami, které proměňují děti v myši – a také Odysseus i s Kyklopem a kouzelnicí, která dělá z válečníků prasata. Nebezpečnější cestu než Odysseus přece před sebou mít nemůže, nebo ano?

(s.19-20)

Komentář

Inkoustové srdce je kniha o čtení, čtenářství, knihách a také o jedné knize konkrétně. Cornelia Funke napsala mistrovský příběh s řadou velice živě vykreslených postav, který díky skvělému líčené atmosféry pohltí každého knihy milujícího čtenáře. V jejím příběhu se mísí realita s fikcí, postavy z knih ožívají, aby pak nevybíravě ničily veškeré stopy o svém původu.

Hlavním hrdinou příběhu je knihvazač Mortimer, který je vášnivým milovníkem knih. Tuto vášeň po něm zdělila i jeho dcera Meggie, pro kterou jsou knihy nejvzácnější poklady a nejlepší přátelé. Ještě jednu věc Meggie zdělila po svém otci – zvláštní nadání, jež jí umožní vyčíst postavu z příběhu. Ale protože i v tomto případě je nutné neustále zachovávat rovnováhu, pokud někdo z knihy vystoupí, zmizí z našeho světa něco stejné hodnoty. A právě tímto způsobem kdysi v knize jménem *Inkoustové srdce* zmizela i Megiina maminka.

Inkoustové srdce je kniha pátrající po podstatě knih. Příběh je velmi originální a ačkoliv je určený převážně mladším čtenářům, uchvátí i ty starší a zkušenější. Každá kapitola je uvedena mottem, citací z fantastické literatury, která přesně vystihuje následující obsah. Zkušenější čtenář ocení fakt, jak výstižná je ona citace; nutí ho připomínat si obsah zmíněné knihy a hledat souvislosti. Pro méně zběhlého čtenáře je motto naopak jakým si návodem na další čtení, nenápadně mu ukazuje seznam literatury, do které se může začíst, aby pak i on mohl lépe chápat smysl uvedených slov.

Dalším zajímavým a originálním momentem této knihy je postava spisovatele Fenoglia, který napsal *Inkoustové srdce*. Aby mohl pomoci Meggie zachránit její rodinu, musí tento spisovatel změnit konec svého vlastního příběhu. Spisovatel je však na své dílo pyšný, považuje své postavy za dokonale ztvárněné a mění je velmi nerad. Navíc, není možné, aby napsal pouze nějaký konec, musí ho stvořit takový, aby byl uvěřitelný a zcela vyhovoval již napsanému příběhu. Čtenáři je tak názorně předkládána problematika budování fikčního světa.

Inkoustové srdce je samostatným, uzavřeným příběhem, nicméně získalo si srdce a náklonnost mnoha čtenářů po celém světě a v současné době vyšla v Německu další dvě volná pokračování, *Inkoustová krev* a *Inkoustová smrt*, obě však na český překlad teprve čekají.

Dobrodružství Meggie a jejího otce začíná jedné deštivé noci, když Mortimera navštíví podivný muž jménem Prašprst. Druhý den ráno je Mortimer pevně rozhodnut odjet, ačkoliv má domluvené závazky, a Meggie si láme hlavu proč. Uvedený úryvek je právě z onoho rána. Je mlhavo, podivně temno, atmosféra přesně vystihuje události, jež budou následovat. Meggie si na cestu balí knihy a přemýšlí, které jí budou na cestě vhodným společníkem. Domnívá se, že jí nečeká podobné dobrodružství, jaké potkalo

Odyssea, nicméně i její váhání jasně naznačuje, že následující cesta pro ni nebude jednoduchá. Pro celou knihu výstižná je i Mortimerova úvaha o knížkách, které pohlcují a uchovávají naše vzpomínky. Jasně ukazuje, jaký vztah ke knihám mají nejenom hlavní postavy, ale i autorka samotná. V celém příběhu Mortimerovými slovy nenápadně podsouvá tuto lásku ke knihám i svým čtenářům. Vynikajícím zpracováním námětu se jí to nepochybně daří.

Pracovní listy jsou převážně zaměřeny na intertextovost příběhu, jejich úkolem je přimět čtenáře se ke knize znovu a znovu vracet a hledat souvislosti. Otázky směřují ke knize samotné i k ostatním knihám, závěrečná otázka poskytuje čtenáři prostor pro samostatnou tvorbu a vlastní úvahy.

Pracovní listy Inkoustové srdce

Pod názvem každé kapitoly se nachází také její motto. Jaký vztah má motto k samotnému obsahu kapitoly?

Odkud autorka čerpá náměty na tato motta?

Úryvky z kterých textů jsou jako motta užita vůbec nejčastěji?

Vybavíte si nějaký konkrétní úryvek, nebo alespoň autora, kterého autorka cituje?

Mortimer Flochart je knihvazač, ovšem Meggie jeho povolání sama označuje jinak. Jakou práci podle Meggie dělá její otec?

Proč má Mo přezdívku Kouzelný jazyk?

Podle čeho dostala kniha své jméno?

Jak byste charakterizovali tetu Elinor?

Co se skrývá v Meggiině truhle s poklady?

Knihy Meggie povzbuzují, když je smutná, jsou pro ni domovem v cizím prostředí.
Které knihy si pravděpodobně čte, když je jí smutno?

Které knihy byste si s sebou vzali vy, kdyby vás čekala dlouhá cesta?

Didaktický komentář

Kniha *Inkoustové srdce* je prozatím nepřiliš doceněnou pomůckou učitelů v hodinách literatury. V příběhu i mimo něj se nacházejí odkazy na zajímavou a poutavou literaturu pro děti a mládež. Na tyto odkazy upozorňují i pracovní listy. Citace z literatury se nachází v záhlaví každé kapitoly, je s ní velice úzce spjata a bez pochopení vzájemné souvislosti bude čtenář ochuzen o hlubší literární zážitek. Kromě citací se postavy neustále baví o knihách, Meggie si s sebou neustále vozí své malé poklady, své papírové přátele, svůj domov.

Otázky v pracovních listech pomáhají čtenářům hledat tyto skryté souvislosti a poukázat na provázanost knihy s jinými texty.

Poslední dvě otázky nesměřují k textu, nýbrž se zaměřují na čtenáře a jeho vlastní zkušenosti a úvahy. V knize se nepíše o žádném konkrétním textu, který by si Meggie ve smutných okamžicích pročítala, jde o to, aby si žák vzpomněl, jaká kniha či její část jemu osobně napomáhá k lepší náladě. Taktéž poslední otázka nevyžaduje výpis toho, co má Meggie v truhle. Žák si může libovolně zvolit, co doplní, kupříkladu uvede knihy, které už zná, nebo se zde naopak objeví, něco, co ještě nečetl a dlouhá cesta by mu mohla poskytnout požadovaný čas.

S ohledem na to, že kniha je vhodná jak pro mladší čtenáře, přibližně od páté třídy základní školy, tak i pro starší a zkušenější, je možno tyto pracovní listy využívat ve všech ročnících. Tím se otevírá zajímavá možnost porovnávat rozdílnost či shodu výsledků v posledních dvou otázkách, jelikož zbylé vyžadují poměrně jednoznačné odpovědi.

cíl	- porozumění intertextovým souvislostem - promítnutí vlastních čtenářských zkušeností do literárního díla
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní listy
předpokládaná doba trvání	30 minut
převažující myšlenkové operace	syntéza

Dobrá znamení

Ukázky

Neil Gaiman, Terry Pratchett

Dobrá znamení

Praha: Talpress, 1997.

ISBN 80-7197-099-9

Ukázka č. 1:

Đábel, jak se všeobecně ví, nikdy nespí, a tudíž nechápe, proč by někdo jiný spát měl. Jenže Crowley spal rád, bylo to jedno z velkých potěšení světa. Zvláště po dobrém jídle. Tak například většinu devatenáctého století prospal. Ne protože musel, ale proto, že mu to přinášelo nesmírné potěšení.

Jedna z velkých radostí světa! No, udělá nejlíp, když si jich začne opravdu užívat, dokud na to má ještě čas.

Bentley duněl nocí a hnal se na východ.

Samozřejmě že on byl pro Armageddon, vzato všeobecně. Kdyby se ho někdo zeptal, proč strávil posledních pár století tím, že si zahrával se záležitostmi lidí, odpověděl by: „No samozřejmě, abych přiblížil Armageddon a triumf Pekel.“ Jenže jedna věc byla pracovat na tom, úplně jiná věc najednou zjistit, že je to tady.

Crowley od začátku věděl, že až nastane konec světa, bude při tom, protože byl nesmrtelný a neměl na vybranou. Jenže doufal, že konec lidstva je ještě hodně daleko.

On měl totiž lidi rád. A to byla u démona velmi podstatná chyba.

(s. 46,47)

Ukázka č. 2:

Na silnici se objevil černý pes.

Musel to být pes, protože měl psí tvary.

Existují jistí psi, kteří vám při setkání vždycky připomenou, že navzdory tisícům let psí evoluce, na které se jistým dílem snažil podílet i člověk, je většina psů od vlka vzdálena zhruba na dvě tři vynechané miský žrádla. Tihle psi se k vám většinou přibližují oparně, tělo samý sval, zuby zažloutlé, dech páchnoucí. (...)

Bestie udělala několik kroků a s hlasitým sykotem nasála vzduch plný náhlé nejistoty.

Psí uši se vztyčily.

Daleko ostud slyšel hlasy. Spíše hlas. Byl to hlas mladého chlapce, ale ten, co byl stvořen k tomu, aby ho poslouchal, si nedokázal pomoci, musel ho prostě poslouchat. Byl to Hlas jeho pána. (...)

„Já určitě dostanu psa,“ řekl Hlas jeho pána pevně. Pán stál ke psu zády a zvíře mu zatím nevidělo do tváře.

„No jasně, a bude to jeden z těch velikejch rotenvajlerů, co?“ ušklíbala se dívka se sžíravým sarkasmem.

„Ne, bude to takový ten pes, se kterým si užiješ legraci,“ ozval se zase Hlas jeho pána. „Nebude moc velký –“

- oko v díře po suku zmizelo směrem dolů -

„- ale bude to ten výjimečně chytrý pes, který bude mít tolik odvahy, že klidně vleze do králíčí nory a jedno ucho bude mít legračně obrácené naruby. Takový ten pravý voříšek. Voříšek *à la pedigree*.“

Na kraji lomu se ozvalo tiché zahřmění, které čtveřice dětí tam dole nezaslechla. To zahřmění mohlo provázet vlastně cokoli, třeba rychlost, s jakou se nahrnul vzduch do prázdného prostoru, který vznikl, například v místě, kde se skutečně obrovský pes změnil v psa docela malého.

Slabé plesknutí, které následovalo potom, mohlo být způsobeno jedním uchem, které se obrátilo naruby.

„A já mu budu říkat...“ ozval se znovu Hlas jeho pána, „já mu budu říkat...“

„No?“ Naklonila se dívka zvědavě kupředu. „Jak ho pojmenuješ?“

Pes čekal. Teď nastal onen velký okamžik. Pojmenování. Tím bude určen jeho smysl, funkce, jeho totožnost. Oči mu zaplály matnou červení, i když teď byly mnohem níže nad zemí, a pes se začal pomalu posunovat křovím kupředu.

„Budu mu říkat Pes,“ prohlásil konečně jeho pán osobně. „Takové jméno vám ušetří spoustu starostí.“

Pekelný pes znehybněl. Kdesi hluboko ve svém ďábelském psím mozku cítil, že něco není v pořádku, ale byl poslušný a náhlá láska k jeho pánu rychle zatlačila do pozadí všechny pochybnosti. Cožpak by si on, pes a sluha svého pána, mohl vymýšlet, jak má být velký?

Rozběhl se dolů ze svahu, aby se konečně setkal se svým osudem. Bylo to zvláštní. Vždycky toužil po tom vrhat se na lidi, ale teď si uvědomil, že proti všemu očekávání chtěl současně i vrtět ocasem.

(s. 97-102)

Komentář

Neil Gaiman s nemalým přispěním Terryho Pratchetta představuje čtenářům vynikající a velmi čtivou parodii na apokalyptické téma. Děj příběhu se odvíjí ve čtyřech liniích. V té první můžeme sledovat osudy agentů dobra a zla na zemi, ta druhá se věnuje dobrodružstvím chlapce jménem Adam, ve třetí se dočítáme o podivném lovcí čarodějnic Newtovi a netradiční okultistce Anatémě, v poslední dějové linii se do popředí dostávají čtyři jezdcí z apokalypsy.

Hlavními hrdiny příběhu odehrávajícím se pár dní před Armageddonem jsou démon Crowley a anděl Azirafal. Oba jsou jakýmsi pozemskými agenty, kteří mají připravovat půdu pro konečný střet dobra a zla. Ovšem na zemi a mezi lidmi se oba zdrželi až příliš dlouho a apokalypsa už pro ně nepřestává tak lákavou nabídku jako kdysi. Když se tito „agenti“ dozvědí, že antikrist je skutečně na zemi a konec světa přichází, udělají jedinou možnou logickou věc – začnou spolupracovat.

Druhá dějová linie sleduje osud chlapce Adama. Před jeho narozením došlo v porodnici k dvojnásobné záměně a Adamovi rodiče si domů omylem odvezli malého prince pekel. Pro vývoj lidstva i celého světa byl ovšem tento krok zcela zásadní, protože zatímco předpokládaného antikrista Warlocka neustále ovlivňovali démoni a andělé, Adam vyrůstal jako úplně obyčejné dítě v zapadlé anglické vesnici. Právě to, že je Adam obyčejný chlapec, naivní a s dětskými názory, pomůže ukončit spor dobra a zla. Adamovy myšlenky, byť můžou vypadat sebevíc hloupě, působí v kontextu knihy mnohem hlouběji než kterékoliv jiné pronášené úvahy.

Dobrá znamení jsou více než cokoliv vynikající parodií, která se svého hlavního tématu, náboženství, ujala s laskavostí, jež neuráží. Přesto předkládá zcela originální pojetí dobra a zla, které dovede k zamyšlení nejednoho čtenáře.

Z knihy byly vybrány dva úryvky. První se týká jedné z hlavní postav, démona Crowleyho, který, jak je z ukázky patrné, setrvává na Zemi již celé věky a během svého pobytu velmi zpohodlněl. Navíc mu, navzdory jeho původnímu úkolu, lidská rasa přirostla k srdci.

V druhém úryvku přichází za antikristem Adamem pekelný pes, který by mu v závěrečném boji měl být věrným služebníkem a ochráncem. Z pekelné bestie se ovšem vlivem Adamovy moci stává malý neškodný psík s dobráckou povahou. Adam se i v této ukázce představuje jako obyčejný, stále ještě dětsky naivní kluk, například tím, že psa skutečně pojmenuje Pes.

Oba zvolené úryvky zároveň slouží jako ukázka odlehčeného stylu psaní, humor a motivy, které jsou zde parodovány, se nacházejí na každé stránce. V první ukázce se představuje příliš lidský démon, v druhé dvanáctiletý antikrist promění pekelnou stvůru v roztomilého voříška.

Pracovní listy směřují právě k oněm parodovaným motivům v knize, například ke čtyřem pekelným jezdcům nebo ke Crowleyho všednímu životu, zároveň se ovšem snaží čtenáře podnítit k hlubšímu zamyšlení nad problémem dobra a zla, který se v knize musí řešit.

Pracovní listy

Dobrá znamení

1. Kolik dějových linií má kniha?
2. Jak by se dal vysvětlit titul knihy?
3. Knihkupec Arizrafal je na Zemi za trest. Co provedl?
4. Co by Crowley odpověděl, kdyby byl dotázán na účel svého pobytu na Zemi?
5. Crowley má nejraději klasickou hudbu, ale moc si ji neužije. Jak je to možné?
6. Proč peklo nenabádá lidi ke špatnostem, zlu a obecnému páchání hříchů?
7. Jak se nebe i peklo postarali o to, aby byl Warlock, potomek d'ábla, vychován v rovnováze?
8. Crowleyho pěstitelské metody jsou sice nestandardní, ale velmi úspěšné. Jak Crowley dosáhne toho, že jeho květiny jsou nejkrásnější ve městě?

9. Mezi čtyřmi jezdci z apokalypsy už není Mor. Proč Mor odešel? Kdo ho nahradil?

10. Který ze čtyř jezdců je žena? Z jakého důvodu?

11. Co Newtovi napovědělo, že čarodějnice sídlí zrovna v Dolním Tadfieldu?

12. Kdo je to Adam?

13. S jistotou můžeme tvrdit, že zakletou princeznu nikdy nebude hrát jedna z hlavních postav. Která a proč?

14. Proč je velmi obtížné rozluštit proroctví Agnes Magóresové?

15. Proč nakonec nedojde k Armageddonu?

16. Jsou autoři této knihy pro nebo proti náboženství? Svou odpověď zdůvodněte.

Didaktický komentář

Účelem těchto pracovních listů je přivést čtenáře k obecnějšímu přemýšlení nad problémem dobra a zla. Pod rouškou parodie se totiž v knize řeší právě tento problém. Ta největší moudra, životní pravdy a poznání vyššího smyslu jsou čtenáři sdělovány ústy malého chlapce. Tradiční postavy o démonech a andělech jsou nabourány, náboženské motivy jsou brány doslovně a vyhnány do krajností. Aby čtenář pochopil různé humorné narážky, musí mít základní pojetí o křesťanské mytologii a biblických znameních. Pekelní jezdci nepřijíždějí na koních, nýbrž na motorkách, namísto Moru nastupuje Znečištění, které v současnosti představuje mnohem větší hrozbu lidstva než mnohé nemoci.

Nejdůležitější otázky, které napomáhají čtenářům k hlubšímu uchopení smyslu celé knihy, jsou číslo šest, patnáct a šestnáct. Otázka šestnáct požaduje po žácích schopnost formulování vlastních myšlenek, musejí zhodnotit svá dosavadní poznání a vyvodit potřebné závěry.

Díky čtyřem různým dějovým liniím budou knize rozumět jak mladší, tak starší žáci. Žákům nižších ročníků budou vyhovovat pasáže věnované Adamovi a jeho přátelům, žáci vyšších ročníků ocení kalibr motorek Pekelných jezdců, studenti středních škol mohou polemizovat nad spory Crowleyho a Azirafala ohledně dobra a zla. Kvůli tomuto mnohačetnému využití v různých ročnících školy základní i střední byly zvoleny otázky jednoduchým a srozumitelným jazykem, otázky jednodušší a zcela jednoznačné jsou střídány těžšími. Odpovědi na tyto těžší otázky se budou ročník od ročníku lišit. Pracovní listy je možno využít i pro skupinovou práci, doporučovala bych ji pro dvojice, aby si žáci mezi sebou mohli projednat své teorie a názory.

cíl	obecné zamyšlení nad problémem dobra a zla tak, jak je představen v knize
fáze vyučovacího procesu	shrnutí
forma výuky	samostatná práce, skupinová práce
pomůcky	pracovní listy
předpokládaná doba trvání	30 minut
prevažující myšlenkové operace	analýza, syntéza, hodnocení

Jestřáb a Rybářka

Ukázky

Simon R. Green

Za Modrým měsícem

Frenštát pod Radhoštěm: Polaris, 2002.

ISBN 80-7332-004-5

Ukázka č. 1:

„Král vždycky říkal, že jste odešli bez jeho požehnání,“ řekl Chance.

„Na to vem jed,“ zasmála se Rybářka. „Chtěl mě za ženu a Ruperta chtěl vidět mrtvého, aby nemohl ohrozit trůn. Když jsme odcházeli, ležel v bezvědomí ve stájích na hromadě koňského hnoje.“

„Já jsem o kralování nestál,“ vysvětloval Jestřáb. „Ale v zemi byla spousta lidí a frakcí, které by mě určitě prohlásily za krále, kdybych zůstal. Lesní hrad už nebyl pro mne i Haralda dost velký; nakonec by jeden z nás musel toho druhého zabít. A to jsem nechtěl. Přes všechny naše neshody a všechnu hořkost, která mezi námi byla, byl pořád můj brat a ve válce s démony jsme bojovali bok po boku. Svým způsobem byl hrdina. Proto jsme z Lesního království odešli. Cestou jsme se zastavili v Temné věži, abychom se rozloučili s veleirágem.“

(s. 76)

Ukázka č. 2:

„Myslíš si, kolik toho znáš,“ odpověděl Hořící muž. „Nevíš vůbec nic. Zato já ti mohu říct věci, které ti spálí mozek a uvrhnou tvou duši do věčného zatracení. Byl jsem Tomas Chadbourne, stavitel a tvůrce této katedrály. To všechno, co zde vidíte, se zrodilo v mé mysli. Dozíral jsem na stavbu, mučil jsem se každým detailem a přiváděl jsem řemeslníky k šílenství, protože nic než dokonalost mi nebylo dost dobré. A to byl můj první hřích. Pýcha. Protože jsem nakonec svou katedrálu miloval víc než Boha, kterému byla určena. Považoval jsem se za muže nadaného mocí a chtěl jsem víc. Mnohem víc. Při studiu jistých prastarých knih, ve kterých jsem hledal způsob, jak svůj výtvar udělat ještě mnohem větší, jsem narazil na starou smlouvu, s jejíž pomocí bych se mohl změnit a stát se bohem. Podle instrukcí jsem beze strachu vstoupil do Temného lesa a nikdo z démonů se mi nepostavil. Věděli, že jsem očekáván. V prohnílé srdci Temného lesa jsem našel Knížete démonů sedícího na prohnílé trůně. Řekl mi, co musím udělat, abych stal tak mocným, jako je on, a já jsem to udělal. Samozřejmě, že lhal. Všechny tranzitivní bytosti lžou. Naše jepicí životy pro ně nic neznamenají, jsou jim jen zdrojem pobavení. Lidi nenávidí, protože jsou skuteční. (...)

Celá katedrála se zachvěla, když se zvuky vraždění a umírání slily v jediné vzteklé zavytí, které otřáslo celou stavbou, zesílené a zkoncentrované jejím uspořádáním. A v okamžiku, který nikdy doopravdy neskončil, se budova, jež se předtím hrdě vypínala k nebi, převrátila a vnořila se do hlubin. Něco, co mělo patřit Bohu a šířit radost a údiv po celém světě lidí, se dostalo do rukou nepřítele.“

(s. 359- 360)

Ukázka č. 3:

„(...) Občas se mi zdálo, jako bych tam bojoval odjakživa a všechny ostatní moje vzpomínky byly jen sny. Gawain a já jsme bojovali bok po boku, i když nám půda pod nohama klouzala naší vlastní krví. Cítil jsem každý meč a sekeru, které mne zasáhly, ale bolest byla jen dalším důvodem k boji. Někdy přemýšlím, jestli bych dál bojoval, kdyby Gawain padl a já jsem tam zůstal sám, ale myslím, že ano. Svým způsobem jsem se vždycky snažil být čestným mužem.

Zbytek znáš. Když se k našim vojskům doneslo, že jsme se rozhodli věž ubránit, překonala veškeré rekordy v přesunu, aby se k nám dostala včas. Zahnali hillsdownské a země byla zachráněna a nikdo nakonec nebyl víc překvapený než Gawain a já, že jsme stále ještě naživu a že jsme Růžovou věž a Hobovu bránu uhájili. Nikdy jsme se nepovažovali za hrdiny, pouze za vojáky, kteří dělali práci, ke které se zavázali.

O několik let později postoupil král v rámci diplomatických jednání o úpravě hranic Hobovu bránu Hillsdownu. Tak k čemu to všechno doopravdy bylo?“

(s. 402)

Komentář

Všechny knihy se série o Jestřábovi a Rybářce by se bez debat daly považovat za literární braky, fantasy literaturu stvořenou pouze za účelem pobavit čtenáře. Na první pohled není série ničím originální. Jestřáb s Rybářkou patří k onomu typu hrdinů, kteří bez mrknutí oka porazí stovky nepřátel jedinou ranou mečem, kteří dokážou překonat vše, co jim přijde do cesty, a kteří i během boje neustále trousí cynické poznámky. Fakt, že každý díl série je dobrou kombinací žánru fantasy a detektivky, ještě z těchto knih nic výjimečného nedělá. Ovšem na závěr série napsal Simon R. Green knihu *Za Modrým měsícem*, kterou učinil obrat o sto osmdesát procent. Postavy zde dostávají minulost, náhle se stávají plastičtějšími a odhalují se skryté motivy jejich chování. Navíc je touto vrženo i jiné světlo na celý svět, ve kterém se příběhy Jestřába a Rybářky odehrávají. Kromě prvního dílu se všechny případy kapitánů Jestřába a Rybářky odehrávají ve městě Haven, v podivném místě, které nelze určit ani časově ani prostorově. Díky poslednímu dílu jsou čtenáři předkládány širší časoprostorové souvislosti a náhle se objevují místa i předměty, které jsou mu důvěrně známé a které by ve světě fantasy tak úplně nečekal. Lesní hrad, rodné místo Jestřába alias prince Ruperta, ukrývá ve svém středu gotickou katedrálu, královna Lesního království potřebuje k probuzení velký hrnek silné kávy a kouzelnou průrvou se z jiného kontinentu dováží jedno z nejcennějších zboží – tabák. Čtenář se díky těmto a jiným detailům ocitá v alternativních dějinách, v Evropě, která poznala sílu čar a kouzel. Její obyvatelé nepotřebují složité technické vynálezy, aby si ulehčili práci, jelikož to kouzla učiní stejně, ba i lépe. Nicméně kořeny v křesťanské víře tato civilizace neztratila. Křesťanství má ovšem poněkud jiné postavení než v našem světě, protože zlo je reálně přítomné a spíše než víra ho poráží magie.

Poslední příběh série začíná jako všechna dobrodružství Jestřába a Rybářky. Vyšetřují podivný případ v Havenu, nicméně jim není dovoleno ho dokončit. Za Jestřábem přichází posel, aby mu sdělil, že jeho bratr, král Harald, je mrtev a Rupert se musí ujmout vlády coby právoplatný následník. A tak po třinácti letech Jestřába a Rybářku dohoní minulost a oba jsou nuceni vrátit se na místo, odkud kdysi utekli.

První úryvkem je vysvětleno, jak je možné, že se z prince Ruperta a princezny Julie stali nájemní vojáci Jestřáb s Rybářkou. Rupert jasně říká, že nikdy netoužil po království, a je si moc dobře vědom, že jeho setrvání v Lesním království by vedlo k občanské válce.

Druhá ukázka zachycuje hrdiny v okamžiku, kdy vstoupili do Převrácené katedrály. Temná magie obrátila chloubu křesťanství vzhůru nohama a uvěznila uvnitř jejího stavitele. Autor ústy Hořícího muže předkládá čtenáři teorii, že podoba gotických katedrál není náhodná. Její dvě vysoké a štíhlé věže měly fungovat jako obří ladičky

a modlitby se tak lépe dostávaly do nebe. Obrácením katedrály se ovšem víra dostává do útrob pekla.

Ve třetím úryvku se vrchní velitel královny stráže, dávný Rupertův přítel, zamýšlí nad úlohou hrdinů v dějinách. On, jeho bratr Gawain, princ Rupert i princezna Julie jsou součástí hrdinských zpěvů. Velitelův příběh je také často vyprávěn, ovšem on sám je svědkem toho, jak moc se liší skutečnost od písní. Musí přihlížet tomu, jak vše, za co bojoval, mizí, a také se smířit s tím, že dávno není tím hrdinou, kterým býval. Jeho ústy je tak čtenáři podsouváno, že hrdina, aby byl opravdovým hrdinou, musí zemřít na vrcholu své slávy.

Ke knize *Za Modrým měsícem* jsou vytvořeny dva různé druhy pracovních listů. První se cíleně zaměřuje na onen již zmíněný alternativní svět. Zadání by mělo předcházet samotnému přečtení příběhu a kromě samotného záznamového lístku by měla následovat i samostatná úvaha. Druhý typ pracovních listů si všímá různých detailů knihy a ověřuje, jestli čtenáři správně pochopili předkládaná fakta. Nejvhodnější je využít tohoto listu jako druh soutěže, protože obsahuje i chytáky, se kterými si nepozorný čtenář neporadí.

hrdina z bájí. *„Kdyby skutečně existoval třeba muž, který by*

Didaktický komentář

Tento pracovní list by měl být žákům rozdán před četbou knihy. Bez tohoto drobného návodu by totiž mohlo dojít k nepochopení pozadí příběhu a vyžadované detaily by se zpětně dohledávaly velmi těžko. V průběhu četby by si měl čtenář každou zdánlivou nesrovnalost zaznamenat na příslušný pracovní list, aby s nimi později mohl náležitě nakládat. Výsledným produktem ovšem není mechanický výpis poznámek o cigaretách a kávě, nýbrž krátká úvaha na toto téma. Kdyby skutečně existovala taková moc, která by lidem usnadňovala jejich práci, nebyla by zapotřebí ani technika, ani věda a její výtvarky. Zamyšlení nad existencí magie a jejím vlivu na vývoj civilizace je klíčový k pochopení celého příběhu.

Protože je kniha určena starším čtenářům, měla by být učitelem požadována úvaha již na poměrně vysoké úrovni.

cíl	vytvoření kvalitní úvahy na základě vlastních poznatků z knihy
fáze vyučovacího procesu	shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	záznamový arch, kniha, papír, psací potřeby
předpokládaná doba trvání	celková doba trvání závisí na času potřebného k přečtení knihy, předpokládaný čas od zadání úkolu až po odevzdání úvahy by neměl překročit jeden měsíc
převažující myšlenkové operace	syntéza, hodnocení

Pracovní listy 2
Za Modrým měsícem - rychlotest

	Ano	Ne
Kromě fantasy žánru využívá kniha i žánr detektivní.		
Jestřáb s Rybářkou slouží ve městě Harad.		
Jestřáb může dosednout na trůn Lesního království.		
Rybářčino pravé jméno je Isobel.		
Princezna Julie je černovláska.		
Otec královny Felicity je mrtev.		
Lesní hrad je starší než Převrácená katedrála.		
Modrý měsíc obíhá kolem světa Věčného bdění.		
Hrdina by měl raději zemřít, aby se nedožil následujících událostí.		
Růžová věž leží na území Lesního království.		
Kráčející muž se jmenuje Pláč Jericha.		
V převrácené katedrále je na věky uvězněn jeden z jejích kněží.		
Ve věži katedrály jsou ukryty Pekelné meče.		
Tiffany není tak mocná čarodějka, jak se původně zdá.		
V závěru knihy přijde Jestřáb o oko.		
Části Lesního hradu se samovolně přemísťují.		
Jezerní paní byla matkou prince Ruperta.		
Velemág je v tomto příběhu již mrtev.		
Lehkonožka Lunotřpytná je veliká pouze pár centimetrů.		
Některá zvířata mohou mluvit.		

	Ano	Ne
Před odchodem do Lesního království zničí Jestřáb s Rybářkou nemrtvého.		
Allan Chance má titul „rektor“.		
Felicity byla Haraldovi nevěrná.		
Stvořitel Průrvy nepochází ze světa živých.		
Křesťanství hraje ve světě Jestřába a Rybářky poměrně významnou roli.		
Sir Hawke zradil krále.		
Jestřáb zabije krále démonů.		

Didaktický komentář

Druhý typ pracovních listů vytvořených na základě knihy *Za modrým měsícem* není tak náročný na myšlenkové operace žáků jako předchozí pracovní listy. V centru pozornosti stojí mnoho detailů z příběhu, které nejsou zaznamenány v chronologickém pořadí. Více než hodnocení a vyvozování obecných závěrů využijí žáci svoji paměť a správnou interpretaci faktů. Oba pracovní listy je možno použít současně, nebo i každý zvlášť. Tento pracovní list je možno zadat jako samostatnou i jako skupinovou práci, maximální počet členů skupiny by však neměl překročit tři. Na všechny otázky existuje jednoznačná odpověď, o jejím správném zodpovězení rozhoduje pozornost čtenářů. V otázkách se nachází velké množství chytáků, takže soutěžící musí předkládaným tvrzením věnovat důkladnější pohled. Nejvyšší počet správných odpovědí v nejkratším čase vyhrává.

Účelem těchto pracovních listů není porozumění složitým faktům, žáci nevytvoří ani esej, ani jiný hmatatelný produkt, nicméně jedná se o zábavné prověření detailů z příběhu a pozornosti během čtení. Forma soutěže bude i pro starší žáky dostatečnou motivací, budou-li navíc pracovat ve skupinách, bude nutná jejich shoda a porovnávání vzájemných návrhů.

cíl	ověření čtenářské pozornosti
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná či skupinová práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	25 minut
převažující myšlenkové operace	zapamatování, analýza

Zeměmoří

Ukázky

Ursula Le Guin

Čaroděj Zeměmoří.

Brno: AF, 1992

ISBN 80-85384-07-8

S myšlenkou na to, jak konečně Jaspise zahanbí, se Ged jednoho dne na Dvoře zdání obrátil na mistra Ruku se slovy: „Pane, všechna tato kouzla jsou si podobná – když se člověk naučí jedno, zná všechna. Ale jakmile přestane kouzlo působit, iluze zmizí. Jestliže třeba udělám z tohoto kamínku diamant...“ a pronesl slovo, švihl zápěstím – a stalo se, „...co musím udělat, aby diamant zůstal diamantem? Jak se kouzlo proměny uzamkne, aby trvalo?“

Mistr Ruka pohlédl na drahokam, který se Gedovi v dlani třpytil a zářil jako chloubra dračího pokladu. Pak šepem zamumlal slovo *tolk* – a na dlani neležel drahokam, ale kamínek, šedivý kousek drsné skály. Mistr ho vzal od Geda do své ruky.

„Toto je kámen, *tolk* v pravé řeči,“ řekl a upřel na Geda laskavý pohled. „Kousíček kamene, z něhož je vystavěn ostrov Roke, kousíček souše, na které žijí lidé. Je sám sebou. Je součástí světa. Iluzní proměnou můžeš dosáhnout, aby vypadal jako diamant – nebo květ, moucha, oko, nebo plamen...“

Kámen rychle měnil podobu podle toho, jaká mistr vyslovoval jména, a pak se stal opět kamenem. „Je to však pouhé zdání. Iluze klame mysl přihlížejícího, nutí ho vidět, slyšet a cítit že to či ono se proměnilo. Jenže tím se nic neproměňuje. Abys proměnil tento kámen v drahokam, musel bys změnit jeho pravé jméno. A to, synu, i když jde jen o ždíbiček světa, znamená měnit svět. Udělat to lze. Jistěže to jde udělat. To spadá pod umění mistra Proměnáře a ty se mu naučíš, až budeš připraven se mu učit. Nesmíš však proměnit jedinou věc, jediný kamínek, jediné zrnko písku, pokud nebudeš vědět, co dobrého nebo zlého z toho vyplyne. Ve světě panuje rovnováha, ekvilibrium. Čarodějova moc proměňovat a povolávat může rovnováhou světa otrást. Ta moc je nebezpečná, velice nebezpečná. Musí jít za znalostí a účelně sloužit. Zapálit svíčku znamená zapálit stín...“

Znovu sklouzl očima na kamínek. „Skála je vlastně docela dobrá,“ pronesl v lehčím tónu. „Kdyby ostrovy Zeměmoří byly všechny z diamantu, žilo by se nám tu obtížně. Raduj se z iluzí, chlapče, a skály nechej skalami.“

(s. 43-44)

Komentář

Svět, který vytvořila Ursula Le Guinová, se od ostatních světů fantastické literatury liší na první pohled pouze nevýznamným detailem. Místo klasické krajiny se životy jeho obyvatel odehrávají na oddělených ostrovech, které dohromady tvoří jedno obrovské souostroví. Každý z ostrovů má vlastní dějiny i tradice a nabízí se tak nekonečně mnoho možností pro tvorbu příběhů. Navíc, namísto běžného putování v sedle či pěšky, které tvoří obvyklý rámec fantastických ság, se v Zeměmoří představuje umění mořeplavby a navigace.

Jednotlivé příběhy ze Země tisíce ostrovů na sebe navazují velmi volně, spojuje je v podstatě pouze fakt, že se odehrávají v tomtéž světě. Hlavním hrdinou knihy *Čaroděj Zeměmoří* je mladík Ged, u kterého se projevil jeho nevšední magické nadání. Ve škole čarodějů na ostrově Roke se mu dostává náležitého vzdělání od Devíti mistrů. Ve své pýše však vyvolá ze světa mrtvých Stín, který ho od té doby nemilosrdně pronásleduje. Ged prchá před Stínem dlouhé roky, které ho naučí toliko potřebné pokoře. Po dlouhém souboji se Stínem Ged zjišťuje, že temnotu nelze přemoci, pouze si na ni musí zvyknout, a pohltní Stín do vlastní duše tím, že vysloví jeho pravé jméno.

Kromě originálního světa stvořila autorka i jedinečný přístup k magii a kouzlům. Magie je pouze jedním z talentů, musí se zdokonalovat a cvičit, vládnout jí může každý, kdo zná ta správná slova – pravá jména. Ovšem důležitější než magie je poznání o harmonii světa, o křehké rovnováze neboli ekvilibriu. Práví mágové využívají kouzel, pouze pokud doopravdy musí. Tuto skutečnost nejlépe vystihuje uvedená ukázka.

Pracovní listy jsou zaměřeny na tři klíčové oblasti, které činí knihu *Čaroděj Zeměmoří* originální. Čtenář bude zodpovídat na otázky týkající se prostředí, fungování magie a hlavního hrdiny, čaroděje Geda. Otázky ohledně fantastického světa vyžadují náležitou pozornost během čtení, informace jsou předkládány v narážkách a náznacích. Otázky týkající se čaroděje Geda vyžadují schopnost správně vystihnout charakter postavy a jeho proměny. Poslední oddíl se věnuje magii v Zeměmoří a jeho úkolem je převážně správně navést čtenáře k lepšímu pochopení toho, jak magie funguje.

Pracovní listy Země tisíce ostrovů

Ostrovy:

Čím se od sebe liší jednotlivé ostrovy či skupiny ostrovů?

--

Jak spolu vycházejí obyvatelé různých ostrovů?

--

Jak je možné, že ve světě tisíce ostrovů jsou lidé, kteří neumějí plavat?

--

Který z ostrovů je nejstarší?

--

Kdy a jak se v Zeměmoří objevili první lidé?

--

Pracovní listy
Země tisíce ostrovů

Ged:

Které vlastnosti jsou charakteristické pro mladého čaroděje Geda před vyvoláním Stínu?

Proč Ged vyvolal Stín?

Jak se změní Gedova charakteristika poté, co opustí ostrov Roke?

Kdo pomůže Gedovi ve chvíli největšího zoufalství?

Jak Ged nakonec Stín porazí?

Pracovní listy
Země tisíce ostrovů

Magie:

Ovládají Počasáři a Větroklíčové skutečnou magii? Proč ano/proč ne?

Všichni mágové a většina obyvatel Zeměmoří nikomu nesvěřují své pravé jméno. Ged je známý jako Krahujec, jeho nejlepší přítel se jmenuje Hrach. Z jakého důvodu tomu tak je?

Kdo může hovořit s draky?

Proč nelze natrvalo proměnit křemen v diamant?

Velký mág sahá k magii jen tehdy, pokud je to opravdu nutné. Co ho k tomu vede?

Didaktický komentář

Pracovní listy postihují tři nejvýraznější témata a originální nejenom z knihy *Čaroděj Zeměmoří*, ale v podstatě i celého románového cyklu. Na třech pracovních listech mohou čtenáři zodpovědět své odpovědi týkající se pozoruhodného světa Zeměmoří, čaroděje Geda a magie a jejího fungování.

Hlavní hrdina, čaroděj Ged, je chlapec zprvu vzpurný, pyšný a domýšlivý, ale poté, co na svou pýchu doplatí, nastane v jeho psychice radikální zlom. Autorka si v charakteristice postav vystačí s letnými náznaky, které musí čtenář správně rozšifrovat a vyložit si je, aby mohl správně vyplnit příslušné pasáže pracovních listů.

Le Guinová jako by se snažila vlastním příběhem převyprávět veškerou tradovanou lidskou moudrost a všechny výstižné body lidské psychiky a komunikace. Příkladem budiž samotné téma, které se prolíná celým cyklem. Totiž že každý čaroděj může vládnout svou mocí pouze v případě nejvyšší potřeby, a to pouze tak, že umí věci a postavy pojmenovat jejich „pravými jmény“. Čarodějové se proto učí těmto „pravým jménům“ a sami své pravé jméno úzkostlivě tají. Není potřeba, aby byl čtenář nějak příliš přemýšlivý, aby pod tímhle čarodějnickým systémem viděl pojmenovávání věcí pravými jmény, které neplatí jenom u čarodějů v Zeměmoří, ale i v naší společnosti. Celý svět magie spíše než ohňostroje jisker znamená moudrost zachování rovnováhy.

Náročnost otázek i myšlenkových operací odpovídá věku čtenářů, pro něž je příběh určen. Jejich použití přichází v úvahu nejdříve v osmém ročníku základní školy, aby byli žáci vůbec schopni správně chápat naznačené souvislosti a hlubokou moudrost příběhu.

cíl	- ověření pozornosti během čtení - výstižná charakteristika hlavní postavy - pochopení hluboké myšlenky díla
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	30 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza

Les mytág

Ukázka

Robert Holdstock

Les mytág

Frenštát pod Radhoštěm: Polaris, 1994.

ISBN 80-85911-02-7

Ztratil jsem přehled o čase, takže dnes je DEN X. Zima je čím dál krutější. Oba si uvědomujeme, že na silný chlad nejsme vybaveni. Za poslední dva dny čtyřikrát sněžilo. Pokaždé to byly jen přeháňky, které se prohnaly holými větvemi zimního lesa, a na zemi nezůstalo skoro nic. Ale to je jen předzvěst toho, co nás čeká. Z vyšších poloh, kde les řídne, vypadají hory nevlídně a výhružně. Určitě se k nim přibližujeme, ale míjí jeden den za druhým a nevypadá to, že bychom dělali velké pokroky.

Steven začíná být nervózní. Jednou je mrzutý a zamlklý, jindy vztekle křičí a nadává na Sorthalana, protože má pocit, že jsme se kvůli němu nekonečně zdrželi. Je den za dnem divnější. Začíná se podobat svému bratrovi. V zahradě jsem C zahlédl jenom letmo. S je sice mladší, ale vlasy má teď rozcuchané, vousy husté. Chodí stejně kolébavě. S mečem a oštěpem mu to jde čím dál tím líp. Zato já to s oštěpem ani s noži vůbec neumím. Zbývá mi sedm nábojů do pistole.

Představa, že se Steven stal mýtickou postavou, mi připadá stále úžasnější. Je mytágem říše mytág. Jestli se mu podaří C zabít, říše začne upadat. Jelikož jsem s ním, tak nejspíš i já jsem součástí mýtu. Bude se jednou vyprávět o Rodném a jeho druhovi, poznamenaném Kee, Kittenovi, nebo jak mé jméno změní? O Kittenovi, který kdysi uměl létat nad zemí a teď doprovází Rodného dalekými kraji a bojuje s neznámými netvory. Kdybychom se *vážně* stali legendami různých historických národů... co by to *znamenal*o? Staneme se nějakým způsobem skutečnou součástí historie? Dočká se skutečný svět překroucených příběhů Stevenova a mého putování, které má pomstít Cizákův únos? Ve folklóru se sice nevyznám, ale fascinuje mne představa, že legendy – například ta o Artušovi a jeho rytířích – jsou rozvinuté verze toho, *co my teď prožíváme*!

Jména se mění s dobou a kulturou. Peregu, Peredur, Percival? A Urscumug, také zvaný Urshucum. Ta zlomkovitá legenda mi vrtá hlavou často. Poslali ho do vyhnanství do daleké země, ale tou zemí byla Anglie, a navíc Anglie na konci doby ledové. Tak kdo ho vlastně vyhnal? A odkud? Často přemýšlím o Pánu Moci, který mohl měnit počasí a jeho hlas se nesl ozvěnou mezi hvězdami. Sion. Pán Sion. Přemýšlím o polozapomenutých jménech. Ushr. Sion. Možná *Earth*, země. Možná *Science*, věda. Strážci Země vyhnáni Vědou?

Je možné, že nejstarší lidové hrdinové a legendární postavy nepocházejí z minulosti.
(s.275-276)

Komentář

Ryhopský les má po obvodu pouze několik mil, ale uvnitř se rozkládá k ostatnímu světu paralelní říše setrvávající v nezměněném stavu po celá tisíciletí. Čas v této říši plyne zcela odlišným způsobem a v jádru lesa se může díky tomu ukrývat svět Lavondyss – doba ledová. Ryhopský prales obývají podivné formy archetypálních bytostí, neboli mytága. Celý les hlídá podivný kančí bůh Urscumug (Urshucum, Urshacam), pravděpodobně prvotní legenda o ochránci země, který přešel veliké ledy vyhnán pánem Sionem. Klíčovou roli sehrává také krásná dívka Guiwenneth (Gwyneth), předobraz keltské princezny Guinevery. Během svého putování lesem se hrdinové příběhu setkávají s Robinem Hoodem, králem Artušem, Chúchulainem, Peredurem (Parcifal), a dokonce i se Sorathanem (severský bůh Frey), jenž jako mocný šaman dokáže ovládat ostatní mytága.

Les mytág tvoří zcela samostatnou a uzavřenou knihu, ovšem po jejím čtenářském úspěchu stvořil Robert Holdstock celou sérii o Ryhopském lese. *Les mytág* má jednoduchou kompozici skládající se ze tří částí pojmenovaných podle jednotlivých pásem lesa, do kterých postupně pronikají hlavní hrdinové. Již na první pohled se však tento román liší od jiných fantastických příběhů, protože zde zcela mizí typický vševědoucí vypravěč. Ich-forma dodává příběhu na autentičnosti, napomáhá lépe vystihnout barvitost celého vyprávění a dodává ději na neuvěřitelné gradaci. Sugestivní vyprávění navíc dost často využívá i hororových prvků a čtenáře postupně pohlcuje paranoia, která v příběhu narůstá.

Děj je čtenáři představován pomocí tří různých deníkových záznamů. Jeden deník vlastnil otec hlavního hrdiny, první člověk, který se po staletích rozhodl objasnit tajemství Ryhopského lesa. Hlavním vypravěčem je ovšem Steven Huxley, mladý muž, který se po druhé světové válce vrátil do rodné Anglie a do víru událostí byl zpočátku vtažen naprostým omylem. Protiváhu jeho vyprávění tvoří třetí deník, jehož autorem je válečný pilot Harry Keeton. Harry doprovází Stevena do nitra lesa hnán skrytou touhou po nalezení utopie. Během společného putování Ryhopským lesem si právě Keeton jako první uvědomí, že se oba stali součástí mýtu, který mezi lidmi koluje dlouhá staletí.

Uvedená ukázka je zápisek z Keetonova deníku, ve které se poprvé zamýšlí nad skutečným původem mýtů. Dochází k závěru, že vstupem do Ryhopského lesa se oba dva stávají součástí mýtů, částčkou archetypálního podvědomí lidí. Klade si otázku, jaké pravdivé jádro mají mýty a jak asi bude vypadat on, až se o něm začnou vyprávět příběhy. Zároveň si ovšem nepřestává klást otázku, kde se vlastně nachází počátek všech mýtů, protože to, co dokázali on se Stevenem, se mohlo povést i mnoha jiným. Jelikož čas v Lavondyss neexistuje, je podle něj možné, že mýty vytvořil někdo, kdo se v našem světě ještě ani nenarodil.

Pracovní listy jsou zaměřeny především na čtenářské pochopení složitých událostí v příběhu. Nezkušenějším čtenářům pomohou některé důležité souvislosti v příběhu ujasnit, těm zkušenějším a poučeným nabízejí možnost potvrdit si své hypotézy a dále rozvíjet myšlenky a nápady, které během čtení bezpochyby musely vzniknout. Závěrečná otázka zcela využívá fantazii jedince a dopřává mu prostor pro vlastní tvorbu. Záleží totiž čistě na něm, kterou událost si pro svůj úkol zvolí a pokusí se z ní udělat mýtus.

Kde je v knize příběh?

Jakou roli v knize hraje děj?

Ve kterém prostředí příběh běží?

Jaké jsou hlavní dějové události příběhu? Proč jsou důležité?

Jak příběh podle vás končí? Proč?

Pracovní listy

Les mytág

Z kolika částí se kniha skládá? Podle čeho dostaly název?

Kdo je vypravěčem příběhu?

Jakou roli v knize hraje deník?

Ve kterém roce se odehrává děj knihy?

Hraje tento rok důležitou roli pro průběh příběhu a jeho události? Proč ano/proč ne?

Jak veliký a jak starý je Ryhopský les?

Kdo stvořil úplně první mytága?

Proč se mytága objevovala v minulosti?

Které známé postavy z mýtů se objevují v lese?

Co se nachází za hranicí Lavondyss?

Kdo je Ursumug?

Proč Steven označil stříbrný list dubu za nejdůležitější předmět příběhu?

Jak obyvatelé lesa vědí, že mají nebo nemají něco udělat?

Podle vašeho názoru, co bylo dřív – mýty nebo lidé?

Podle vás, která ze současných událostí by se mohla stát součástí mýtů a jak by přibližně vypadala za pět set let?

Didaktický komentář

Pracovní listy se snaží různou měrou postihnout zajímavou a netradiční formu vyprávění příběhu. Otázka směřující k deníkovým záznamům nebyla formulována tak, aby žák mohl odpovědět pouze jednoslovně, například že by uvedl počet používaných deníků. Naopak otázku nebudou schopni řádně zodpovědět ti, kteří nepochopili, že celá kniha je v podstatě deníkovým záznamem.

Převážná část otázek se zaměřuje na děj knihy a na postavy, které se v něm vyskytují. Opět je nutné tyto otázky pokládat, protože nutí čtenáře k zamyšlení a analyzování toho, co je mu v knize představováno pouze v náznacích. Kupříkladu otázka týkající se podstaty Urcumunga vyžaduje, aby si čtenář vybavil všechny informace, které se v průběhu knihy o této postavě vyskytují, vybral ty, které jsou adekvátní, a s jejich pomocí teprve došel k požadovanému závěru.

Poslední strana pracovních listů vyžaduje vlastní kreativitu žáků. Jedna z otázek po žácích vyžaduje hodnocení a argumentaci. Ve druhé je žákům dáno volné pole působnosti, co se týče výběru jednotlivých událostí, ovšem je nutné, aby uměli vyvozovat obecné závěry, navrhnout předpokládaný průběh situací a také uplatnit žánr mýtu v praxi.

Kniha *Les mytág* nabízí zcela odlišný pohled na mýty a mytologii. Je v ní zachycen proces tvorby mýtů, jejich postupná časová i prostorová deformace, vysvětluje fakt, proč jsou si mýty mnoha národů, byť jsou od sebe vzdáleny tisíce kilometrů, tak podobné. Tuto knihu by bylo možné zařadit do učební látky zabývající se mytologií, pracovní listy by bylo možné použít v závěru tohoto vyučovacího bloku.

cíl	porozumění složitým souvislostem v knize, pochopení časoprostorové deformace mýtů
fáze vyučovacího procesu	shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	3 zápisové archy
předpokládaná doba trvání	45 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza, hodnocení

Letopisy Narnie

Ukázky

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Lev, čarodějnice a skříň

Praha: Fragment, 2005.

ISBN 80-235-0161-3

Protože schovávaná ještě neskončila, Edmundovi a Lucince chvílku trvalo, než našli ostatní. Když byli konečně všichni pohromadě (v té dlouhé síni, kde stálo brnění), Lucinka vyhrkla:

„Petře! Zuzano! Je to všechno pravda. Edmund to taky viděl! V té skříni je opravdu země. Edmund i já jsme tam oba byli. Potkali jsme se tam, v lese. No tak, Edmunde, řekni jim to všechno.“

„Co to má znamenat, Edmunde?“ zeptal se Petr.

A teď se dostáváme k jedné z nejošklivějších věcí v celém tomhle příběhu. Až do té chvíle bylo Edmundovi špatně, byl uražený a taky naštvaný na Lucinku, že měla pravdu, ale ještě se nerozhodl, co udělá. Když mu Petr najednou položil tuhle otázku, okamžitě se rozhodl, že udělá tu nejošklivější a nejzlomyslnější věc, která ho mohla napadnout. Rozhodl se Lucinku zradit.

„Tak povídej, Edmunde,“ pobídla ho Zuzana.

Edmund se zatvářil povýšeně, jako by byl mnohem starší než Lucinka (ve skutečnosti byl mezi nimi jen rok rozdíl), pak se uchichtl a řekl: „No, my jsme si s Luckou hráli – dělali jsme, že to její povídání o zemi ve skříni je pravda. Jenom z legrace, to se ví. Doopravdy tam nic není.“

Chudák Lucinka se na Edmunda jen jednou podívala a utekla z pokoje.

Edmund, který se každou minutou měnil k horšímu, si myslel, že se mu to ohromně povedlo, a hned vykládal dál: „No vidíte, už zase. Co je jí pořád? To je na těch mrňatech nejhorší, že vždycky –“

„Tak koukej,“ obořil se na něj zostra Petr, „sklapni! Od té doby, co Lucka začala s těmi nesmysly o skříni, se k ní chováš úplně příšerně, a teď si s ní na to ještě hraješ, aby to všechno začalo nanovo. Určitě jsi to udělal ze zlomyslnosti.“

„Ale vždyť je to celé nesmysl,“ ohradil se ohromeně Edmund.

„Samozřejmě, že je to nesmysl,“ kývl Petr, „o to právě jde. Když jsme odjížděli z domova, byla Lucka úplně normální, ale co jsme tady, tak to vypadá, že jí buď začíná v hlavě harašit, nebo že se z ní stává příšerná lhářka. Ať je to jak chce, myslíš, že něčemu prospěje, když ji jeden den budeš popichovat a posmívat se jí a druhý den ji v tom budeš ještě podporovat?“

„Já jsem myslel – myslel jsem –“ začal Edmund, ale nemohl přijít vůbec na nic, co by řekl.

„Ty jsi vůbec nemyslel,“ vyštěkl na něj Petr, „je to jen zlomyslnost. Vždycky se ti líbilo trápit mladší, než jsi sám. To jsme viděli už dřív ve škole.“

„Už toho nechte,“ okřikla je Zuzana. „Tím, že se pohádáte, nic nenapravíte. Pojd'te najít Lucii.“

Nikoho nepřekvapilo, že když ji za hodně dlouhou dobu našli, bylo vidět, že plakala. Ať jí vykládali, co chtěli, nepohnuli s ní. Trvala na své historce a řekla:

„Mně je jedno, co si myslíte, a je mi jedno, co řeknete. Můžete to říct panu profesorovi nebo to napište mamince nebo si dělejte, co chcete. Já ale vím, že jsem se tam uvnitř setkala s faunem a – a mrzí mě, že jsem tam nezůstala, a vy jste všichni hnusní, hnusní.“

(s. 51-53)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Princ Kaspian

Praha: Orbis Pictus, 1990.

ISBN 80-85240-05-X

Ukázka č. 1:

Pak byla jablka pryč a Zuzana se vydala ke studni, že se napije. Když se vrátila zpátky, nesla něco v ruce.

„Koukněte,“ řekla trochu přiškrčeným hlasem, „to jsem našla u studně.“ Podala to Petrovi a sedla si. Podle obličeje i hlasu se zdálo, že se každou chvíli rozbere. Edmund a Lucinka se nahnuli Petrovi přes rameno a podívali se, co to drží v ruce – byla to taková malá, třpytivá věc.

„To jsem blázen,“ zamumlal Petr – také on měl takový divný hlas – a podal věc ostatním.

Byl to šachový kůň – normální velikosti, ale hrozně těžký, protože byl z ryzího zlata a místo očí měl malinké rubíny – totiž místo jednoho oka, druhé už mu vypadlo.

„No tohle!“ zavolala Lucinka. „Přesně takovejma figurkama jsme hráli šachy, když jsme byli králové a královny na Cair Paravel!“

„No tak nebreč,“ utěšoval Petr Zuzanu.

„Já za to nemůžu,“ vzdychla Zuzana. „Když já jsem si vzpomněla na takový krásný věci. Jak jsme hráli šachy s faunama a hodnejma obrama – a jak zpívaly mořské panny – a jak jsem měla toho fantastického koně – a jak...“

„Tak,“ řekl Petr najednou úplně jiným tónem. „a teď je největší čas, abychom zapnuli makovice.“

„Co se děje?“ zeptal se Edmund.

„Ještě vás nenapadlo, kde to jsme?“ zeptal se Petr.

„Jen to řekni,“ pobídla ho Lucinka.

„Tak povídej,“ řekl Edmund. „Posloucháme.“

„Jsme ve zříceninách hradu Cair Paravel,“ řekl Petr.

„Jenomže to přeci nejde,“ řekl Edmund. „Vždyť je to tady zbořený už několik set let. Vzpomeň si na ty tlustý stromy narostlý do brány. Podívej se na tadyty kameny. Je úplně jasný, že už tu dávno nikdo nežije.“

(s. 17-18)

Ukázka č. 2:

Vložil Kaspianovi do ruky něco, co se ve tmě nedalo rozpoznat, ale na omak to vypadalo jako malý roh.

„Toto je nejvzácnější a nejsvětější poklad celé Narnie,“ pravil profesor Kornélius. „Mnohé hrůzy jsem podstoupil, mnohá kouzla jsem použil, nežli jsem ho našel – to jsem byl ještě mlád. Je to kouzelný roh samotné královny Zuzany, který tu nechala, když na konci zlatého věku zmizela z Narnie. Říká se, že kdokoliv na něj zatroubí, přivolá si pomoc – a jistě ne jen tak ledajakou. Možná, že je v něm moc, která povolá zpátky královnu Lucii, krále Edmunda, královnu Zuzanu a Nejvyššího krále Petra, a ti tu dají zase všechno do po pořádku. Možná dokonce přivolá i samotného Aslana. Opatrujte jej dobře, můj králi, ale počkejte s jeho užitím až na chvíli krajní nouze. A teď rychle! Branka dole ve věži, tak která vede do zahrad, je odemčena. Tam se musíme rozloučit.“

„Nemohl bych si vzít svého koně Bohatýra?“ ptal se Kaspian.

„Je osedlán a čeká na vás v rohu ovocného sadu.“

Během dlouhé cesty dolů po točitém schodišti udělil Kornélius šeptem Kaspianovi ještě mnoho dalších rad a naučení. Kaspianovo srdce se svíralo víc a víc, ale snažil se vřít si je všechny do paměti. Pak ho uvítal svěží noční vzduch, profesorova ruka vroucně stiskla jeho, Bohatýr ho pozdravil přátelským zaržáním, jak se k němu přes trávník blížil – a král Kaspian X. se rozloučil se sídlem svých otců. Když se ohlédl zpátky, spatřil na zámku ohňostroj na počest novorozeného malého prince.

(s. 49-50)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Plavba Jitřního poutníka

Praha: Orbis Pictus, 1992.

ISBN 80-85240-06-8

Ukázka č. 1:

Každému bylo jasné, že se Eustácův charakter se jeho proměnou v draka značně zlepšil. Horlivě se snažil pomáhat. Proletěl celý ostrov a zjistil, že je celý hornatý a obydlený pouze divokými kozami a stády divokých vepřů. Z těch nanosil spoustu masa na doplnění lodních zásob. Uměl zabíjet velmi šetrně, protože zvíře sprovedil ze světa jediným úderem ocasu, takže ani nevědělo (a pravděpodobně dosud neví), že ho někdo zabil. Samozřejmě jich pár sám snědl, ale vždycky o samotě, protože teď jako drak měl rád syrovou stravu, ale styděl se před ostatními za ty krvavé hostiny. A jednoho dne – letěl zvolna, celý utahaný, ale s velkým zadostiučiněním – přinesl do tábora mohutnou vysokou borovici, kterou vytrhl i s kořeny v jednom odlehlém údolí a která se hodila na hlavní stěžeň. (...)

Potěšení z toho, že ho ostatní mají rádi, a ještě více z toho, že on má rád ostatní, Eustáce uchránilo před zoufalstvím. Neboť být drakem nebylo nic veselého. Kdykoliv letěl nad horským jezerem a zahlédl na hladině svůj odraz, celý se otrásl. Nenáviděl svá netopýří křídla, svůj zubatý hřbet a své hrozivě zahnuté spáry. Skoro se bál zůstat se sebou sám, a přitom se styděl být mezi ostatními. Za večerů, kdy ho nepoužívali jako „ohřívače“, se vždycky odplížil z tábora a ležel stočený jako had mezi vodou a lesem. V takových chvílích byl k jeho nemalému překvapení jeho nejčastějším těžitelem Rípčíp. Šlechetný myšák se vždycky vytratil z veselého kroužku kolem táborového ohně a posadil se vedle drakovy hlavy, pěkně na návětrnou stranou, aby na něj nešel kouř. (s. 78-79)

Ukázka č.2:

Lucinka se stěží odtrhla od první stránky, ale když otočila list, byla ta další zrovna tak zajímavá. „Ale musím jít dál,“ řekla si. A tak prošla asi třicet stránek, které by ji, kdyby si je zapamatovala, naučily, jak nelézt zakopané poklady, jak si vzpomenout na to, na co člověk zapomněl, a zapomenout na to, na co člověk zapomenout chtěl, jak poznat, jestli někdo mluví pravdu, jak přivolat vítr, mlhu, sníh, déšť nebo krupobití a jak jim zabránit, jak někoho uspat a jak někomu přičarovat oslí hlavu. A čím dál četla, tím byly obrázky krásnější a živější.

Pak se dostala ke stránce s takovou spoustou zářivých obrázků, že si slov téměř nevšimla. Téměř ne – ale těch prvních, těch si všimla. Stálo tam: *Spolehlivé kouzlo, které*

tu, jež je vysloví, učiní krásnější nad všechny smrtelníky. Lucinka zkoumala obrázky s obličejem těsně nad papírem, a ačkoliv se před tím zdály přeplněné a nezřetelné, zjistila teď, že je rozeznává docela dobře. Na prvním obrázku bylo děvče, jak stojí u pultíku a čte si ve velké knize. A to děvče bylo oblečené přesně jako Lucinka. Na dalším obrázku Lucinka (neboť to děvče na obrázku byla opravdu Lucinka) stála s otevřenou pusou a s takovým téměř až hrozným výrazem v obličejí, jako by něco přednášela. Na třetím obrázku stála krásnější nad všechny smrtelníky. Zvláštní bylo, že navzdory tomu, jak se ty obrázky zdály zprvu malinké, se teď Lucinka na obrázku zdála stejně velká jako Lucinka opravdová. Podívaly se jedna druhé do očí a opravdová Lucinka po chvíli uhnula pohledem, protože ji oslnila krása té druhé Lucinky – i když v tom krásném obličejí ještě rozeznávala určitou podobnost se svým vlastním. A teď se na ni obrázky začaly hrnout jeden za druhým. Viděla se na vysokém trůně na turnaji v Kalornii a všichni králové světa se tam potýkali pro její krásu. Pak přešli od turnajů k opravdovým válkám a celá Narnie a Arkénie, Telmar a Kalornie, Galma i Terenbitie byly zničeny boji králů, knížat a šlechticů, kteří se bili o její přízeň. Pak se všechno změnilo a Lucinka, stále krásnější nad všechny smrtelníky, byla zpátky v Anglii. A Zuzana přijela z Ameriky domů. Zuzana na obrázku vypadala přesně jako Zuzana opravdová, jenom taková obyčejnější a s ošklivým výrazem ve tváři. A Zuzana žárlila na Lucinčinu oslnivou krásu, ale to vůbec nevadilo, protože Zuzany si nikdo nevšímal.

„Já to kouzlo vyslovím,“ řekla si Lucinka. „A je mi to jedno. Vyslovím ho.“ Řekla Je mi to jedno, protože měla silný pocit, že nesmí.

Když se však podívala zpátky na první slova toho kouzla, uviděla tam mezi písmem, na místě, kde si byla jista, že předtím žádný obrázek nebyl, velký obličej nějakého lva, toho jediného Lva, Aslana samotného, jak se na ni dívá. Měl tak zářivě zlatou barvu, až se zdálo, že vystupuje ze stránky rovnou na ni, a ona si později opravdu nebyla jista, jestli se skutečně trochu nepohnul. Vrčel a zuby mu byly z větší části vidět. Lucinka se začala hrozně bát a honem otočila stránku.

(s. 116-118)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Stříbrná židle

Praha: Fragment, 2006.

ISBN 80-253-0165-6

Jill se spěšně podívala po Eustácovi. Byla si předem jistá, že myšlenka lézt dolů tou propastí se mu bude líbit ještě méně než jí. Sevřelo se jí srdce, když uviděla, jak se jeho tvář docela změnila. Mnohem víc se podobal princí než tomu starému Scrubbovi

z Experimentální školy. Znovu se mu totiž vybavovala všechna dobrodružství ze dnů, kdy se plavil s králem Kaspianem.

„Vaše Výsosti,“ řekl, „kdyby tu byl můj starý přítel myšák Rípčíp, řekl by, že dobrodružství cesty do Bismu nemůžeme odmítnout, aniž by to zanechalo temnou skvrnu na naší cti.“

„Tam dole,“ lákal Golg, „vám můžu ukázat skutečné zlato, skutečné stříbro, skutečné diamanty.“

„Pche!“ ušklíbla se nezdvořile Jill. „Jako bychom nevěděli, že už i tady jsme níž než nejhlubší doly.“

„Ano,“ kývl Golg. „Slyšel jsem o těch škrábanečkách v hlíně, kterým vy nadzemšťané říkáte doly. Ale odtud máte mrtvé zlato, mrtvé stříbro, mrtvé drahokamy. Dole v Bismu jsou živé a rostou. Natrhám vám dam kytičku rubínů, které můžete jíst, a vymačkám vám plný pohár diamantové šťávy. Nebudete už stát o chladné, mrtvé poklady ze svých mělkých dolů, až ochutnáte ty živé v Bismu.“

„Můj otec se plavil na konec světa,“ prohlásil zamyšleně Rilian. „Bylo by úžasné, kdyby se jeho syn spustil na dno světa.“

„Jestli Vaše Výsost chce otce vidět živého, a to myslím, že ano,“ ozval se Čvachetka, „je nejvyšší čas pustit se na cestu k novým tunelům.“

„A já tam do té díry nepolezu, ať si říká, kdo chce, co chce,“ dodala Jill.

„Jestli jsou Vaše Milosti opravdu pevně rozhodnuty vrátit se zpátky do nadsvětí,“ řekl Golg, „tak budou muset přejít kus cesty, která leží níž, než jsme teď. A jestli voda ještě stoupá–“

„Prosím vás, pojd'me, pojd'me už!“ prosila Jill.

„Obávám se, že to tak musí být,“ povzdechl si princ zhluboka. „Ale polovinu srdce jsem nechal v zemi Bismu.“

(s. 219-221)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Kůň a jeho chlapec

Praha: Orbis Pictus, 1992.

ISBN 80-852-40-08-4

Ukázka č. 1:

Asi kolem jedenácti už byli všichni znovu na pochodu; směřovali k západu, hory po levé ruce. Korin a Šasta jeli až na konci, těsně za obry. Lucie, Edmund a Peridan měli spoustu práce s plánováním bitvy, takže se Lucie sice jednou zeptala: „Kdepak je naše potřebné Veličenstvo?“ ale Edmund jen odpověděl: „Vepředu ne, a to už samo je výborné. Jen ho nechme být.“

Šasta Korinovi vypověděl skoro všechno, co prožili, a také mu řekl, že se jezdit na koni učil celou dobu jen od Brího a vůbec neví, co se dělá s uzdou. Korin mu to vysvětlil a kromě toho mu vyprávěl, jak to bylo při jejich tajném odjezdu z Tašebánu.

„A kde je královna Zuzana?“

„Na Cair Paravel,“ odpověděl Korin. „Víš, ta není jako Lucie. Královna Lucie je jako chlap, nebo přinejmenším jako kluk. Královna Zuzana je spíš jako obyčejná paní. Ta do válek nejedí, i když umí fantasticky střilet z luku.“

(s. 140)

Ukázka č. 2:

„Brí,“ pravil, „ty můj ubohý, ješitný, vyděšený koníčku, pojd' blíž. Ještě blíž, synáčku. Neopovažuj se neopovážít. Sáhni si na mne. Očichej si mne. Tady mám tlapy, tady ocas a tady vousy. Jsem opravdové zvíře.“

„Aslane,“ pípl Brí a hlas se mu chvěl, „já jsem asi hrozný hlupák, vid'?“

„Šťastný kůň, který na to přijde, dokud je ještě mlád. A člověk zrovna tak. Pojd' blíž, Aravis, dcerko. Podívej, drápy mám zatažené. Tentokrát ti neublíží.“

„Tentokrát, pane?“ podivila se Aravis.

„To já jsem tě poranil,“ pravil Aslan. „Já jsem byl ten jediný lev, kterého jste potkali během svého putování. Víš, proč jsem to udělal?“

„Ne, pane.“

„Škrábance na tvých zádech, rána za ránu, bolest za bolest, krev za krev, byly stejné jako rány bičem, které dostala otrokyně tvé nevlastní matky za to, že jsi ji uspala. Potřebovala jsi vědět, jak to chutná.“

„Ano, pane. A prosím vás...“

„Jen se zeptej, dceruško,“ pobídl jí Aslan.

„Stane se jí kvůli mně ještě něco?“

„Dítě,“ odpověděl Lev, „já ti vyprávím tvůj příběh, ne její. Nikomu nevyprávím jiný příběh než ten jeho.“ Pak potřásl hlavou a pokračoval veseleji.

„Radujte se, moji milí,“ pravil. „Brzy se opět setkáme. Dřív však dostanete jinou návštěvu.“ Pak se jediným skokem znovu vyhoupl na zed' a zmizel jim z očí.

(s. 154)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Čarodějův synovec

Praha: Orbis Pictus, 1993.

ISBN 80-85240-09-2

Lev zvolna kráčet po té holé zemi, vždycky kousek sem a zase kousek tam, a zpíval. Ted' byla jeho píseň jemnější a veselejší, než ta, která vyvolala na oblohu hvězdy a slunce – jako tiché bublání potůčku. A kudy s tou písní procházel, tam se v údolí zelenala tráva. Rozlévala se od něj na všechny strany jako jezírko. Jako vlna se vyhoupla na blízké kopečky. Za chvíličku už šplhala po nižších svazích hor hezký kus odtud a ten mladý svět najednou před očima zněžněl. Bylo slyšet, jak vánek čechrá trávu. Brzy se ukázaly další nové věci. Vyšší svahy potemněly vřesem. V údolí se objevily ostrůvky hrubší, ježatější zeleně. Diviš nemohl přijít na to, co to je dokud se jeden nevynořil jen malý kousek od něj. Bylo to něco malého, špičatého, narostly tomu kolem dokola spousty ramen, ta ramena se pokryla zelení a rostlo to rychlostí asi centimetr za vteřinu. Ted' už toho byla kolem spousta. Když už to bylo pomalu veliké jako on, poznal konečně, co to je. „Stromy!“ zvolal nahlas.

Jak Gabrielka později prohlásila, bylo to všechno moc hezké, ale byla hrozná otrava, že člověk neměl chvilku klidu, aby se na to mohl dívat. Zrovna když Diviš zvolal „Stromy!“, musel hodem uskočit, protože se k němu strýc Ondřej znovu přikradl a už už se chystal zajet mu rukou do kapsy. Moc by si tím sice nepomohl, protože mířil na pravou kapsu – pořád si ještě myslel, že zelené prstýnky jsou „na cestu zpět“, Diviš však samozřejmě nechtěl přijít o žádný z nich.

„Stát!“ křikla čarodějnice. „Ustup zpátky. Ne ne, ještě dál. Jestli se někdo k dětem přiblíží víc než na deset kroků, rozbiju mu hlavu na kaši.“ A pozdvihla železnou tyč, kterou ulomila z pouliční svítilny, je jen ji hodit. Člověk kdo ví proč neměl pochyb, že by mířila dokonale.

(s. 87-88)

C. S. Lewis

Letopisy Narnie - Poslední bitva

Praha: Orbis Pictus, 1993.

ISBN 80-85240-10-6

Lahodný vzduch byl náhle ještě lahodnější. Za nimi se něco rozzářilo. Všichni se otočili. Tirian se otočil jako poslední, protože dostal strach. A za ním stál ten, po němž už tak dlouho toužil, veliký a opravdový zlatý Lev, Aslan sám, a ostatní už klečeli v kruhu u jeho předních tlap a zavrtávali mu ruce a obličeje do hřívky, jak sklonil hlavu, aby se jich každého dotkl jazykem. Pak upřel oči na Tiriana a Tirian se přiblížil – trochu se mu klepala kolena – a vrhl se mu k nohám a Lev ho políbil a řekl: „Vedl sis dobře, poslední narnijský králi. Byl jsi pevný v nejtemnější hodině.“

„Aslane,“ ozvala se usazená Lucinka, „nemohl bys – udělal bys něco pro ty chudáky skřítky?“

„Nejmilejší,“ odpověděl Aslan, „ukážu ti, co udělat mohu i co udělat nemohu.“

Přiblížil se ke skřítkům a dlouze zavrčel – počichu, ale tak, že se rozechvěl všechen vzduch. Skřítkci však jen řekli jeden druhému: „Slyšíte to? To je ta banda na druhém konci stáje. Chtěl by nás postrašit. Dělají to nějakým strojem nebo co to je. Nevšímejte si jich, podruhé nás nenachytají.“

Aslan pozvedl hlavu a potřásl hřívou. Okamžitě se skřítkům na klínech objevila královská hostina: paštiky, jazyky, holoubata, dorty a mražené krémy a každý skřítek měl v pravici pohárek dobrého vína. Ale ani to moc nepomohlo. Skřítkci se sice na jídlo vrhli jako diví, ale bylo jasné, že jim chutná podivně. Mysleli si, že jedí a pijí jen to, co se dá najít ve stáji. Jeden řekl, že se pokouší jíst seno, druhý že má kousek starého tuřínu, a třetí zase, že našel syrový zelný list. A když pozvedli ke rtům zlaté poháry voňavého červeného vína, řekli: „Brr! Jen pomyslete, pít špinavou vodu ze žlabu po oslovi. Nikdy bych byl neřekl, že to dopracujeme takhle daleko!“ Brzy však všichni skřítkci začali mít podezření, že si ostatní našli něco lepšího, a začali se navzájem o to tahat a brát si vše z rukou, až se pohádali, a během pár minut se prali hlava nehlava a všechny dobroty si rozpatlali po obličejích či šatech nebo rozdupali po zemi. Když si však nakonec sedli, aby si ošetřili monokly a krvácející nosy, řekli všichni:

„No, každopádně to alespoň není žádný podfuk. My už nikomu nenaletíme. Skřítkci – za skřítky!“

„Tak vidíte,“ řekl Aslan. „Oni si pomoci nenechají. Místo víry zvolili svou chytrost. Jejich vězením jsou pouze jejich vlastní představy, oni však v nich jsou doopravdy uvězněni; a tolik se bojí, aby je zase nikdo nenachytil, že v nich zůstávají chycení jako v pasti. Avšak pojďme, děti. Mám na práci něco jiného.“

Došel až ke dveřím a všichni za ním. Tam Aslan pozvedl hlavu a zařval: „Přišel čas!“ pak hlasitěji: „Čas!“ a pak tak hlasitě, že by se i hvězdy zachvěly: ČAS!“ Dveře se rozlétly dokořán.

(s. 130-131)

Komentáře

Lev, čarodějnice a skříň

Kniha *Lev, čarodějnice a skříň* byla poprvé vydána v roce 1950 a jedná se o úvodní díl fantasy série *Letopisy Narnie*. Všechny sedm dílů lze číst jako samostatné knihy, neznalost jedné či druhé nezpůsobí během četby následujících dílů žádné nesrovnalosti. Ačkoliv některé postavy se objevují průběžně, ani sám autor nenapsal knihy tak, aby jejich pořadí odpovídalo vnitřní chronologii příběhu. V dílu *Lev, čarodějnice a skříň* se čtenář poprvé setkává se sourozenci Pevensovými, čtyřmi dětmi, které byly během války odvezeny na venkov. V domě podivínského profesora Kirka objeví nejmladší ze sourozenců, tehdy sedmiletá Lucie, kouzelnou skříň, s jejíž pomocí se může dostat do magické říše Narnie. Přes počáteční nezdary se nakonec sourozencům podaří svrhnout zlou Bílou čarodějnici, která říší na dlouhá léta ovládla, a ve jménu lva Aslana vládnou v Narnii jako čtyři králové bezmála třicet let. Během lovu na bílého jelena se však z Narnie ztratí, projdou zpět skříní a stávají se z nich opět obyčejné anglické děti.

Zvolená ukázka zachycuje sourozence Pevensovy ještě před začátkem jejich dobrodružství v Narnii. Jediná Lucie je již od počátku vyvolenou, Aslanovou nejmilovanější, jako jediná je ještě natolik neovlivněná vnějším světem, že je ochotná věřit na kouzla. Lucie bude hrdinkou téměř všech narnijských příběhů, zároveň je nejsympatičtější ze všech postav a čtenářům je od začátku až do konce série představována jako ta, jejíž víra a láska k Aslanovi jsou nejsilnější. Její starší sourozenci Petr a Zuzana se v této ukázce chovají příliš racionálně, rádobý dospěle, upjatě. Největší proměnou charakteru ovšem projde Edmund. Hned v úvodu knihy, ze které pochází i vybraný úryvek, je čtenáři představen jako nesympatická postava, dlouho se chová jako lhář a zrádce. Změní ho až Aslanovo obětování a je to právě Edmund, který se stává největším narnijským hrdinou, protože dokáže zničit hůlku Bílé čarodějnice.

Při výstupu ze skříně se králové a královny ocitají zpět v těle dětí, jsou znovu ve světě, který se pro ně během jejich vlády stal pouhým snem a dávnou vzpomínkou. Nicméně stejně jako Aslan, i profesor Kirke jim jasně naznačuje, že jejich dobrodružství nebylo poslední.

Princ Kaspian

V originále vyšel příběh prince Kaspiana už rok po knize *Lev, čarodějnice a skříň*. V hlavní roli opět hrají všichni čtyři sourozenci Pevensovi, kteří prožili jeden všední rok v Anglii a jejich vzpomínky na Narnii pomalu začaly blednout. V Narnii ovšem uplynula dlouhá staletí. Stará Narnie, faunové, víly i mluvící zvířata žijí v utajení, na trůnu sedí Telmaríni v čele se zlým Mirazem. Miraz kdysi dávno připlul do Narnie, zabil svého bratra krále a zbavil se všech, kteří by mohli jeho vládě překážet. Ovšem svého synovce Kaspiana, toho jména X., musel nechat naživu, protože neměl vlastního dědice. Snaží se ho vychovávat v nenávisti ke Staré Narnii, ovšem nejprve chůva a poté staříčkový učitel Kornelius vedou Kaspiana k tomu, aby se stal dobrým budoucím králem. Dobrodružství prince Kaspiana začíná ve chvíli, kdy se Mirazově ženě narodí syn a Kaspiana už není více zapotřebí. Prchá z hradu a v lese zatroubí na lesní roh bájně královny Zuzany, který by mu měl přivolat pomoc. A skutečně, kouzlo rohu povolá zpět dávné krále Petra, Zuzanu, Edmunda a Lucii. V Narnii ožívají jejich vzpomínky na dávnou vládu, opět mohou jednat čestně a mluvit vznešeně, jako tomu bylo před jejich návratem do Anglie. Kaspian a Pevensovi se spojí se Staronarniány a v rozhodující bitvě se utkají s Telmaríny. V souboji porazí i zlého Kaspianova strýce Miraze, takže Kaspian může usednout na narnijský trůn. Pevensovi za pomoci Aslana opouštějí Narnii, Petr a Zuzana odcházejí s vědomím, že už se do Narnie nikdy nevrátí.

Z Prince Kaspiana byly vybrány dva úryvky. První zachycuje Pevensovy při jejich nečekaném návratu do Narnie. Všichni se musí vyrovnat s náhlým přívalem vzpomínek, které už začínali považovat za sny, poté jsou navíc nuceni smířit se s tím, že po dobu jejich nepřítomnosti muselo uplynout mnoho let a vše, co znali, je v troskách.

Druhá ukázka se týká Kaspianova náhlého útěku před králem Mirazem. Jeho učitel i přes nebezpečí, která mu hrozila, tajně uchoval památku na Starou Narnii, roh královny Zuzany. Kaspian je v tomto okamžiku stále ještě příliš nezkušený mladík, který není schopný obejít se ve světě bez učitelů, rádců a pomocníků. Dále se také z této ukázky dozvídáme, že se celé dobrodružství Pevensových muselo odehrát už před staletími, protože jejich příběh se stal bájí a doba jejich vlády je označována jako Zlatý věk.

Plavba Jitřního poutníka

Plavba Jitřního poutníka je podle názoru mnohých čtenářů i odborníků nejlepším dílem celé série *Letopisy Narnie*. Originální příběh byl v Anglii vydán opět rok po předchozím díle, v roce 1953. Pomocí kouzelného obrazu se do Narnie dostává Edmund s Lucií a také jejich velice nesympatický rozmazlený bratranec Eustác. Tyto tři děti se ocitnou v moři, poblíž lodi *Jitřní poutník*, na které se plaví král Kaspian X. Lucie s Edmundem s nadšením zjišťují, že od posledního dobrodružství uplynulo pouze pár let. Kaspian plní dávné sliby a plaví se až ke konci světa, aby našel sedm ztracených pánů, které kdysi vyhnal jeho strýc Miraz. Dobrodružná plavba zavádí děti na rozličná místa, na kterých postupně nacházejí ztracené velmože. Každá z postav musí odolat jinému druhu pokušení, aby se její charakter stal lepší, dokonce i Lucie je vystavena zkoušce. Během plavby se poutníkům několikrát zjeví Aslan, ovšem často i v podobách, ve kterých není poznán, jednou jako zářivý pták, jindy jako nevinný beránek.

Výprava se dostává až ke konci světa, za kterým údajně leží Aslanovo království, avšak na konec světa může pouze jeden z výpravy. Vyvoleným se stává odvážný myšák Rípčíp. Objevením posledního ze sedmi pánů výprava končí a Kaspian i děti se vydávají domů. Aslan tentokrát sděluje i Lucii s Edmundem, že se naučili vše, co je potřeba, a že jejich návštěva Narnie byla tou poslední.

Zvolené úryvky jsou dva. První se týká napravení a polepšení nesympatického Eustáce, který se vlastním přičiněním proměnil v draka. Do té doby se odmítal jakkoliv podílet na fungování celé výpravy, neustále si stěžoval⁶ a s nikým se nechtěl přátelit. Ovšem jako drak pocítil, co doopravdy znamená utrpení a osamění, a snaží se napravovat všechny své předešlé chyby. Teprve úplná změna jeho charakteru vede k zpětné proměně v chlapce.

Druhý úryvek se týká Luciiny zkoušky. I ona, vyvolená a miláček Aslanův, na pár okamžiků podléhá své největší slabosti – žárlivosti. Žárlí na svou starší a krásnější sestru Zuzanu, touží být lepší a ještě krásnější. V kouzelné knize objeví zaklínadlo, které by ji učinilo krásnější nad všechny ženy světa. Za tuto cenu je dokonce ochotná způsobit rozbroje mezi všemi princí v Narnii, chaos v Anglii i jinde. V momentě, kdy mezi obrázky zahlédne Aslana, uvědomí si svou slabost a velmi zahanbená raději opouští stránky se zaklínadlem krásy.

---

⁶ Část textu tvoří Eustácův deník, ve kterém pravidelně popisuje své útrapy. Proměnou v draka jeho zápisky končí.

Stříbrná židle

V příběhu o stříbrné židli vystupuje Eustác Pobuda (v originále a v českém vydání z r. 2006 „Scrubb“) a jeho spolužačka Julie Poláková (v originále a v českém vydání z r. 2006 Jill Pole). Do Narnie se dostanou kouzelnými dvířky během útěku před spolužáky. Obě děti se v záměří setkávají s Aslanem. Kouzelný lev pověří Julii závažným úkolem a sdělí jí čtyři záchranné body, které jí na cestě budou pomáhat. Během výpravy za osvobozením prince Riliana Julie bohužel postupně promešká tři ze čtyř těchto znamení. Zatímco Eustác si v Narnii připadá lepší a sebevědomější než v našem světě, Julie je ztracená, neustále vystrašená a nemůže uvěřit, že zrovna ona musí plnit tak důležitý úkol. Poněkud bizarním průvodcem po Narnii se dětem stává bludička Čvachetka (ve starším českém vydání Šklíblatík), věčný pesimista a zbabělec. Společně s Eustácem a Julií se vydávají na sever a překonávají nástrahy, jež jim uchystala Zelená čarodějnice. Kupříkladu lstí navede děti na cestu k hradu lidožravých obrů, kteří si z obou dětí chtějí připravit lákavou večeři a z bludičky zákusek. Nakonec se však Eustácovi, Julii i Čvachetkovi podaří obrům uniknout a zdárně se dostat až do podzemní říše, místa ovládaného Zelenou čarodějnici. Zelená čarodějnice uvěznila prince Riliana a za pomoci stříbrné židle ovládá jeho tělo ve chvílích, kdy jeho mysl nepodléhá jejímu kouzlu. Děti prince vysvobodí a stihnou se vrátit tak, aby Rilian ještě naposledy viděl umírajícího otce, krále Kaspiana.

Zvolený úryvek zachycuje situaci, kdy trojice hrdinů a princ Rilian opouštějí podzemní říši, která se po smrti Zelené čarodějnice pomalu zaplavuje vodou. Stejně jako v jiných dílech i v tomto musejí postavy podstoupit zkoušku a odolat pokušení. Osvobozený princ Rilian touží po slávě, jakou si mořeplavbou vydobyl jeho otec, chce se stát významným a výjimečným, touží dostat se až na dno světa. I Eustác by se k princovi přidal, naštěstí je Julie a Čvachetka dokáží přesvědčit, že žádná sláva se nevyrovná tomu, když princ Rilian ještě zastihne svého otce mezi živými.

Kůň a jeho chlapec

V páté knize *Letopisů* se C. S. Lewis vrací do Zlatého věku Narnie. Na Cair Paravel vládnou spravedlivě a moudře dva králové a dvě královny, zatímco v daleké Kalornii se odehrává dobrodružství chlapce Šasty a mluvícího narnijského koně jménem Brí. Šasta prchá před svým pěstounem a je pevně rozhodnut, že uteče do Narnie. Cestou potkává Aravis, dívku prchající před domluveným sňatkem. Jejich cesta se však změní z útěku v důležité poslání. V Tašebánu se Šasta setkává s králem Edmundem a královnou Zuzanou, zatímco Aravis u své přítelkyně náhodou vyslechne plán prince Rabadaše o napadení Arkénie a Narnie. Princ Rabadaš požádal o ruku královny Zuzany, ta jeho nabídku odmítla a z Tašebánu musela pomoci lsti uniknout. Šasta a Aravis musí Narnijany varovat před Rabadašovými plány a co nejrychleji se dostat do Arkénie. Naštěstí stihnou předat varování včas a Šasta má tu čest setkat se s královnou Lucií, která vede do boje svůj vlastní oddíl vojáků. V Arkénii se Šasta dozvídá, že je ve skutečnosti Kor, ztracený syn arkénského krále Luny, a že po jeho smrti nastoupí jako právoplatný dědic.

V první ukázce se dozvídáme, proč byla Lucie v prvním dílu série označována jako královna Lucie Chrabrá. Vysloužila si toto přízvisko v mnoha bitvách, do kterých se neohroženě pouštěla v čele věrných bojovníků. Ačkoliv se v této knize vyskytuje na poměrně malé ploše, je i zde Lucie vykreslená jako velmi sympatická postava. Šasta se s královnou Lucií setkává poprvé a i když pátrá po královně Zuzaně, kterou již zná, neubrání obdivu mladší z obou královen.

Ve druhé ukázce vystupuje Aslan jako tvůrce příběhu, jako strůjce zázraků a vrchní vypravěč. Hovoří s Aravis a vysvětluje jí, proč jí musel ublížit. Aslan je zástupce vyšší spravedlnosti, a proto musí Aravis za chyby, kterých se dopustila, potrestat.

Podivný název souvisí s hlavním hrdinou tohoto příběhu. Není jím jen chlapec Šasta, ale také kůň Brí, vznešený mluvící kůň z Narnie. Brí přiměje Šastu k útěku, naučí ho jezdit na koni a je mu rádcem v mnoha situacích. Vysvětluje, že stejně jako mohou lidé vlastnit zvířata, mohou i zvířata vlastnit lidi. Jak se později ukáže, cítí se Brí výjimečný pouze proto, že v Kalornii žádní jiní mluvící koně nejsou, a tak Brí během svého života poněkud zpychl. Z jeho pýchy ho vyléčí až Aslan.

Čarodějův synovec

V šestém díle *Letopisů Narnie* se autor vrací k samým počátkům a stvoření Narnie. Dobrodružství začíná ve viktoriánské Anglii. Chlapec Diviš (v originále a ve 3. českém vydání Diggory) a jeho kamarádka Gabriela (v originále a ve 3. českém vydání Polly) se během prozkoumávání staré půdy propadnou do pracovny strýce Ondřeje. Strýc Ondřej je sám o sobě přesvědčen, že je čaroděj. Pomocí kouzelných prstýnků posílá obě děti do čarovného lesa Mezi světy. Děti pomocí prstenů a čarovných jezírek prozkoumávají cizí země. Jejich první cesta je zavedla do zničeného Šárnu, kde omylem probudily čarodějnici Jadis. Zlá královna, která osudným slovem zničila celý svůj válkou zmítaný svět, se chytí obou dětí a ty ji tak přenesou do Anglie. V Anglii způsobí Jadis neuvěřitelné pozdvižení, trápí i strýce Ondřeje, kterého taktéž považuje za čaroděje. Když se jí děti pokusí utéct, přenesou se znovu do jiného světa. Omylem se s nimi do neznámé říše přenesou i strýc Ondřej, drožkář František a jeho kůň. Tím novým neznámým světem je Narnie, kterou Aslan právě tvoří svým zpěvem. V Narnii se Jadis podaří uprchnout a Diviš bude muset odčinit, že do Narnie přivedl zlo. Stejně jako jiné postavy v *Letopisech Narnie*, i on musí nejprve projít zkouškou, kterou mu Aslan přichystá. Z kouzelné zahrady musí přinést zázračné jablko a zasadit v Narnii strom života. Čarodějnice se snaží z Divíše jablko vylákat, slibuje mu uzdravení maminky, ale své naléhání přežene, když začne vyhrožovat smrtí Gabriely. Jablko je nakonec nucena ukrást, ovšem kouzlo jablka ji učiní menší, bledou a zmrzlou. Diviš prošel zkouškou a za odměnu dostává jiné jablko, které uzdraví jeho maminku. Drožkář František v Narnii zůstává a společně se svou ženou Helenou se stávají prarodiči všech narnijských králů a královen.

Zvolená ukázka popisuje stvoření Narnie. Aslanův zpěv probudil nebe i hvězdy, vytvořil zemi a zázračné tóny probudily k růstu stromy i zvířata. Svědkem tohoto zázraku se stali i obyvatelé Anglie, jenže zatímco děti si chtěly vychutnávat nádheru okamžiku, strýc Ondřej přemýšlel, jak celou situaci využít ve svůj prospěch. Chvilí nepozornosti využije i čarodějnice, která se rozhodne utéci. Železnou tyčí míří na své nepřátele. Už mimo zvolený úryvek se čtenáři dozvědí, že poté, co čarodějnice železnou tyč upustí do právě probuzené země, vyroste z ní pouliční svítlna, která bude věčně svítit v opuštěném koutě Narnie.

V tomto díle se dozvídáme vše o původu Narnie, dokonce je osvětlen i fakt, proč uprostřed lesa roste kovová lucerna. Bílá čarodějnice nebyla vždy tak bílá, z chlapce jménem Diviš se stane profesor a z dřeva kouzelného stromu si nechá udělat skříň. Podle vnitřní chronologie příběhu patří *Čarodějův synovec* na první místo celé série, ale stvořena byla tato kniha až jako díl šestý, v originále vydaný v roce 1955. Celý příběh by mohl být uzavřen, ovšem autor předkládá jisté náznaky, že stejně jako byl čtenář svědkem stvoření Narnie, bude i svědkem jejího zániku.

Poslední bitva

V posledním díle *Letopisů Narnie* jsou čtenáři svědky smutného zániku této magické říše. Příběh začíná objevením falešného lva, za kterého se vydává oslík Zmatík. Poněkud hloupého a dobromyslného oslíka ovládá mazaný opičák. Ten se rozhodne osla ve lví kůži ukazovat Narnijanům, kteří jsou nuceni plnit jeho nesmyslné rozkazy a přání. Nakonec se opičák spojí s Kalorňany a ti začnou postupně celou Narnii ničit. V těžké chvíli se tak ocitá i poslední narnijský král Tirian. Ve chvílích největšího zoufalství si přivolává na pomoc děti z našeho světa. Julie s Eustácem se opět vydávají do Narnie, aby se mohli po boku Tiriana zúčastnit poslední bitvy. Zlo ovšem získává velikou převahu a jediné útočiště poraženým bojovníkům poskytuje stáj, ve které se ukrýval převlečený oslík. Ve stáji se kromě jiného skrývá Aslanova božská podstata. Eustác, Julie a Tirian se ve stáji setkávají nejenom s Aslanem, ale i se všemi dětmi, které se kdy do Narnie dostaly. Všichni jsou v nejlepších letech, v plné síle i kráse. Jen jeden z nich chybí. Královna Zuzana dospěla příliš rychle a podlehla svodům materiálního světa, takže cesty do Narnie se jí navždy uzavřely. Na Aslanův povel přichází zničení celé Narnie. Bytosti živé i mrtvé jsou souzeny a pouze vyvoleným je povolen vstup do Aslanova království.

Ve zvolené ukázce si král Tirian uvědomuje, že stáj již dávno není stájí, že se ocitl v magickém světě plném hojnosti s lahodně voňavým vzduchem a křišťálovou vodou. Za to vše vděčí Aslanovi. Víra v Aslana totiž všem jeho milovaným otevřela oči i cestu. Skřítci ovšem žádný ze zázraků nevidí. Jsou až příliš zaslepeni rozumem a ačkoliv Aslan se na přímluvu Lucie několikrát snaží dokázat jim svou moc, jejich racionální myšlení už není schopno uvěřit v zázrak. Stávají se tak vězni vlastních představ a cesta do Aslanova království je jim proto zapovězena.

Letopisy Narnie

Letopisy Narnie je sedmidílný cyklus příběhů pro děti, který se stal klasikou žánru fantasy. Clive Staples Lewis vytvořil svým spisovatelským uměním magickou říši Narnii, ve které se prolíná antická mytologie, dětská fantazie i křesťanská tematika. Celou sérii sepsal a vydal v 50. letech v rodné Anglii, od té doby byla přeložena do mnoha světových jazyků. V českém překladu se *Letopisy Narnie* poprvé objevily až na počátku 90. let, poté byly v různých nakladatelstvích vydány ještě dvakrát. Naposledy je vydalo nakladatelství Fragment v souvislosti s nově vznikajícím filmem na toto téma. Nové zpracování obsahuje oproti předchozím drobné změny v překladu, zachovává více originálních jmen a mění v návaznosti na filmy i některé reálie. Nové vydání je uzpůsobeno čtenářům starším, než pro které byla určena obě předchozí česká vydání. Od roku 2005 jsou *Letopisy Narnie* vydávány v jiném pořadí, než jaké bylo jejich původní. Jsou řazeny podle vnitřní chronologie díla. Prvním dílem se tedy stává *Čarodějův synovec*, následuje *Lev, čarodějnice a skříň*, poté je *Kůň a jeho chlapec*, *Princ Kaspian*, *Plavba Jitřního poutníka* a *Stříbrná židle* přímo předchází *Poslední bitvě*. I tento fakt dokazuje, že jednotlivé díly jsou psány poměrně nezávisle na sobě a na pořadí jejich přečtení nezáleží. Série se navíc nemusí číst celá a smysl díla taktéž zůstane zachován.

Nejvýraznějším motivem z *Letopisů Narnie* je skrytá paralela mezi Aslanem a Ježíšem Kristem. Aslan se v prvním díle obětuje za Edmunda, ovšem stejně jako Kristus i Aslan vstává z mrtvých mocnější a silnější. Několikrát je v celé sérii zpodobňován jako beránek, další ze symbolů Kristových, v posledním díle série řídí jakýsi boží soud a mrtvé duše zve do svého království. Teprve ve svém království nabývá Aslan svou pravou podobu a ukazuje ji svým věrným. Jak v původních, tak i v českých ilustracích je tato podobizna ne nepodobná křesťanským ikonám.

Nejedná se ovšem o skrytou propagandu náboženství určenou dětem, jde o to, aby čtenáři pochopili smysl vyššího dobra. Proto také musí každá z postav vykonat zkoušku, kterou prokáže, že si cení i něčeho vyššího než jen vlastních přání a potřeb.

Letopisy Narnie jsou četbou pro každý věk. Dětem je uzpůsobena jednoduchost vyprávění i dětské hrdinové, zkušenější čtenáři se mohou zamýšlet nad skrytým poselstvím, které jim knihy přinášejí.

Pracovní listy jsou vytvořeny ke každému jednotlivému dílu zvlášť a vždy obsahují dvě verze, jednu začátečnickou a jednu pokročilou. Zatímco začátečnická verze pouze ověřuje paměť čtenářů a nabízí tři různé možnosti výběru, verze pokročilá po čtenářích vyžaduje schopnost se nad přečteným textem hlouběji zamýšlet. Začátečnické verze mohou v nižších ročnících sloužit jako kviz, jakýsi rychlostest. Alespoň jednu knihu z celé série by měl přečíst každý žák, a pokud tak doopravdy učiní, nebude pro něj začátečnický test představovat žádný hlubší problém. Zvídavějším a starším čtenářům je určena

pokročilá verze. Na závěr je možno vyplnit i verzi expert, která je ovšem určena pouze pro ty, kteří přečetli sérii celou. K vyplnění expertské verze je potřeba důkladného pročtení všech knih, chápání souvislostí a také širší znalosti řecké mytologie a křesťanské víry. Odstupňování pracovních listů na tři pokročilostní úrovně působí zároveň jako motivace. Touha stát se lepším a opravdickým přeborníkem povede k důkladnějšímu zkoumání a zamýšlení se nad jedním z nejvýznamnějších děl fantastické literatury i literatury pro děti.

Pracovní listy
Letopisy Narnie
Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Lev, čarodějnice a skříň – verze začátečník

1./10 Kdo ze sourozenců Pevensových se jako první dostal do Narnie?

- Zuzana
- Lucinka
- Edmund

2./10 Kdo se dostal do Narnie jako druhý?

- Zuzana
- Lucinka
- Edmund

3./10 Kudy se do Narnie dostali?

- dveřmi
- skříní
- obrazem

4./10 Co slíbila Bíla čarodějnice Edmundovi za to, že k ní přivede ostatní sourozence?

- horkou čokoládu
- turecký med
- jednorožce

5./10 Kolik trůnů stojí v Cair Paravel?

- 1
- 4
- 6

6./10 Co dostala Zuzana jako vánoční dárek?

- dýku
- roh
- meč

7./10 Kdo pomohl Aslanovi z provazů, když ležel na Kamenném stole?

- Lucinka a Zuzana
- myšky
- Petr a Edmund

8./10 Jak Aslan rozmrazil sochy v hradě Bílé čarodějnice?

- Podíval se na ně
- otřel se o ně hřívou
- dýchl na ně

9./10 Kdo rozbil Bílé Čarodějnici kouzelnou hůlku?

- Aslan
- Edmund
- Petr

10./10 Jaký lov pořádal sourozenci předtím, než se vrátili do našeho světa?

- lov na Bílého jelena
- lov na Zlatou srnu
- lov na Stříbrné králíky

Letopisy Narnie
Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Lev, čarodějnice a skříň – verze pokročilý

1./10 Co držel faun Tumnus, když se poprvé setkal s Lucinkou?

6./10 Nejvzácnější ze všech vánočních dárků získala Lucie. Který to byl?

2./10 Kdo pro Bílou čarodějnici sloužil jako tajná policie?

7./10 O co požádala Bílá čarodějnice výměnou za Edmundův život?

3./10 Proč sourozenci Pevensovi vlezli do skříně?

8./10 Díky komu a jak je Bílá čarodějnice nakonec poražena?

4./10 Proč Bílá čarodějnice nazvala Edmunda synem Adamovým?

9./10 Jaké přízvisko získá královna Lucie?

5./10 V Cair Paravel je určitý počet trůnů. Kolik a z jakého důvodu?

10./10 Které z dětí se od počátku příběhu nejvíce změnilo k lepšímu?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Princ Kaspian – verze začátečník

1./10 Kdo z Pevenových se dostane do Narnie?

- Lucie a Zuzana
- Petr a Edmund
- všichni sourozenci

2./10 Proč je Cair Paravel v troskách?

- uplynulo spoustu let
- obyvatelé Narnie požádali Aslana, aby jej zničil
- byl dobyt Telmaríny

3./10 Jak se jmenoval trpaslík, kterého hrdinové zachránili před Telmaríny?

- Nikabrik
- Lanýžník
- Dýnil

4./10 Jak se jmenovali současný král a královna Narnie?

- Kaspian a Polly
- Tirian a Jadis
- Miráz a Prunaprismia

5./10 Jak se jmenoval odvážný myšák, s kterým se hrdinové seznámili?

- Pípčíp
- Rípčíp
- Pírčíp

6./10 Kdo chtěl zpátky vyvolat Bílou Čarodějnici?

- vlkodlak a ježibaba
- zlobr a černokněžnice
- zlá bludička a Dýnil

7./10 Jak se jmenoval otec Kaspiana X.?

- Kaspian IX.
- Miráz V.
- Tirian II.

8./10 Kdo zabil Miráze?

- Petr
- Kaspian
- Mirázovi vlastní lordi

9./10 Kde se odehrávala bitva mezi Staronarniany a Telmaríny?

- na Planině lucerny
- před Mirázovým hradem
- u Beruny

10./10 Kdo se příště do Narnie nevrátí?

- Edmund a Lucie
- Petr a Zuzana
- Edmund a Zuzana

Letopisy Narnie
Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Princ Kaspian – verze pokročilý

1./10 Kde profesor Kornélius nabyl své vzácné znalosti o Staré Narnii?

6./10 Pevensovi jsou sice děti, ale jejich chování ani činy nejsou dětské ani trochu. Z jakého důvodu?

2./10 Jak se Pevensovi dostanou do Narnie tentokrát?

7./10 Proč chtěli někteří z Narnianů povolat zpět Bílou čarodějnici?

3./10 Jak je možné, že zprvu děti vůbec netuší, že jsou na Cair Paravel?

8./10 Proč Aslan vrátí Nejvyššímu myšákovi zpět jeho ocásek?

4./10 Edmund nevlastní žádný dárek od Mikuláše. Proč?

9./10 Co z Anglie zůstalo ztracené v Narnii?

5./10 Odkud přišli do Narnie první Telmaríni?

10./10 Z jakého důvodu se už dva z Pevensových nevrátí do Narnie?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Plavba Jitřního poutníka – verze začátečník

1./10 Která nová postava doprovází Lucii a Edmunda do Narnie?

- kamarádka Poly
- bratranec Eustác
- sestřenka Jill

2./10 Jak se děti dostanou do Narnie?

- kouzelnou skříní
- kouzelnými prsteny
- úplně jinak

3./10 Kde se ocitnou?

- na Kaspianově lodi
- před hradem
- ve vodě

4./10 Co je cílem plavby?

- dosáhnout konce světa
- najít Aslanovu zemi
- najít sedm ztracených pánů z Narnie

5./10 Kdo se změní v draka?

- král Kaspian
- bratranec Eustác
- Lucinka

6./10 Jak se jmenuje ostrov neviditelných bytostí?

- Ostrov temna
- Ostrov hlasů
- Ostrov ozvěn

7./10 Jak se jmenuje čaroděj, který tyto bytosti začaroval?

- Koreandr
- Koriakin
- Korin

8./10 Jaké dají hrdinové těmto bytostem jméno?

- Ňoumopodi
- Tulpolidi
- Monopodi

9./10 Jak se jmenuje stařec - vyhaslá hvězda?

- Oktesián
- Bern
- Rámandú

10./10 Kdo jako jediný z posádky odpluje za Konec světa?

- princ Kaspian
- myšák Rípčíp
- sestřenice Jill

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Plavba Jitřního poutníka – verze pokročilý

1./10 Co si Edmund a Lucie myslí o svém novém společníkovi na počátku dobrodružství a co si o něm myslí na jeho konci?

2./10 Která událost způsobí, že se tento společník změní k lepšímu?

3./10 Hvězdy jsou jenom koule žhavého plynu, ale kdo jsou?

4./10 Lucie projde významnou zkouškou charakteru. Jakou?

5./10 Proč není Aslan vidět, dokud Lucie nevyřkne zviditelňovací kouzlo?

6./10 Z jakého důvodu prchá posádka *Jitřního poutníka* před ostrovem, kde se sny stávají skutečností?

7./10 Král Kaspian dvakrát málem podlehne pokušení. Kterým? Při prvním ho ovládne chamtivost, při druhém pýcha.

8./10 Proč se Narniané podivují tomu, že je Země kulatá?

9./10 Ve kterých dalších podobách kromě lva se hrdinům zjevuje Aslan?

10./10 Proč se Lucie a Edmund už nikdy nevrátí do Narnie?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Stříbrná židle – verze začátečník

1./10 Kdo ze sourozenců Pevensových se do Narnie dostane tentokrát?

- Lucie
- Zuzana
- žádný z nich

2. /10 Jak se hrdinové knihy dostanou do Narnie?

- kouzelnou skříní
- kouzlem rohu královny Zuzany
- kouzelnými dveřmi

3./10 Koho potkají?

- fauna Tumnuse
- lva Aslana
- myšáka Rípčipa

4./10 Jaký dostanou úkol?

- najít ztraceného prince Riliana
- zabít vládkyni obrů
- dostat se na dno světa

5./10 S kým se po cestě spřátelí?

- s králem obrů
- s Paní v zelené kytlici
- s bludičkou

6./10 Kdo je Paní v zelené kytlici?

- dcera bílé čarodějnice
- vládkyně Ettinsmooru
- královna podzemí, zelená čarodějnice

7./10 Jaký čarovný nástroj drží prince Riliana v zajetí?

- stříbrná židle
- kouzelná lyra
- uspávací píšťala

8./10 V jaké zvíře se mění vládkyně podzemí?

- ve lva
- v hada
- v supa

9./10 Která z následujících postav na konci knihy zemře?

- král Kaspian X.
- princ Rilian
- Jill

10./10 Zemře Paní v zelené kytlici?

- ano
- ne

Letopisy Narnie
Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Stříbrná židle – verze pokročilý

1./10 Jak se hlavní hrdinové mezi sebou oslovují? Změní něco tento způsob?

2./10 Co brání Jill, aby uhasila svou žízeň křišťálovou vodou v potoce?

3./10 Proč děti promeškají tři ze čtyř Aslanových znamení?

4./10 Které slovo by nejlépe vystihovalo charakter bludičky?

5./10 Jakou roli hrála v příběhu stříbrná židle, když byl podle ní pojmenován?

6./10 Proč se chtěl princ Rilian pomstít a zabít Zelenou čarodějnici?

7./10 Která vlastnost na chvíli nutí prince Riliana, aby se podíval na Dno světa?

8./10 Bude princ Rilian dobrý král?

9./10 Jak se Kaspian X. dostane do Aslanova království?

10./10 Jakým způsobem pomůže Aslan Jill a Eustácovi, aby nebyli po návratu do Anglie v nebezpečí?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Kůň a jeho chlapec – verze začátečník

1./10 Jak se doopravdy jmenuje hlavní hrdina této knížky?

- Šasta
- Kor
- Korin

2./10 Kdo je jeho otcem?

- rybář Aršíř
- tisrok Rabadaš
- král Luna

3./10 V které zemi hlavní hrdina vyrůstal?

- v Narnii
- v Akénii
- v Kalornii

4./10 Jakého boha uctívali Kalorňané?

- Alambil
- Taše
- Aslana

5./10 Jak se jmenovala přítelkyně hlavního hrdiny příběhu?

- Winka
- Brí
- Aravis

6./10 Proč chtěl princ Rabadaš vyvolat válku s Narnií?

- chtěl větší území
- královna Zuzana si ho odmítla vzít
- nenáviděl krále Lunu

7./10 Která z narnijských královen se účastnila bitvy?

- žádná
- Zuzana
- Lucie

8./10 Koho si vzal za manželku hlavní hrdina příběhu?

- Lasaralén
- Winku
- Aravis

9./10 Kolik synů měl král Luna?

- 1
- 2
- 3

10./10 Kdo se stane králem Akénie?

- Kor
- Korin
- Rabadaš

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Kůň a jeho chlapec – verze pokročilý

1./10. Jak se Šasta naučil jezdit na koni?

2./10 Všichni Kalorňané jsou výborní vypravěči příběhů. Jak nabyli tohoto umění a proč mají jejich vyprávění vždycky úspěch?

3./10 Vysvětli staré přísloví: „Pozoruj medvěda v jeho doupěti, chceš-li poznat jeho povahu.“ Koho z příběhu se toto přísloví týká?

4./10 Lasaralén a Aravis jsou každá jiná, tak jak je možné, že jsou přítelkyněmi?

5./10 Kalorňané hovoří o Narnii jako o barbarské zemi. Proč?

6./10 Proč Aslan poškrábal Aravis?

7./10 Jak dojde ke zmoudření koně Brího?

8./10 Jaká je Zuzana královna?

9./10 Co všechno znamená být králem Arkénie? Proč má Korin radost, že se králem stane jeho bratr?

10./10 Kůň a jeho chlapec je název přinejmenším neobvyklý. Proč autor nejspíš zvolil toto slovní spojení a ne prostě „chlapec a jeho kůň“?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Čarodějův synovec – verze začátečník

1./10 Děťští hrdinové tohoto dobrodružství se jmenují...?

- Charles a Ondřej (Andrew)
- Katie a Pavel(Paul)
- Diviš (Digory) a Gabriela

2./10 Co znamená „osudné slovo“?

- když ho vyslovíte, všichni, kromě vás, zemřou
- kniha zákonů, která určovala práva soudce Šárnu
- slovo, které v Šárnu vyvolalo 300 let války

3./10 Kam přenášejí zelené prsteny?

- do Lesa mezi světy
- od Lesa mezi světy
- do Anglie

4./10 Co děti donesly z Šárnu zpět do Anglie?

- létající koberec
- kouzelný rubín
- čarodějnicí Jadis

5./10 Jak se jmenoval druhý svět, který děti navštívili?

- Narnie
- Arkénie
- Šárn

6./10 Jak se jmenoval třetí svět, který navštívili?

- Narnie
- Telmar
- žádný jiný už nenavštívili

7./10 Kdo založil Narnii?

- král František
- lev Aslan
- čarodějice Jadis

8./10 Co v Narnii Aslan nestvořil?

- lucernu
- řeku Berunu
- strom poznání

9./10 Kdo přinesl do Narnie první zlo?

- Jadis
- Aslan
- Diviš

10./10 Kdo se stal prvním lidským vladařem Narnie?

- drožkář František
- strýc Ondřej
- Diviš

Letopisy Narnie
Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Čarodějův synovec – verze pokročilý

1./10 Jak se v Narnii ocitla Osamělá lucerna?

6./10 Tato kniha byla napsána v pořadí jako..... (doplň), avšak obsahově náleží na místo ..... (doplň).

2./10 Proč některá zvířata umějí mluvit, a jiná ne?

7./10 Proč se kniha jmenuje *Čarodějův synovec*?

3./10 Strýc Ondřej chtěl zneužít zemi právě probuzenou písní. Jakým způsobem?

8./10 Jak se do Narnie dostalo zlo?

4./10 Co zabránilo Divišovi, aby podlehl lákání čarodějnice Jadis, když se mu pokoušela sebrat jablko?

9./10 Jakým způsobem je tento příběh spojený s dobrodružstvím Lucinky, Petra, Edmunda a Zuzany?

5./10 Které vlastnosti rozhodly o tom, že František a jeho žena Helena budou prvními vládci Narnie?

10./10 Proč je, popřípadě proč není lepší, když je tento díl řazen až jako předposlední?

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Poslední bitva – verze začátečník

1./10 Posledním králem Narnie byl...?

- Kaspian
- Rilian
- Tirian

2./10 Nejlepší přítel krále se jmenoval Křišťálek. Kdo to byl?

- trpaslík
- jednorožec
- kentaur

3./10 Proč se oslík Zmatík začne vydávat za Aslana?

- protože chce vyhovět kamarádovi
- chce pro sebe získat moc
- aby měl hodně ořechů

4./10 Který národ začne Narnii ničit?

- Akreňané
- Telmaríni
- Kalorňané

5./10 Která rasa je v boji neutrální?

- trpaslíci
- bludičkové
- kentauři

6./10 Kdo se skrývá v oslíkově stáji?

- Taš
- Aslan
- záleží na tom, kdo do ní vstoupí

7./10 Kdo nakonec zničí Narnii?

- Čarodějnice Jadis
- Aslan
- král Petr

8./10 Kdo je to Čas?

- obr
- bůh
- elf

9./10 Která z anglických dívek už není přítelkyní Narnie?

- Jill
- Lucie
- Zuzana

10./10 Zanikne Narnie?

- ano, ale pouze pro její nepřátele
- ano, přestane definitivně existovat
- ne, protože ji Aslan ušetří

Letopisy Narnie

Kdo se stane opravdovým přeborníkem?

Poslední bitva – verze pokročilý

1./10 Kolik přibližně let v Narnii uplynulo od nástupu prince Riliana na trůn?

6./10 Proč každý, kdo vstoupí do stáje, vidí něco jiného?

2./10 Jak se poslední král Narnie dovolá pomoci, když je mu nejhůř?

7./10 Jak je možné, že trpaslíci nevidí krásu kolem sebe a nevědí, jaké lahodné jídlo jedí?

3./10 Oslík Zmatík je mezi bytostmi, které byly zachráněny, ačkoliv to byl on, kdo se vydával za Aslana. Z jakého důvodu ho Aslan ušetřil?

8./10 Jak se králové, královny a ostatní vyvolené bytosti přepraví do Aslanova království?

4./10 Aslan a Taš jsou rozdílní jako noc a den, ale jeden bez druhého nemohou existovat. Jak by se to dalo vysvětlit?

9./10 Mezi dávnými králi a královnami Narnie jedna královna chybí. Která to je a proč?

5./10 Jak se probudí Čas?

10./10 V Aslanově království se shledávají všichni dávní přátelé, všichni jsou zdraví a silní. Ale jak to, že tam jsou i lidé z našeho světa?

Letopisy Narnie

Verze expert

1./10 Lucinka je mezi svým lidem známá jako královna Lucie Chrabrá. Jak si vysloužila toto přízvisko?

5./10 V Narnii svět zla často představují ženské postavy. Je tedy dílo možno označit sexistickým? Co napovídá tomu, že není?

2./10 V poslední části příběhu se dozvídáme, že Zuzana už nepatří mezi přátele Narnie. Proč to autor nejspíše zmínil?

6./10 Kdo je doopravdy Aslan?

7./10 V kterých různých podobách se v průběhu série Aslan zjevoval?

3./10 Kolik přibližně let uběhlo v Anglii od doby, co byla Narnie stvořena, až po její zánik?

8./10 Která témata v Letopisech jsou paralelní s křesťanskou teologií?

4./10 Letopisům Narnie je často vytýkáno, že jsou xenofobní, až rasistické. Která fakta tomu nasvědčují a která naopak tyto výtky vyvrací?

9./10 Jakým jiným způsobem by mohly být řazeny knihy Letopisů Narnie?

10./10 Kdo je původem všeho zla v Narnii?

Didaktický komentář

Ke každému dílu *Letopisů Narnie* byly pracovní listy vytvořeny zvlášť, aby každý mohl pracovat s těmi poznatky, které získal. Na výběr má každý žák dvě verze pracovního listu, jednu začátečnickou a druhou pokročilou. V začátečnických verzích je otázka složitější než odpověď samotná, ověřuje především paměť čtenářů. Práci navíc usnadňují tři možnosti výběru. Otázky jsou formulovány tak, aby existovala pouze jedna možnost správné odpovědi. Začátečnické verze jsou vhodnější pro práci v nižších ročnících, nicméně i mladší žáci se mohou pustit do vypracování pokročilé verze. Verze pokročilá již klade velký důraz na čtenářské odpovědi. Žák už si nevystačí s pouhým zapamatováním faktů z knihy, ale musí umět propojovat informace z textu a chápat všechny souvislosti. Pokročilá verze je určena spíše pro žáky vyšších ročníků. K vyplnění expertské verze je potřeba důkladného pročtení všech knih, chápání souvislostí mezi jednotlivými díly ságy a také širší znalosti řecké mytologie a křesťanské víry. Expertská verze není vhodná pro práci v nižších ročnících, protože mladší žáci ještě nemohou složité spojitosti pochopit.

Odstupňování pracovních listů na tři úrovně podle pokročilosti je zvoleno kvůli motivaci k práci. Začátečnickou verzi zvládá každý, ale stát se expertem vyžaduje poctivou práci a pozorné čtení.

cíl	- porozumění složitým souvislostem v knize - pochopit skryté poselství o vyšším dobru
fáze vyučovacího procesu	motivační
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	začátečnická verze: 20 minut pokročilá verze: 30 minut expertská verze: 45 minut
převažující myšlenkové operace	pochopení, syntéza, hodnocení

Píseň ledu a ohně

Ukázka

George R. R. Martin

Píseň ledu a ohně – Hra o trůny, část druhá.

Praha: Talpress, 2000.

ISBN 80-7197-057-3

„Trůn po právu přechází na lorda Stannise, staršího z Robertových dvou bratrů.“

Lord Petyr si hladil svoji špičatou bradku, když o celé věci přemýšlel. „Vypadá to tak. Pokud ovšem...“

„*Pokud ovšem*, můj pane? O tom nemůže být *pochyb*. Stannis je právoplatným dědicem trůnu a na tom nelze nic změnit.“

„Stannis trůn nemůže převzít bez tvé pomoci. Pokud jsi moudrý, zajistíš, aby se následníkem stal Joffrey“

Ned ho obdařil kamenným pohledem. „To nemáš ani kapku cti?“

„Och, *kapku* určitě,“ odpověděl Malíček nenuceně. „Vyslechni mne. Stannis není ani tvůj, ani můj přítel. Dokonce ani jeho bratři ho nemají příliš v lásce. Ten muž je jako železo, tvrdý a neústupný. Dá nám nového pobočníka a novou radu, to je jisté. Nepochybně ti poděkuje za to, že mu předáš korunu, ale rád tě za to mít nebude. A jeho nástup na trůn bude znamenat válku. Stannis na něm nebude moct pohodlně sedět, dokud Cersei a její bastardi nebudou mrtví. Myslíš, že lord Tywin bude sedět s rukama v klíně, zatímco jeho dceři budou měřit hlavu, aby ji mohli nabodnout na kůl? Casterlyova skála povstane a nebude sama. Robert v sobě našel schopnost odpouštět mužům, kteří sloužili králi Aerysovi, pokud mu odpřísáhli věrnost. Stannis odpouštět neumí. Nezapomněl na obléhání Bouřlivého konce a nezapomněli to ani lordi Tyrell a Redwyne. Každý muž, který bojoval pod dračí zástavou nebo povstal s Baronem Greyjoyem, bude mít důvod k obavám. Posad' Stannise na Železný trůn a ujišťuji tě, že říše bude krváčet.“

Nyní pohlédni na druhou stranu mince. Joffreymu je teprve dvanáct a Robert svěřil regentství *tobě*, můj pane. Jsi pobočník krále a protektor říše. Moc patří tobě, lorde Starku. Jediné, co je zapotřebí, je natáhnout ruku a vzít si ji. Sjednej mír s Lannistery. Osvobod' Skřeta. Ožeň Joffreyho se svojí Sansou. Svoji mladší dceru provdej za prince Tommena a svého dědice za princeznu Myrcellu. Bude to trvat celé čtyři roky, než Joffrey dospěje. Do té doby k tobě bude vzhlížet jako ke svému druhému otci, a pokud ne, nu... čtyři roky, to je dlouhá doba, můj pane. Dost dlouhá na to, aby ses mohl zbavit lorda Stannise. Pak, kdyby se ukázalo, že Joffrey působí problémy, můžeme odhalit jeho malé tajemství a dosadit na trůn Renlyho.“

(s. 59)

Komentář

George Raymond Richard Martin je sice více známý jako autor sci-fi románů, ale v sérii *Píseň ledu a ohně* se vydal i do oblasti fantasy literatury. Zatím nedokončená série by měla mít osm dílů,⁷ v nichž jsou zachyceny životní příběhy desítek různých postav a jejich vzájemně se proplétajících osudů. Strážce Severu Lord Stark dostává od krále Roberta místodržitelství úřad. Zatímco na domovském hradě umírá jeho milovaný bratr, musí se Lord Stark neustále pouštět do víru dvorských intrik a podvodů. O jeho trůn usilují další šlechtické rody, nejvíce ze všech Lannisterové, jehož příslušnice Cersei se skutečně po nemalém úsilí stala královnou. Ještě větší problém než věčné boje o trůn a vzájemné propletence vztahů představuje nebezpečí z dálného Severu. Syn Dračího krále dospěl a chystá pomstít otcovu smrt. Aby toho nebezpečí nebylo málo, princezna Daenerys, matka draků, se k Dračímu králi připojuje se svou armádou nemrtvých bojovníků. Originální prvek, kterým Martin dokresluje kulisy svého příběhu, je pozoruhodný klimatický jev. Ve světě Severu a Jihu se zastavilo počasí a po desetiletých cyklech se střídá léto a zima. Příběh začíná ve chvíli, kdy dlouhé léto končí a desetiletá zima se neodvratně blíží. Podle předpokladů by celá série měla končit příchodem jara.

Ukázka z první knihy nedokončené ságy George Martina je psána z pohledu lorda Eddarda Starka, jedné z mnoha hlavních postav. Lord Stark se jakožto regent království musí neustále potýkat s politickými nástrahami nestabilní říše, i když má vlastní problémy, které by řešil mnohem raději. V politických záležitostech se orientuje, ale pro dvorskou praxi je poněkud nepoužitelný, jelikož se jedná o příliš čestného člověka. Díky jedné poznámce své dcery mu došlo, že nedospělý následník trůnu je ve skutečnosti levoboček, a trůn tak po právu náleží královi mladšímu bratrovi. Ten je ovšem nemilosrdný a nelítostný. Nejvhodnější adept je nejmladší z obou králových bratrů, ten ovšem při současném stavu věcí nemá na trůn žádný nárok. Starkovi rádci se ho snaží přesvědčit, aby zapomněl na svou čest a smysl pro povinnost a zanechal věci v současném stavu.

Epizody ze života Starkovy dcery Sansy otevírají pohled do společenského života, vyprávění dračí královny Daenerys odkrývá čtenáři pohled do nitra tajuplných rituálů a kouzel. Části vyprávěné pohledem Eddarda Starka jsou plné zákulisních her a tajných jednání. Patří k nejobtížnějším a čtenářsky nejméně přístupným kapitolám celé ságy. George Martin stvořil zcela kompaktní svět, detailně propracovaný, který je navíc skvěle vyprávěn z mnoha různých úhlů pohledu. Nespornou výhodou této knihy je i fakt, že čtenář nemusí číst všechny epizody a kapitoly, může si vybrat určitou postavu a zabývat

⁷ V českém jazyce prozatím vyšlo pět dílů: *Hra o trůny*, *Střet králů*, *Bouře mečů*, *Hostina pro vrány* a *Tanec s draky*. V anglickém originále jsou vydány ještě další dva díly, *Vichry zimy* a *Příslib jara*.

se pouze příběhem jejím. Kniha je určena starším a zkušenějším čtenářům. Kvůli složité kompozici a velkému množství postav mohou ovšem ztrácet přehled. Autor sám nabízí v závěru knihy jakýsi nastíněný rodokmen, ovšem jednotlivé rody jsou odděleny a souvislost uniká.

Kniha je vhodná pro skupinovou práci právě proto, že jednu knihu může číst více žáků najednou a celý příběh mohou zrekonstruovat hromadně. Rody, jejich znaky a rodová hesla nejsou vytvořeny nelogicky, jejich pochopení pomůže čtenáři odhalit mentalitu jejich příslušníků.

Pracovní listy

Píseň ledu a ohně – Hra o trůny

Samostatná práce:

1. Proč dostala celá sága název *Píseň ledu a ohně*?
2. Jednotlivé dějové linie příběhu jsou vyprávěny z úhlu pohledu jiné postavy. Které postavy to jsou?
3. Jak se liší styl vyprávění v jednotlivých kapitolách?
4. Kterou z postav vy sami pocítíte jako hlavní?
5. Co ovlivnilo vaši volbu?
6. Kolik dílů by měla mít celá sága?

Skupinová práce:

Během ságy se čtenáři potýkají s množstvím intrik různých šlechtických rodin a rodů. Celkově do děje zasahuje celkem jedenáct významných rodů, od linie majordomské až po rod Dračích králů.

Váš úkol je následující. Ulehčete dalším čtenářům orientaci v příběhu a s pomocí knihy, jejích dodatků a jiných nalezených zdrojů vytvořte rodokmen vámi vylosované rodiny. Dbejte na to, aby členové rodu provázaní jiným rodem byli řádně označeni.

Podle popisu vytvořte rodový znak. Ke znaku připojte i rodové heslo a napište krátké pojednání vysvětlující původ erbovního znamení i rodového hesla.

Didaktický komentář

Samostatná práce je vhodnou formou opakování a ověření pozornosti čtenářů. Zkouší čtenářovu schopnost rozlišit různé styly vyprávění, které se liší postavu od postavy. Zároveň ovšem poskytuje čtenáři možnost samostatně a bez možnosti chyby uvést vlastní názor, vybrat si postavu, která jemu osobně byla nejbližší. Tento názor ovšem musí umět správně zformulovat.

Skupinová práce se u této knihy velmi nabízí. Pro jednotlivce představuje celá sága velmi náročnou četbu, protože propletenec postav a jejich rozdílné úhly pohledu na události v příběhu mnohdy působí chaoticky a je velmi těžké udržovat si neustálý přehled. Méně náročné je vybrat si pouze jednu z postav a zaměřit se na to, jak je děj popisován jejíma očima. Celkový příběh je tedy možno rekonstruovat za pomoci spolučtenářů. V dodatcích knihy je připojen seznam všech rodů, popis jejich rodového znaku i rodové heslo. Vysvětlivky ovšem chybí. Vysvětlení může provést pouze ten, který správně pochopil mentalitu příslušníků toho daného rodu.

Skupinová práce klade na žáky zodpovědnost za další generaci čtenářů, kterým mohou svou prací ulehčit chápání a orientaci v příběhu. Musejí svá díla vytvořit tak, aby jim rozuměli nejenom oni. Je tedy nutná preciznost provedení. U tak náročného díla se nejedná o úkol jednoduchý a vyžaduje spolupráci všech členů skupiny.

cíl	ulehčení orientace ve spleťtém příběhu
fáze vyučovacího procesu	shrnutí
forma výuky	samostatná práce skupinová práce
pomůcky	záznamové archy, Dodatky, dostupné informační zdroje, výtvarné potřeby
předpokládaná doba trvání	samostatná práce 20 minut skupinová práce max. týden
převažující myšlenkové operace	aplikace, syntéza

13 a ½ života Kapitána Modrého medvěda

Ukázky

Walter Moers

13 a ½ života Kapitána Modrého medvěda

Praha: TALPERSS, 2001.

ISBN 80-7197-233-9

Úryvek č. 1:

Často se mne lidé ptají, jaké to bylo dříve. Pak odpovídám: Dříve bylo všeho mnohem více. Ano, existovaly ostrovy, tajuplná království a celé kontinenty, které jsou dnes už pryč – zaplavené vlnami, potopené ve věčném oceánu. Neboť moře stále stoupá, pomalu, ale neúprosně, až bude jednoho dne celá naše planeta pokrytá vodou. O těchto ostrovech a zemích budu vyprávět. A o bytostech a divech, které zmizely s nimi...

(s. 6)

Úryvek č. 2:

Původně tvořili lidé jednu třetinu obyvatel Atlantis, až došlo mezi nimi a Nattifftroffy ke sporu, nejprve o nároky na úřad starosty Atlantis. Úřad starosty byl už vícero generací v rukách Nattifftroffů a jako dědičný byl předáván dál, což jednoho dne lidé prohlásili za korupci a žádali svobodné volby. Došlo k několika zlým šarvátkám, nejprve jen povahy verbální, později ale i k fyzickému násilí.

Nattifftroffové toho diplomaticky využili k uzavření aliance s téměř všemi ne-lidskými nebo polohumánními formami bytí a dosáhli zásadního zákazu vstupu lidí do Atlantis. Uražení lidé emigrovali na jiné kontinenty a založili – takřikajíc z trucu – taková velkoměsta jako Řím, Konstantinopol nebo Londýn, do kterých zase byl kromě lidí zakázán vstup všem ostatním formám bytí a zvláště Nattifftroffům.

A tak došlo k separaci lidí od polohumanoidů a dalších tvorů, která trvá dodnes. To je důvod, proč se trpaslíci, démoni, trollové, čarodějnice a jiné nikoliv lidské projevy života v blízkosti lidí skrývají.

(s. 397-398)

Úryvek č. 3:

Gryfové, překrásní míšenci lva a orla s obrovskými černými perutěmi andělů, byli v Atlatis svého druhu neautorizovaná policie a hlavní důvod toho, že se v tak chaotickém megaměstě žilo poměrně spokojeně. Gryfy respektoval prostě každý, ne pouze pro jejich fyzickou nadřazenost, ale především pro jejich šalamounskou integritu a sportovní jednání. Jako ze žuly vytesané symboly spravedlnosti seděli téměř nehybně

na špičkách mrakodrapů, minaretů a pyramid města a přejížděli svým ostrým pohledem hemžení v ulicích. Kdo zažil zákrok gryfa, ví, jak vypadá ztělesnění autority. Jejich křídla vydávala při přistání větší hluk než vrtulník, a když se gryfovy drápy zabořily do země a z jeho mohutného zobáku se ozval řev smečky lvů, pak ustal kdokoliv v jakékoliv činnosti.

Asistovaly jim gargyly, druh okřídlených gnómů velmi rozmanitého zevnějšku. Což bylo tím, že v Atlantis žily nejružnější gargyly z nejružnějších kontinentů, které se během tisíciletí mezi sebou smísily.

Existovaly exempláře s hrbatými trpasličími těly a skoro lidským obličejem, jiné s ještěřčími ocasy a dračími hlavami, další s kachníma nohama a obličejí gnómů, ale všechny měly malá, jakoby kožená křídla. Vyřizovaly za gryfy drobnější záležitosti: dopravní přestupky, krádeže v obchodech, napomenutí za rušení nočního klidu a tak dále, případy, kdy by byl zásah gryfa nepřiměřený.

Jejich poněkud strašidelný zevnějšek a dosti příkré způsoby zajišťovaly v Atlantis nízkou míru kriminality. V mnohých dnešních velkoměstech lze ještě spatřit na kostelích nebo starých výškových domech kamenné sochy gargyl, zděděné po lidských sochařích, kteří kdysi dávno žili v Atlantis.

(s.403)

Komentář

Příběh Modrého medvěda je takřikajíc pohádkou pro děti kteréhokoliv věku. Mladším čtenářům bude vyhovovat poměrně jednoduchý jazyk vyprávění, nonsensové prvky i četné ilustrace. Ti starší ocení humor a celkovou odlehčenost příběhu. Zkušenější čtenáři také nepochybně pochopí, že celá kniha je autorem schválně pojata jako snůška lží a výmyslů. Modrý medvěd je velký lhář, dokonce to několikrát přiznává a v mnoha místech knihy se o tom lze snadno přesvědčit. Pochopení tohoto faktu otevírá další pohled na celé představované dobrodružství a čtenář tak může objevit novou dimenzi humoru.

Autor nám svůj fantastický svět představuje ústy svého hlavního hrdiny Modrého medvěda. Modrý medvěd vypráví o událostech ze svého života a nezapomíná je náležitě zařadit do časoprostorových souvislostí. Prostor pro fantazii není jakási alternativní realita či vybájená fantastická krajina, ale opravdová minulost Země ještě před tím, než ji zaplavily vlny. Modrý medvěd čtenáře provází neznámým kontinentem Zamonii⁸, na kterém je možné prakticky cokoliv. O časoprostorových souvislostech se dočítáme v první ukázce.

V druhé ukázce Modrý medvěd ve zkratce představuje dějiny Atlantidy a migraci lidí. Vysvětluje, jak došlo k separaci lidí a jiných tvorů, a tím současným čtenářům naznačuje, proč je tak obtížné nějakého nelidského tvora zahlédnout. I v Atlantidě byla příčinou všech problémů lidská rasa samotná.

Úryvek třetí se nám snaží namluvit, že ačkoliv museli lidé Atlantidu před dávnými věky opustit, nějaké vzpomínky zůstaly v paměti lidí zachovány. Nejvýraznější památka na Atlantis jsou sochy prapodivných tvorů, které lidé dodnes stavějí na výškových budovách. Podle Modrého medvěda je to dědictví těch, kteří kdysi dávno v Atlantis bydleli a kteří se snaží svému současnému městu zajistit alespoň pomyslný pořádek.

Pracovní listy jsou určeny pro mladší čtenáře, proto byla zvolena forma jednoduché doplňovačky. Většina chybějících slov sice vyžaduje spíše vybavování, ale pro pozorného čtenáře nepředstavují prázdná místa žádný problém. K zamyšlení vede až bonusová otázka, která nutí čtenáře k pochopení skrytých souvislostí. Modrý medvěd nikdy ničemu nevelel. Tak proč je tedy kapitán?

---

⁸ Andrejeva, J. *Atlantida*. Praha, 1966.

Existuje řada důkazů o existenci další pevniny či skupiny větších ostrovů, které ještě před posledním zaledněním země ležely mezi dnešním Evropským a Americkým kontinentem. Pozůstatkem tohoto dalšího kontinentu mohou být v současnosti Azorské a Kanárské ostrovy. Zhruba do stejného místa umístil Walter Moers svou Zamonii.

Pracovní list

13 a ½ života Kapitána Modrého medvěda

Vypravěčem příběhu je ....., který se už pár chvil po svém narození plavil po moři v ..... . Zachránili ho ..... . Poté, co se sám plavil po širém moři, ho naučily mluvit dvě ..... . Také málem zahynul na rajském ostrově, protože ....., ale v poslední chvíli ho zachránil ..... . Ten odvedl Modrého medvěda do Noční školy, ve které vyučoval profesor se ..... mozky. Modrý medvěd se naučil, že vědění, je ..... . Po zakončení školy se Modrý medvěd poučí, že důlním trollům se ..... . Zbytek příběhu se odehrává převážně na kontinentu ....., který už v současnosti neexistuje, protože ..... . Cesta Modrého medvěda míří do města ..... . V první fázi svého putování kráčí přes ..... poušť. Cestu přes poušť si zkrátí ve ....., které je obydleno samými starými muži. Tedy až na jednoho, protože ten ..... . Nakonec se i s touto překážkou vypořádá a dostává se k průmysku vedoucím do města. Ten je ovšem zatarasen obří ..... . Uvnitř se setkává se špatnou .....

Ve městě nesmějí žít žádní ....., kvůli ..... . Zato jiných bytostí je ve městě přemíra. Jako příklad za všechny mohou sloužit gryfové, vykonávající práci ....., a gargyly, na jejichž počest a památku ještě i v pozdějších dobách lidé stavěli ..... . Modrý medvěd si získá slávu jako nejlepší ze všech ..... . Přesto ani jeho sláva netrvá věčně. Dnešní badatelé mohou hledat, jak chtějí, ale památky města nikde nenajdou, protože ..... . Celý plán mimochodem zorganizovala medvědova kamarádka, horská ..... Freda.

Medvěd se odmítne akce zúčastnit a je násilím odnesen na ..... . Obří stroj využívá otrockou práci ..... a řídí ji d'ábelský ..... zamonium. Zamonium podrobí Modrého medvěda inteligenčnímu testu a nachytá ho až na poslední otázce, jelikož Modrý medvěd netuší, že genf je ..... . Nakonec se ovšem Modrému medvědovi podaří zvítězit za pomoci .....

Svůj ..... život si Modrý medvěd užívá spolu s ostatními medvědy a sepisuje knihu s názvem ....., která se stala povinnou četbou všech medvědů. Modrý medvěd má celkem ..... životů a jeho životním heslem je: .....

Bonus:

Modrý medvěd má titul „kapitán“, protože.....

Didaktický komentář

V dobrodružství kapitána Modrého medvěda jsou v hojném množství uplatňovány prvky nonsensu. Na každé stránce se objevují absurdity, nelogičnosti, nadsázka a hlavně nevěrohodnost, slova Modrého medvěda velmi často nekorespondují s jeho činy. Už například fakt, že na počátku příběhu je čtenářům předloženo tvrzení o počtu životů medvěda, jednotlivé části knihy jsou podle tohoto počtu dokonce pojmenovány, ale přesto se medvěd narodil pouze jednou.

Pro porozumění nonsensu musí žák zvládnout logické operace a jejich výsledky. Ty jsou ovšem nonsensem narušovány a dostávají se do příkrého rozporu s osobními prožitky, zkušenostmi a poznatky čtenářů. Teprve díky pochopení nonsensu se děti utvrzují ve svých dosavadních znalostech logických a objektivních zákonitostí.

S ohledem na předpokládaný věk čtenářů knihy byla zvolena specifická forma pracovního listu. Pracovní list představuje velice redukovaný děj knihy, informace, které je nutno doplnit, korespondují s chronologií děje pro lepší orientaci žáka. Chybějící pole byla zvolena tak, aby nebyl vyžadován stále stejný druh informací. Některá místa vyžadují pouze jednoslovné doplnění, jiná vyžadují důkladné porozumění textu a informacím v něm obsažených, je tedy nutné objasnění, vysvětlení či vyjádření vlastními slovy. Bonusová otázka vyžaduje po žácích složitější myšlenkovou analýzu. Její správné zodpovězení dokáže čtenářovo hlubší pochopení díla, odhalí rozpory a nesrovnalosti, které jsou předkládány od první do poslední stránky knihy.

Tento pracovní list může splnit svůj účel jak v motivační části vyučovacího procesu, tak ve fázi závěrečného opakování. Z názorných ukázek mohou žáci snadněji pochopit teoretické zařazení žánru, nebo naopak uplatnit teoreticky nabyté znalosti v praxi. V obou případech se jedná nenásilnou a zábavnou formu práce.

cíl	porozumění nadsázce užitě ve fikčním světě
fáze vyučovacího procesu	motivování, opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	zápisový arch
předpokládaná doba trvání	20 minut
převažující myšlenkové operace	pochopení, analýza

Kníže z rodu draka

Ukázka

Jenny Nowak

Dračí krev

Olomouc: Netopejř, 2005.

ISBN 80-86096-89-0

Horší než všechna trýzeň těla bylo šílenství v mysli. Nárek zmučené duše. Opuštěn... Všemi a ode všech. Zbaven vši naděje. Bůh byl hluchý a ďábel bezmocný. Nezbývalo už nic. Nic. A přece... Zdvíhalo se to od samého dna. Ze zvířených kalů, do kterých se sám neodvážil nahlédnout. Nabývalo to tvaru. Úpěnlivé volání prýstící ze samého nitra ztrýzněné duše dosáhlo cíle.

V hlubinách země se cosi zachvělo. Pohnulo se to. Naslouchalo. Žilo to mrtvé už tisíc let. Po celé lidské věky. Ználo to jen mokrou, pulsující tmou, divokost svého hladu a slepé puzení lačnosti. Vábení, které k tomu znělo tak naléhavě, se neozvalo od počátku věků. Hlas touhy. Hlas zoufalství. Žíznilo to po něm odnepaměti.

Zavětřilo to. Ledové srdce se rozechvělo.

Snáze nežli dech to proltnulo silnými zdmi žaláře, prosáklo spárami mezi věčně vlhkými kameny a naplnilo věžňův příbytek černým dechem. Rylo to v žilách, sytilo se to a sálo všechny štávy smrtelného těla. Bolest nabývala tvaru, noc kvílela.

Když hrůza přesáhla hráz lidského rozumu, zvířecí vášeň vstoupila do mysli.(...)

Bela seděl teď celé hodiny bez hnutí, strnulý, obrácený do nitra své mysli i těla. V samé dřeni kostí se něco měnilo. Divně ti bolelo. Ostře a pronikavě. Dásně přestaly krváčet, stáhly se výš a odhalily špičáky. Smysly se nepřírozeně zbystřily. Směsice tichých, dříve neslyšných zvuků jej zpočátku zmátla a zaskočila. Prohlédnout tmou začínalo být snadné a samozřejmé, stejně jako nasávat a rozeznávat pach v okolí. Dozorce poznával dřív, než sestoupili pod zem. Stačilo zachytit šelest oděvu, zvěřit pach.

V těle zvířete však dál žila uvězněná mysl mocného muže. Vzneseného bojara a bystrého válečníka. Bylo to horší než dřív a nebylo z toho úniku. Ďábel se smál.

(s. 326 - 329)

Komentář

Česká autorka Jenny Nowak (Jana Nováková) zpracovává již několikrát představované téma nesmrtelného knížete upírů Draculy. Vrací se až k samotným počátkům, ještě do doby před narozením sedmihradského bána, a v přesných a pečlivě nastudovaných historických kulisách sleduje dětství, dospívání i konečný tragický ostud mladého knížete Bely z rodu Draka. Upírské téma je pojato z úplně jiného úhlu pohledu a v první díl by se až do jistého okamžiku mohl dokonce považovat za jistou směs historické fikce a hororu. Kníže Bela je člověk z masa a kostí, který se dopouští chyb, zpočátku pochybuje sám o sobě a svých schopnostech, je zuřivý a vášnivý, ale také milující a laskavý. Sedmihradský kníže je také neúnavný bojovník proti tureckému sultánovi a jeho neustále přítomným vojskům. Pro svou odvahu a úspěchy je nakonec zajat samotným císařem Matyášem. Po mnoha letech strádání v žaláři je kníže zničený na těle i na duši a uzavírá smlouvu s ďáblem. Podle pověstí žije kdesi pod povrchem podivná bestie, která se živí krví člověka. V okamžiku své smrti kníže povolá tuto bestii k sobě a dovolí jí pít vlastní krev. A tehdy se zrodí upír, ve dne člověk, v noci bestie toužící po krvi. Přesto ale dále zůstává Belou, vznešeným a milujícím knížetem.

Okamžik zrození upíra je zachycen i ve zvolené ukázce. Kromě podivné a nadpřirozené přeměny člověka v nesmrtelnou bytost je úryvek i dobrým představením originálního stylu Jenny Nowak, která si libuje ve zkratce a v náznacích, čímž ještě přiživuje již tak tajemnou a hororovou atmosféru. Důležitý je v této ukázce moment, kdy si kníže Bela uvědomí, že jeho mysl je stále uvězněna v těle bestie, že touží po krvi a onu touhu není schopen ovládat, může jí pouze nečinně přihlížet. Pochopí, že byl ďáblem podveden a nesmrtelnost není vysvobození, nýbrž jen další vězení. Takové, které bude trvat věčně.

Svého hrdinu Vlada Belu Denza Jenny Nowak provází průběhem několika století, v díle *Rozesmátá smrt* se Bela setkává se spisovatelem Bramem Stokerem a vypráví mu svůj životní příběh, v knize *Nemrtvý* se sedmihradský kníže pod pseudonymem Bela Lugosi dostává až do Hollywoodu.

Jednotlivé díly se mohou číst odděleně, s výjimkou prvního dílu víceméně bez určeného pořadí a pracovní listy je možno zpracovat po přečtení kterékoliv knihy obsahující jedno z Belových dobrodružství. Zaměřují se na originalitu zpracování charakteru Vlada Draculy, na to, jak Jenny Nowak zbourala typická upírovská klišé. Obsahují úkoly před i po četbě a jsou doplněny o reflexivní pasáž, aby si čtenář naplno uvědomil, jak byly změněny zažité stokerovské představy o knížeti upírů Draculovi.

Pracovní listy
Kníže z rodu draka

Do tohoto sloupce před četbou doplňte vše, co se vám vybaví, když se řekne Dracula. Pokuste se tuto postavu co nejlépe a nejvýstižněji charakterizovat.

Po přečtení knihy doplňte do tohoto sloupce všechny asociace týkající se knížete Bely. Pokuste se ho charakterizovat opět co nejpřesněji.

Pracovní listy
Kníže z rodu draka

Jak se podle Jenny Nowak doopravdy zrodil upír?

Jak se po přečtení Dračí krve změnila moje představa o Draculovi?

Didaktický komentář

Upíři, nemrtví, revenanti a jiné krvesajné bestie jsou oblíbenými postavami autorů fantastické literatury. Strach z navrátilivších se mrtvých je starý jako lidstvo samo, ovšem každý z autorů ho využívá ke svému vlastnímu účelu. Vlastně by se dalo říct, že co autor, to trochu jiný upír. Nicméně díky světoznámému románu Brama Stokera je tím nejznámějším ze všech upírů nesmrtelný hrabě Dracula. Dracula se stal prototypem upíra. Upír je díky Stokerovu podání bledý, v rakvi spící a krásné panny vysávající netvor, kterého zabije sluneční světlo. Tak a nebo podobným způsobem většina lidí popíše Draculu. Jenny Nowak zvolila jinou cestu. Dostala se díky pramenům zpět až do doby pozdního středověku, do doby, kdy žil skutečný sedmihradský kníže Vlad Bela Denzó. Pracovní listy se snaží zachytit toto zcela odlišné pojetí nejslavnějšího ze všech upírů. Úkol před četbou zachytí čtenářovy zažité představy o Draculovi a upírech obecně. Aktivita po četbě kromě jiného vyžaduje co nejpřesnější charakteristiku postavy. Aby došlo k propojení těchto dvou aktivit, obsahuje pracovní list i reflexivní pasáž, ve které čtenář musí obě své charakteristiky porovnat a zvážit, jestli se díky knize Jenny Nowak nějakým způsobem změnila jeho představa. Jestli ano a do jaké míry, to je čistě na čtenáři.

cíl	zhodnotit vliv knihy o Belu Denzovi na osobní zažité představy o Draculovi
fáze vyučovacího procesu	motivační fáze, závěrečné shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní listy, kniha
předpokládaná doba trvání	doba vypracování přibližně 30 minut, celkové trvání úkolu ovlivňuje rychlost přečtení knihy
převažující myšlenkové operace	porovnávání, kategorizace, hodnocení

Most do země Terabithia

Ukázky

Katherine Paterson

Most do země Terabithia

Praha: Albatros, 1999.

ISBN 13-729-99

Ukázka č. 1:

Jess ve třídě stěží zachovával vážný výraz, když se pokoušel představit si, co se asi odehrává za Lesliiným andělským výrazem. Jednou celé dopoledne, jak mu to o polední přestávce sama vyprávěla, si představovala paní učitelku Myersovou na některé z těch redukčních farem v Arizoně. V její fantazii patřila učitelka k fanatickým jedlíkům, kteří si schovávají kousky čokolády na nejpodivuhodnějších místech – třeba v kohoutku na teplou vodu – jenže jí na to vždycky přijdou a veřejně ji ponižují před všemi tlustými dámami. Odpoledne pak Jess viděl učitelku Myersovou oblečenou pouze v růžovém korzetu, v němž jí tam váží. „Znovu jste podváděla, Guisse!“ říkala vysoká kostnatá ředitelka a paní Myersová div neplakala.

„Jesse Aaronsi!“ Ostrý učitelčin hlas prorazil jeho sněním. Nebyl schopen podívat se jí přímo do odulé tváře. Sesypal by se. Upřel oči k její cípaté sukni.

(s. 43)

Ukázka č. 2:

Terabithia byla jejich tajemstvím, což bylo dobré, protože jak by to vůbec Jess vysvětlil někomu cizímu? Už když šel dolů ze svahu k lesu, rozlilo se mu po celém těle teplo. Čím více se blížil k vyschlému korytu potoka a k lanu na plané jabloni, tím víc cítil, jak mu buší srdce. Chytil konec lana a zhoupl se bujně a rozjařeně na druhý břeh. Měkce přistál na nohy v té tajemné zemi, byl vyšší, silnější a moudřejší.

Kromě hradu si s Leslie oblíbili jehličnatý les. Stromy tam byly tak husté, až zahalovaly slunce. V tom příšeří nemohly růst ani keříky, ani tráva, takže zem byla vystlána kobercem zlatého jehličí.

„Kdysi jsem myslel, že tu přebývají duchové,“ doznal Jess Leslie první odpoledne, kdy zburcoval odvahu a zavedl ji tam.

„Taky že ano,“ řekla, „Ale nemusíš mít strach, nejsou to zlí duchové.“

(s. 45)

Komentář

Americká autorka Katherine Paterson stvořila pozoruhodný fantastický svět. Pokud ho chcete navštívit, nemusíte cestovat v čase, ani nepotřebujete žádné kouzelné dveře, ba dokonce ani teleportér. Stačí zavřít oči a snít. *Most do země Terabithia* není fantasy knihou v pravém slova smyslu. Jedná se o kratičký příběh pro děti a s dětmi v hlavní roli, které se snaží vyrovnat s útrapami běžného života. Ovšem k tomu, aby byli lepšími v reálném světě, potřebují i svět vlastní fantazie. Desetiletý Jess je chudý kluk, který vyrůstá na farmě se čtyřmi sestrami, věčně špatně naladěnou matkou a otcem, který musí tvrdě pracovat, aby svou početnou rodinu uživil. Leslie je velmi divoké děvče s nezkrotnou fantazií. Jess a Leslie si v lese za potokem stvoří zemi, kterou obývají duchové a jiné podivné bytosti, zemi, ve které mohou být králem a královnou. V Terabithii se dokáží poprat i s obry, což pak kterékoli problémy na základní škole činí zcela zanedbatelnými a jednoduchými.

První ukázka představuje čtenářům velkou a všudypřítomnou fantazii Leslie, která dokáže snít kdykoliv a o čemkoliv. Svým nadšením vždycky dokáže Jesse strhnout a on postupně podléhá jejímu kouzlu. Leslie díky své představivosti promění Jessovu obávanou učitelku na směšnou dámu v korzetu. Jess pak ještě přiživuje Leslieiny poznámky a najednou se učitelky přestává bát.

Druhá ukázka je zaměřena na Jessovi pocity, když se blíží k potoku a dostává se do Terabithie. Jak je názorně popsáno, Terabithia ho činí moudřejším, silnějším, zkrátka lepším člověkem, než je on sám. A to vše jen díky Leslie, která pomocí své fantazie odhalila, že se v lese za potokem skrývá jejich vlastní království. Z posedu se náhle stává hrad, z vos mocní bojovníci, nepřátelské veverky jsou mocným soupeřem, kterého je nutno porazit, v jehličí se procházejí duchové.

Novela Katherine Peterson je v anglo-americkém světě již dávno literární klasikou, v četbě pro děti je velmi často řazena po boku *Alenky v říši divů* nebo *Letopisů Narnie*. Originál autorka vydala v roce 1977 jako dárek pro svého syna Davida a jeho kamarádku Lisu. V České republice vyšel tento příběh poprvé až v roce 1999, v souvislosti s oceněním Katherine Patersonové Cenou Hanse Christiana Andersena za její celoživotní tvorbu pro děti. V roce 2007 byl *Most do země Terabithia* vydán znovu, jedná se ovšem o ryze komerční tah. Ve stejném roce se totiž v kinech objevil stejnojmenný film, kniha byla opatřena nákladnou fantastickou obálkou, která čtenáře mate příslibem fantasy literatury. Některé reálie a překlad byly navíc na základě filmu mírně pozměněny.

Na hlavní postavy a jejich motivaci pro stvoření kouzelného světa Terabithia je zaměřen i pracovní list. Více než na Leslie jsou otázky orientovány na Jesse, jako na někoho, v jehož ruce doopravdy leží osud celé Terabithie, jako na někoho, kdo Terabithii neopustí ani po Leslieině tragické nehodě. Jednoduchost otázek je přizpůsobena dětskému čtenáři, pro kterého je kniha samotná převážně určená.

Pracovní list
Most do země Terabithia

Z pohledu které postavy je vyprávěn příběh?

Proč chce být Jess nejrychlejším žákem ze školy?

Co je Jessova největší ostuda?

Proč si Jess a Leslie stvořili vlastní království?

Jakým způsobem se lze dostat do tohoto království?

Podle čeho dostala Terabithia jméno?

Jak se v Terabithii objevil princ Terrien?

Co pomůže Jessovi a Leslie, aby se ve škole postavili Janice Averyové?

Královna Leslie má vlastní bojovníky proti Temnému pánovi. Kdo jsou tito bojovníci ve skutečnosti?

Proč Jess nepřestane po smrti královny navštěvovat Terabithii?

Jak získá Terabithia novou královnu?

Didaktický komentář

Stejně jako celý příběh jsou i otázky pracovního listu vytvořeny převážně z pohledu Jesse. Pátrají po jeho charakteristice, tajných přáních, motivaci i po jeho největší ostudě. Jsou navíc schválně formulovány tak, jako by Terabithia nebyla pouhým snem a fantazií, ale jako by skutečně existovala. Je tomu tak z toho důvodu, aby se odlišili ti, kteří knihu doopravdy četli, od těch, kteří spoléhají na filmové zpracování námětu. Z filmu se žáci nemohou dozvědět ani to, z pohledu které postavy je příběh vyprávěn, ani jak získala Terabithia své jméno.

Nejdůležitější otázka je ta, která hledá důvod stvoření kouzelného světa. V knize není tento důvod samozřejmě napsán přímo, čtenář si ho sám musí vyvodit z chování Jesse a Leslie.

V otázkách se nevyskytují informace z děje knihy, aby nedošlo k prozrazení pointy celého příběhu, kdy někdo pracovní listy zahlédl dříve, než by knihu přečetl.

Pracovní list je určen pro čtenáře mladšího věku, nejvhodnější doba k využití je šestá či sedmá třída, starším čtenářům by se příběh mohl zdát až příliš naivní a nedokázali by ocenit křehkou krásu této knihy. Problematikou porovnání fantasy světa s jinými se tento pracovní list nezabývá.

cíl	porozumění motivaci hlavních hrdinů
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	20 minut
převažující myšlenkové operace	syntéza

Čarodějky na cestách

Ukázka

Terry Pratchett

Čarodějky na cestách

Praha: Talpress, 1996.

ISBN 80-7197-006-9

Dav se rozestoupil. Uličkou proplula Líza Zlopočasná, provázená šustotem hedvábí.

Bez sebemenší známky překvapení si prohlédla Bábi od hlavy k patě.

„A také celá v bílém,“ prohlásila nakonec suše. „Lhala bych, kdybych řekla, že je mi to zvlášť příjemné.“

„Ale zastavila jsem tě,“ odpověděla jí Bábi, stále ještě dýchající námahou. „Je rozbitý.“

Líza Zlopočasná jí vrhla pohled přes rameno. Po schodišti stoupaly hadí sestry a mezi sebou vedly napůl bezvládnou Magrátu.

„Chraňme se lidí, kteří věří pohádkám,“ řekla Líza. „Ty zatracené věci jsou vždycky v páru.“

Popošla k Magrátě a vytrhla jí z ruky druhý střevíček.

„S těmi hodinami to bylo zajímavé,“ řekla a obrátila se k Bábi. „To na mě udělalo skutečně velký dojem. Jenže to k ničemu není, víš? Tyhle věci prostě nezastavíš. Mají setrvačnost nevyhnutelnosti. Dobrý příběh prostě nezničíš. A já to vím nejlépe.“

Podala střevíček princí, ale oči přitom nespustila z Bábi Zlopočasné.

„Padne jí,“ řekla.

Dva sloužící podrželi Magrátu, jeden jí zvedl nohu a princ jí na ni přes protestující prsty namáčkl střevíček.

„Vidíš?“ usmála se Líza, aniž z Bábi spustila oči. „A přestaň na mě už konečně zkoušet ten pokoutní hypnotismus čarodějnic z krajů, kde lišky dávají dobrou noc, Esme.“

„Padne jí,“ řekl princ, ale hlas měl plný pochybností.

„Jasně, bude vám pasovat cokoliv,“ zahlaholil veselý hlásek odněkud z pozadí zástupu, „když vám někdo dovolí, abyste si předtím navlékli dva páry tlustých podkolenek.“

Líza sklopila oči k Magrátině noze. Pak je zvedla k Magrátině hlavě. Natáhla se a stáhla jí masku z obličeje.

„Ale!“

„Nesprávné děvče,“ zabručela Líza. „Ale na tom pořád nezáleží, Esme, tohle je ten správný střevíček. Takže nám jen stačí najít dívku, na jejíž nohu padne -“

V pozadí davu se začalo něco dít. Dvořané se rozestupovali a mezi nimi se objevila Stařenka Oggová, ušpiněná od oleje a pokrytá pavučinami.

„Jestli je to pětka úzká a má opravdu sedět, pak jsem váš muž,“ zubila se. „Jenom chvíličku, než shodím tyhle křápy...“

O vás jsem nemluvila, stará,“ odsekla chladně Líza.

„Ale jakpak ne?“ nedala se odbýt Stařenka. „Všichni přece víme, jak to teď bývá dál. Princ obchází se střevíčkem celé město a hledá dívku, na jejíž nohu by střevíček padl. To máte v úmyslu, ne? Já vám můžu ušetřit spoustu chození a námahy, co vy na to?“

Lízin sebejistý výraz na okamžik zakolísal.

„Musí to být dívka,“ zamračila se, „vdavekschopného věku.“

„V tom nevidím žádný problém,“ přikývla Stařenka.

Trpaslík Casanovlez pyšně dloubl lokty do kolen dva dvořany, kteří stáli vedle něj.

„Je to má velmi blízká osobní přítelkyně,“ nafoukl se důležitě.

Líza se podívala na sestru.

„To děláš ty,“ zasykla. „Nemysli si, že to nevím.“

„Já nic nedělám,“ odpověděla jí Bábi. „To dělá skutečný život, a sám od sebe.“

Stařenka vytrhla principi z rukou střevíček, a než se stačil někdo pohnout, vsunula do něj nohu.

Pak několikrát zamávala nohou ve vzduchu.

Padl jí dokonale.

„No?“ libovala si. „Vidíte? A vy byste s tím byli schopní probendit celý den.“

„Zvlášť proto, že ženských, které mají nohu číslo pět -“

„- úzkou a akorát -“

„- musí být v městě téhle velikosti pár stovek,“ pokračovala Bábi. „Pokud jste ovšem už od začátku neměli v úmyslu jít přímo do nějakého konkrétního domu. A to by byla opravdu šťastná náhodička, co?“

„Ale taky by to *byl podvod!*“ zahrozila Stařenka na Lízu prstem.

Strčila do prince.

„Ráda bych dodala,“ pokračovala, „že mi ani v nejmenším nevádí kynout davům, účastnit se slavnostních otevření a královských zábav, ale končím ve chvíli, kdy bych měla spát ve stejný posteli jako tuhle Vlhkej čumáček.“

„Protože on nespí v posteli,“ dodala Bábi.

„Jasně, on totiž spí v rybníčku,“ chopila se narážky Stařenka. „Byly jsme se tam podívat. Má tam velký krytý bazén.“

„On je totiž žába,“ přikývla Bábi.

(s. 321-324)

Komentář

Terry Pratchett proslul jako stvořitel fantastického světa jménem Zeměplocha. Disk, na kterém se celý svět nachází, podpírají čtyři sloni stojící na krunýři velké želvy, která pluje vesmírem. Tento motiv z dávných bájí využil autor jako výchozí bod každého vyprávění a v každé knize se pouští do parodování široké škály literárních děl, historických událostí, starých civilizací i ryze současných témat.

Jeho série by se dala rozdělit zhruba do čtyř skupin⁹. První je tzv. Mrakoplašova řada, jejímž hrdinou je naprosto neschopný a zbabělý čaroděj Mrakoplaš. Další knihy zahrnují postavu Smrtě, který má tajnou slabost pro lidstvo a neustále se snaží mu porozumět. Čtyři knihy se věnují Městské hlídce, ve kterých se fantasy spojuje s detektivním žánrem. Nejpočetnější jsou knihy, jejichž hlavní hrdinkou je čarodějnice Bábi Zlopočasná.

Bábi Zlopočasná je i jednou z hlavních postav knihy *Čarodějky na cestách*, ve které se Terry Pratchett pouští do parodování mnoha klasických pohádkových děl, dále se tímto příběhem objevují motivy cestování a voodoo. Pohádkové motivy jsou v této knize aplikovány na reálný svět, jsou hnány do krajnosti a různým způsobem přerucovány, aby vyvolaly co největší komický účinek. Pohádkové město Lancre musí být šťastné a veselé pod trestem smrti, kouzelná hůlka dokáže vyčarovat pouze dýně, vlk obcházející okolo babiččiny chaloupky je očarováný chudák s pomatenou myslí. A hlavně, tři čarodějky kmotřičky se musejí postarat o to, aby si chudá služebná Eliška za žádných okolností nevzala prince.

Ve zvolené ukázce se čarodějky za každou cenu snaží narušit zaběhnutá klišé z pohádek, aby mohly splnit svůj úkol. Hodiny například odbíjejí dvanáctkrát jen proto, že Stařenka Oggová visela na kyvadle, tajemné krásce v masce padne střevíček pouze proto, že má několik vrstev punčoch, a o vdavky se hlásí stará čarodějnice. Navíc musí tři čarodějky vyřešit problém ztraceného střevíčku a poukázat na to, že princovo hledání dívky, které střevíc konfekční velikosti doopravdy padne, je přinejmenším podvod. K Eliščině domu by jistě jeho cesty nevedly náhodou. Odhalují také pravdu o tom, že podivně vyhlížející princ je ve skutečnosti žabák.

Pracovní listy jsou zaměřeny převážně na strukturu díla a obsah. Čtenář si musí všimnout motivů, které jsou parodovány, protože bez pochopení předlohy nelze chápat ani humor v knize předkládaný.

⁹ Kromě tohoto pomyslného dělení se v sérii Zeměplocha nacházejí i knihy mimo jakoukoliv z uvedených řad, například *Pyramidy*, *Pohyblivé obrázky* či *Malí bohové*.

Pracovní listy

Čarodějky na cestách

Které postavy by se kromě tří čarodějek daly považovat za hlavní?

V jakém městě se odehrává nejdůležitější část příběhu?

Kdybyste měli jmenovat tři hlavní obecné motivy této knihy, které by to byly?

Podobnost s obsahem pohádkových příběhů rozhodně není náhodná. Scény a motivy z kterých konkrétních pohádek se v knize objevují?

Bažiny, aligátoři, slavnost Mardi Gras, to vše připomíná země a města našeho světa. Které to jsou?

Kromě „humorná fantasy“ by se žánr této knihy mohl označit i slovem (doplň)?

Kterou postavu nejlépe vystihuje, že „je to technicky vzato zlá čarodějka, která páchá dobro“? Doložte příkladem.

Magráta Česneková, Stařenka Oggová, Bábi Zlopočasná – jak to, že je tato trojice čarodějek prakticky nepřemožitelná?

Proč není podle Bábi Zlopočasné možné, aby „žili šťastně až do smrti“?

Dobro versus zlo. Kdo v této knize představuje stranu dobra a kdo stranu zla? Je snadné zařadit všechny hlavní postavy?

Didaktický komentář

Pracovní listy mají čtenáři usnadnit orientaci v předkládaných motivech, jež jsou v knize parodovány. Aby byl čtenář schopen správně zodpovědět otázku, je nutné, aby kromě knihy dobře znal a chápal originální předlohu. Žák musí být schopen interpretovat informace z příběhu, chápat vztah mezi náměty z knihy s náměty v odlišných textech.

Kromě parodovaných motivů jsou v pracovních listech otázky zkoumající i čtenářskou zdatnost. Žák se musí orientovat v záplavě postav, aby mezi nimi mohl vybrat ty hlavní, dále musí být schopen nalézt vrcholné místo v linii příběhu a také přiřadit přečtenou knihu k obecnějšímu žánru.

Díla Terryho Pratchetta patří v současnosti ke čtenářsky velmi populárním, v sérii Zeměplocha jsou i takové díly, které bez problémů pochopí i mladší žáci, obecně jsou ovšem Pratchettova díla určena spíše čtenářům starším čtrnácti let. S tímto předpokladem jsou formulovány otázky v těchto pracovních listech, které jsou určeny pro žáky osmých tříd a výše. Žáci šestých tříd by kupříkladu ještě nebyli schopni obecně vyjádřit tři základní parodované motivy v knize. Pracovní listy je možno použít jak pro skupinovou práci, tak pro práci samostatnou. Nepochybně zajímavé by bylo zařadit *Čarodějky na cestách* za blok věnovaný pohádkám.

cíl	klasifikace díla, hledání obecných souvislostí v knize, lepší pochopení parodovaných motivů
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	skupinová práce, samostatná práce
pomůcky	pracovní listy
předpokládaná doba trvání	35 minut
převažující myšlenkové operace	aplikace, analýza, syntéza

Zlatý kompas/Světla severu

Ukázky

Philip Pullman

Zlatý kompas

Praha: Argo, 2007.

ISBN 978-80-7203-886-2

Ukázka č. 1:

Majordomus se zlehka uklonil a obrátil se k odchodu. Jeho psí daemon se mu poslušně držel v patách. Ze svého nepříliš nenápadného úkrytu Lyra sledovala, jak rektor přechází k velké dubové skříni v rohu místnosti, bere z ramínka talár a pracně se do něj souká. Rektor býval svého času statný, silný muž, ale už dávno překročil sedmdesátku a pohyboval se pomalu a ztuhle. Jeho daemon měl podobu havrana, či lépe řečeno havranice; jakmile byl rektor ustrojený, seskočil pták ze skříně a uvelebil se mu na pravém rameni, kde s oblibou sedával.

(s. 11)

Ukázka č. 2:

Chvilí seděli mlčky, Lyra nepohodlně skrčená na tvrdém dnu skříně a Pantalaimon na jednom z talárů, kde dotčeně pokmitával tykadly, která přináležela k jeho momentální podobě. Lyře se honily myšlenky jedna přes druhou a tuze ráda by se o ně podělila se stým daemonem, ale i ona měla svou hrdost. Ostatně si je stejně dobře mohla utřídit i bez něho. Uvědomovala si především strach, ale nebála se o sebe. Nadělala už tolik průšvihů, že na ně byla zvyklá. Tentokrát si dělala starosti o lorda Asriela a o všechno, co s jeho návštěvou souviselo. Nepřijížděl na univerzitu často a vzhledem k napjaté politické situaci bylo zřejmé, že ho sem nepřivádí jen dobré jídlo, pití a pokouření se starými přáteli. Lyra věděla, že lord Asriel je stejně jako rektor členem vládní rady, což by sbor poradců předsedy vlády, a říkala si, že jeho návštěva možná souvisí právě s tím. Schůze vládní rady se ale obvykle konaly v paláci, ne v kuřáckém salonku Jordánské koleje.

A navíc všechny ty pověsti, které už řadu dní kolovaly mezi služebnictvem na koleji. Říkalo se, že Tataři vtrhli do Moskvy a valí se dál na sever na Sankt Petěrburg, odkud se jim otevře přístup k Baltskému moři a postupně si podrobí celou západní Evropu.

(s.15-16)

Ukázka č. 3:

Od časů, kdy papež Jan Kalvín přesunul papežský stolec do Ženevy a založil konzistorní disciplinární výbor, získala církev ničím neomezenou moc nad všemi aspekty

života. Po Kalvínově smrti byl papežský stolec jako takový zrušen a na jeho místě vyrostl propletenec tribunálů, kolejí a kolegií zvaný souhrnně Magisterium. Jeho jednotlivé orgány nebyly ve svých cílech a postupech pokaždé zajedno a mnohdy mezi nimi panovala zavilá řevnivost. Po většinu předchozího století mělo navrch Kolegium biskupů, ale v posledních letech se iniciativy chopil konzistorní disciplinární sbor, v současné době nejaktivnější a nejobávanější rameno církve.

(s. 35)

Komentář

Dobrodružný příběh vyšel v České republice dvakrát, poprvé v roce 1996 pod názvem *Světla severu*. V roce 2007 jej nakladatelství Argo vydalo znovu jako *Zlatý kompas*. Druhé vydání je značně upravené a místy přizpůsobené realitě stejnojmenného filmu. Obě knihy se liší detaily v překladu, například v prvním vydání vystupují víly, v druhém divoženky, z Plavců se stali Romuni, z démonů daemoni. Přestože se jedná o první díl trilogie, jedná se o dílo víceméně uzavřené a kniha obtoží i jako solitér.

I když je příběh vyprávěn ve třetí osobě, je z knihy cítit, že se vypravěč ztotožňuje s tím, jak události vidí a prožívá Lyra. Jedná se tedy o pohled dítěte na prahu dospívání, z čehož vyplývá i skutečnost, že mnohé děje jsou podány z docela jiné perspektivy, než jak by je vnímal dospělý. I vcelku banální událost se tak může stát dramatem, a naopak některé značně komplikované či nebezpečné příhody vypadají jen jako dětská hra.

Nejzajímavějším a nejoriginálnějším prvkem z knihy je nepochybně existence daemonů. Fakt, že každý člověk má svého daemona, jakéhosi neoddělitelného průvodce, pomáhá čtenáři utvořit si představu o charakteru dotyčného člověka. Daemon je krom jiného také zobrazením lidské povahy. V první ukázce sleduje Lyra rektora Jordánské koleje do kuřáckého salonku a doufá, že vyslechne nějakou úžasnou novinku. Je ovšem nucena se schovat ve skříni, protože zasedání předsednictva se nekoná v přednáškovém sále, jak tomu obvykle bývá, nýbrž právě v kuřáckém salonku. Zatímco její vlastní daemon není v ukázce vůbec zmíněn, tak můžeme pozorovat, že sluhův daemon má podobu poslušného psíka a rektorova povaha je přímo zhmotněna v černé havranici.

Druhá ukázka čtenáři napovídá, v jakém světě se doopravdy odehrává dobrodružství Lyry Belacqy. Objevují se zcela důvěrně známá místa, jako jsou Oxford, Sankt Peterburk. Ani Muskva nenechá nikoho na pochybách, o které místo se doopravdy jedná.

Třetí ukázka se týká významného milníku v dějinách Evropy. Existence daemonů nebyla pro vývoj tak zásadní věcí. Ovšem jediná historická událost odvedla vývoj odlišným směrem. Jan Kalvín se stal v dané realitě papežem a od té doby je to právě církev, která má ve světě rozhodující moc. O víru se nestará tak, jako se zajímá o politiku a o dozor nad životy všech.

Pracovní listy jsou vytvořeny na základě druhého vydání. Soustředí se na tři oblasti: na prostředí, existenci daemonů a na Lyřinu dobrodružnou cestu na severní pól. Všechny otázky směřují k lepšímu pochopení pravidel fiktivního světa a také pochopení charakteru hlavní hrdinky.

Pracovní listy *Zlatý kompas*

Prostředí

Ve kterém století se odehrává příběh Lyry Belacqy?	
Jak se svět <i>Zlatého kompasu</i> liší od toho našeho?	
Jaká organizace má ve světě <i>Zlatého kompasu</i> nejvyšší moc?	
Ve kterém konkrétním místě Lyra vyrůstala?	
Kdo jsou Vrahouni?	
Jak vznikají alternativní světy?	

Pracovní listy *Zlatý kompas*

Za světly severu

Proč se Lyra vydává na sever?	
V jakém dopravním prostředku se Lyra dostane do Laponska?	
Co je ve skutečnosti onen zlatý kompas, který se stal titulem celé knihy?	
Kdo je Serafina Pekkala?	
Čím si Lyra získá sympatie Serafíny?	
Jak se změní charakter Lyry poté, co zažije všechna svá dobrodružství na dálném severu?	

Didaktický komentář

Pracovní listy zahrnují tři oblasti otázek. Pracovní list číslo jedna se soustředí na prostředí, ve kterém se příběh odehrává. Účelem jednoduchých otázek je zjistit, jestli se čtenář správně orientuje ve fiktivním světě a v jeho zákonitostech. O těch se čtenář dozvídá teprve v okamžiku, kdy je pochopí i Lyra, je tedy nutné číst knihu velmi pozorně.

Druhý pracovní list se zaměřuje na existenci daemonů a jejich roli v příběhu. Narozdíl od otázek směřujících k prostředí, které vyžadovali pozornost během čtení, vyžadují otázky týkající se daemonů spíše fantazii a logické uvažování. Role daemonů je v knize vysvětlena pouze v náznacích, záleží na čtenářích, aby si učinili vlastní závěry. Navíc je nutné, aby si čtenáři uvědomili spojitost daemonů a morálních vlastností jejich lidských společníků.

Ve třetím pracovním listu se nacházejí otázky týkající se samotného dobrodružství, jež prožívá hlavní hrdinka. V šesti otázkách jsou zachyceny nejdůležitější mezníky děje. V centru pozornosti stojí Lyra a její poněkud zvláštní povaha. V průběhu prvního dílu fantasy trilogie se Lyřina osobnost žádným způsobem nevyvíjí ani psychologicky neposouvá, záleží tedy na určité zkušenosti čtenáře, jestli si tohoto faktu všimne. Proto je položena poslední otázka, jejímž úkolem je přinutit čtenáře k zamyšlení nad Lyřiným charakterem.

Problémem pracovních listů je věk čtenářů, kterým mají být určeny. Stejně jako kniha je příliš temná a komplikovaná pro mladší děti, starším zase nebude vyhovovat jednoduchost vyprávění a plochost hlavních postav. V úvahu přicházejí jediné děti stejně staré jako Lyra, děti na přechodu dětství a puberty, jimž byla přizpůsobena forma otázek v pracovních listech. Nabízejí jak možnost nenáročného užití zapamatovaných faktů, tak i složitější otázky vyžadující notnou dávku přemýšlení a schopnosti vhodně nakládat s nejednoznačnými informacemi.

cíl	- pochopení zákonitostí fikčního světa - porozumění jednání hlavní hrdinky
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	30 minut
převažující myšlenkové operace	porozumění, analýza, hodnocení

Harry Potter

Ukázky

Joanne K. Rowlingová

Harry Potter a kámen mudrců

Praha: Albatros, 2001.

ISBN 13-750-001

Ukázka č. 1:

Když už každý snědl všecko, co mohl, zbytky jídel z mís náhle zmizely a ty zas byly zářivě čisté jako před tím. Okamžik nato se objevily zákusky. Veliké kostky smetanové zmrzliny se všemi příchutěmi, na které si kdo vzpomněl, jablkové koláče, sirupové košíčky, větrníky s čokoládovou polevou a koblihy se zavařeninou, piškoty s ovocem a se šlehačkou, jahody, ovocné želé, rýžový nákyp...

Harry si vzal sirupový košíček a rozhovor se stočil k jejich rodinám.

„U mě je to půl na půl,“ vysvětloval Seamus. „Táta je mudla. To, že je čarodějka, mu máma řekla až po svatbě. Dost ošklivě ho to vzalo.“

Ostatní se dali do smíchu.

„A co ty, Neville?“ zeptal se Ron.

„Totiž, mě vychovala babička, a ta je čarodějka,“ řekl Neville, „ale všichni v rodině si hrozně dlouho mysleli, že jsem úplný mudla. Můj prastrýc Algie se mě snažil přistihnout, až si jednou nedám dost pozor, a dostat ze mě nějaké čáry – jednou v Blackpoolu mě strčil z mola dolů a já se málem utopil – ale pořád se nic nedělo, dokud mi nebylo osm. To přišel prastrýc Algie na čaj a zrovna mě držel za kotníky ven z oka v poschodí, když mu prateta Enid nabídla sněhovou pusinku a on mě nedopatřením pustil. Ale já jsem se dole odrazil a skákal jsem přes celou zahradu a ven na silnici. Všichni z toho měli opravdovou radost; babička až plakala, jak byla šťastná. A měli jste vidět, jak se tvářila, když jsem dostal ten dopis – pořád si mysleli, že nejsem dost čaroděj, abych se sem dostal. Prastrýci Algiemu to udělalo takovou radost, že mi koupil toho žabáka.“

(s. 119-120)

Ukázka č. 2:

Hermiona Grangerová se krčila u protější stěny a vypadalo to, že co nevidět omdlí. Troll se k ní valil a cestou srážel umyvadla.

„Musíme ho nějak zmást!“ zazoufal si Harry; zvedl z podlahy kohoutek a vši silou jím mrštil proti zdi.

Troll zůstal stát jen několik stop od Hermiony. Nemotorně se otočil a přihloupě mrkal, aby zjistil, co ten hluk způsobilo, a pak už jeho malá zlá očka objevila Harryho.

Ještě chvílku váhal, vzápětí se však místo na Hermionu vrhl na něj a přitom zdvihl svůj kyj.

„Nech toho, ty hlavo skopová!“ zařval Ron z opačného rohu místnosti a hodil po něm kovovou trubkou. Troll jako by ani nepostřehl, že ho uhodila do ramene, výkřik však přece zaslechl a znovu zaváhal; nato obrátil svůj ošklivý rypák k Ronovi, takže Harry měl čas ho oběhnout.

„Pojď, poběž, utíkej!“ křičel Harry na Hermionu a snažil se ji táhnout ke dveřím, ta však nebyla s to se pohnout; ještě pořád se tiskla ke stěně, ústa hrůzou dokořán.

Ze všeho toho křiku znásobeného ozvěnou jako by se trolla zmocnila vražedná zběsilost. Znovu zařval a vyrazil k Ronovi, který byl nejblíží a neměl kam uprchnout.

V tom Harry udělal něco, co bylo velice statečné, ale také velice pošetilé: rozběhl se, skočil – a podařilo se mu oběma rukama zezadu chytit trolla kolem krku. Ten vůbec necítil, že na něm Harry visí, ovšem i troll si všimne, když mu někdo vrazí dlouhý kus dřeva do nosu; ve chvíli, kdy Harry skočil, měl pořád v ruce hůlku a ta teď trollovi zajela rovnou do nosní dírky.

(s. 165)

Harry Potter a vězeň z Azkabanu

Praha: Albatros, 2001.

ISBN 13-243-KMČ-001

Ukázka č. 3:

Harry, Ron a Hermiona s hlasitým supěním vybíhali po křivolakých schodech, hlava se jim točila čím dál víc, až konečně nad sebou zaslechli šum hlasů, který jim prozradil, že budou u cíle (...).

Vystoupili po několika zbývajících schodech na maličké odpočívadlo, kde už byla shromážděna většina třídy. Nikde nebylo vidět žádné dveře; vtom šťouchl Ron do Harryho a ukázal prstem ke stropu, kde byly kulaté padací dveře s mosazným štítkem.

„Sibyla Trelawneyová, učitelka jasnovidectví,“ přečetl Harry. „Jak se tam nahoru máme dostat?“

Jakoby v odpověď na jeho otázku se padací dveře náhle otevřely a přímo k Harryho nohám se z nich spustil stříbřitý žebřík. Všichni ztichli.

„Až po tobě,“ dal mu Ron s úšklebkem přednost, takže Harry se vyšplhal nahoru jako první.

Vynořil se v té nejpodivněji vyhlížející učebně, jakou kdy viděl. Místnost vlastně vůbec nevypadala jako učebna, vypadala spíš jako něco mezi půdou rodinného domku a starosvětskou čajovnou. Bylo v ní nacpáno na dvacet malých kulatých stolků obklopených pestře čalouněnými křesly a malými boubelatými taburetkami. Celá

místnost byla osvětlena tlumenou karmínovou září, závěsy na oknech byly zatažené a četná svítidla překryta tmavočervenými šátky. Bylo tu vedro k zalknutí a z ohně pod přeplněnou krbovou římsou, který zahříval velký měděný kotel, vycházela jakási těžká, nepříjemně nasládlá vůně. Police, lemující kolem dokola oválné zdi, byly narvané zaprášenými pery, oharky svíček, četnými balíčky ohmataných hracích karet, záplavou stříbřitých křišťálových koulí a obrovskou sbírkou čajových šálků.

(s. 93-94)

Harry Potter a relikvie smrti

Praha: Albatros, 2008.

ISBN 13-701-008

Ukázka č. 4:

Už téměř začínalo svítat, když si vzpomněl na Lenku, která sama a obklíčená mozkomory vězela v azkabanské cele, a zalila ho náhlá vlna provinilosti. Ve víru horečného přemítání o relikviích na ni úplně zapomněl. Strašně rád by ji osvobodil, jenže mozkomorové ve své početní převaze museli být doslova neporazitelní. Uvědomil si přitom, že se s trnkovou hůlkou ještě ani jednou nepokusil vyvolat Patrona... Umínil si, že to hned ráno musí zkusit.

Kdyby existovala nějaká možnost, jak si opatřit lepší hůlku...

A znovu propadl touze po bezové hůlce, po hůlce Smrti, nepřekonatelné a neporazitelné...

Druhý den ráno sbalili stan a v bezútěšném lijáku se *přemístili* jinam. Déšť je pronásledoval i na pobřeží, kde se ten večer utábořili, a přšelo nepřetržitě celý následující týden, kdy křižovali skrz naskrz promáčenou krajinou, z níž na Harryho padala sklíčenost a beznaděj. Nedokázal myslet na nic jiného než na relikvie smrti. Měl pocit, jako by v něm někdo zažehl tak žhavý plamen, že jej nemohla uhasit ani Hermionina otevřená nevíra, ani Ronovy přetrvávající pochyby. Přitom však čím divočeji ho spalovala touha po relikviích, tím byl skleslejší. Dával to za vinu Ronovi a Hermioně. Jejich okázalý nezájem ho deptal na duchu právě tak jako vytrvalý lijavec, ani déšť, ani jeho společníci ovšem nedokázali nahlodat jeho absolutní jistotu. Víra v existenci relikvií a touha je získat ho stravovala natolik, až měl dojem, že se těm dvěma tak posedlým viteálům úplně odcizil.

„Posedlí?“ sykla tiše a zuřivě Hermiona, když Harry jednoho večera to slovo neopatrně řekl nahlas. Reagoval tak na Hermioniny výčitky, že už se vůbec nezajímá o nalezení dalších viteálů. „Jestli je tady někdo posedlý, já a Ron to nejsme, Harry! My se naopak snažíme dělat to, co po nás chtěl Brumbál!“

Harry ale odmítal vzít si její zastřenou kritiku k srdci. Brumbál přece Hermioně nechal k rozluštění symbol relikvií a jemu navíc – o tom byl skálopevně přesvědčený – nechal v Zlatonce ukrytý kámen vzkříšení. *Ani jeden nemůže žít, jestliže druhý zůstává naživu... pán smrti...* Proč to Ron a Hermiona nechápou? (s. 368-369)

Komentář

Snad žádná fantastická série kolem sebe nerozpoutala takový rozruch, jaký způsobilo sedm dílů knihy o kouzelnickém učeňákovi Harry Potterovi. Tyto knihy kolem sebe stvořily vlastní svět, staly se inspirací pro stejnojmenné filmy, celou řadu počítačových her, ale hlavně si vytvořily neuvěřitelně širokou fanouškovskou základnu. Fanoušci Harryho Pottera často píší takzvanou fanfiction, tedy fanouškovská díla, v nichž si postavy paní Rowlingové žijí svým vlastním životem a mnohdy dělají i věci, o kterých by se autorce ani nesnilo.

Osu příběhu tvoří sedm knih, z nichž každá popisuje jeden školní rok hlavního hrdiny. Každý příběh je o něco temnější a komplikovanější než předchozí díl, protože autorka záměrně předpokládala, že fanoušci tohoto díla budou stárnout spolu s jejími knihami. Ovšem i tak nejsou zápletky nijak originální, jsou naopak velmi předvídatelné a jasně směřují k předem jasnému konci. Nicméně celý kouzelnický svět, takový, jaký ho Rowlingová představuje svým čtenářům, originalitu rozhodně nepostrádá. Magický svět je přítomný v tom našem, jenom se v něm jaksi nenápadně skrývá. Internátní škola v Bradavicích musí každého dětského čtenáře uchvátit a ne jeden z jistě zatouží stát se bradavickým učněm. Co na tom, že fiktivní svět obsahuje velké množství nelogických chyb a stále se opakujících klišé.¹⁰ Rowlingová se snažila, aby její obrovská škola nebyla zalidněná masou anonymních studentů a učitelů. S důvtipem a ne náhodou pojmenovává všechny své postavy, aby už jméno jasně napovídalo o charakteru jeho nositele.

Pracovních listů s potterovským tématem by se daly stvořit stovky, možná i tisíce. Každý rok se konají fanouškovské srazy, na kterých se pomocí různých vědomostních kvízů testují paměťové i logické schopnosti čtenářů, jindy se zase konají soutěže v psaní fanouškovských povídek. Ovšem pro účely této práce jsem se rozhodla vytvořit pracovní listy sledující schopnost Rowlingové charakterizovat postavy za pomoci jména. Bonusová otázka naráží na chybu, již se velmi často dopouštějí autorky fanouškovských povídek. Nevědomé toho, že Rowlingová jménem své postavy charakterizuje, vymýšlejí zbytečně složitá, nebo přímo o božské síle svědčící jména.

Až na pár ojedinělých kapitol je sice příběh psaný v er-formě, nicméně jednoznačně se jedná o vyprávění z pohledu Harryho Pottera. Celá série tvoří jeden uzavřený celek, díly nelze přeskakovat ani vynechávat, aniž by se narušilo celkové chápání děje, proto jsou mnou zvolené ukázky zástupné pro sérii jako celek. První úryvek zachycuje Harryho první jídlo v Bradavické škole, během něhož se Harry seznamuje s ostatními studenty. Zjišťuje, že není jediný, kdo o čarodějnickém světě nikdy neslyšel. Zároveň se v této

---

¹⁰ Tyto nelogičnosti ve stavbě prostoru, v postavách i ve stále se opakujícím ději jsou právě ony detaily, které využívají autoři fanfiction pro svou tvorbu.

pasáži čtenář detailněji seznamuje s další z důležitých postav, Nevillem Longbottomem, jehož úloha knihu od knihy roste.

V druhé ukázce se Harry, Ron a Hermiona poprvé dostávají do vážných obtíží. Zatímco v první knize největší nebezpečí představuje horský troll, v následujících dílech toto nebezpečí poroste, aby se v závěru mohl Harry utkat s úhlavním nepřítelem, zlým čarodějem Voldemortem. Ukázka zároveň dokazuje, že spíše než rozum a kouzla pomáhá Harrymu v životě hlavně štěstí.

Třetí úryvek byl více než kvůli čemukoliv jinému vybrán jako zástupná ukázka autorčina stylu. Libuje si v dlouhých popisech a odbočkách, které sice mohou čtenáře lépe vtáhnout do děje a dokreslují atmosféru, ale zároveň tím připravuje čtenáře o jeho vlastní fantazii a odvádí tím pozornost od děje. Tyto popisné pasáže opět postupem času nabývají na intenzitě a síle, takže poslední tři díly jsou určeny opravdu již zralým a zkušeným čtenářům.

Poslední, čtvrtý úryvek zachycuje hlavní hrdiny během jejich beznadějného putování v sedmém díle série. Harry je v této ukázce vyličen jako ne příliš kladný a následování hodný hrdina, podléhá vlastní touze po nepřemožitelné bezové hůlce a zapomíná i na vlastní přátele. Celková atmosféra knihy je průběžně dokreslována všudypřítomným deštěm, který ještě více zvyšuje i tak narůstající beznaděj prchajících hrdinů. V této ukázce se také objevuje to, co čtenáři tušili již od prvního dílu. Důvod, proč Harry přežil Voldemortův útok a proč Voldemort nemohl nikdy zemřít, je ten, že ani jeden nemůže zemřít, dokud ten druhý ještě žije.

Pracovní listy

Harry Potter – Nomen omen

Bradavice nejsou zalidněny pouze anonymními studenty, velkým množstvím učitelů a jiného personálu. Naopak. Každá postava dostává vlastní jméno a s ním zároveň také již určitou charakteristiku.

Jak dopomáhá jméno k charakteristice postav, když víte, že....

1. *Severus* znamená v latinském jazyce *přísný*.
2. Marcus Flint byl pojmenován podle pirátského kapitána Johna Flinta z knihy *Ostrov pokladů*.
3. *Antonio Salazar* byl portugalským diktátorem v letech 1932- 1968.
4. Goyle je odvozeno ze slova gargoyle čili chrlič.
5. Parvati je hindskou bohyní moudrosti.
6. Lupus je latinské označení vlka.
7. Výraz *mal foi* ve francouzštině znamená *špatná víra*.
8. Křestní jméno Lucius je odvozeno ze jména Lucifer.

9. Svatá Hedvika, patronka cisterciáckého řádu, se celý život starala o výchovu a vzdělávání osiřelých dětí.
10. *Granger* znamená v angličtině *farmář*, Hermes byl řeckým bohem mimo jiné také výřečnosti.
11. V češtině se Tom jmenuje Raddle, v originále ovšem Riddle, čili *hádanka*.
12. Harry Potter je stejně typické jméno jako kupříkladu Jan Novotný.
13. Narcissus byl podle řecké mytologie velice samolibý mladík, jehož bohyně Afrodita potrestala tím, že se zamiloval sám do sebe.
14. Minerva byla římskou bohyní moudrosti.
15. *Albus* znamená v latině *bílý, světlý*, Percival (Parcifal) byl podle legendy strážcem svatého grálu.
16. Petúnie je květina symbolizující zlost a zášť.

Bonusová otázka:

17. Jaké charakterové vlastnosti by měla bradavická studentka jménem Divine Stormová?

Didaktický komentář

Pokud se bude učitel v hodinách literatury zabývat potterovským světem, poskytne mu internet i jiné informační zdroje neuvěřitelné množství možností, jak toto téma rozvíjet. Knihy samotné jsou tak mnohotvárné, že úkolů, které je možno žákům zadávat a které budou velice pravděpodobně plnit s nadšením, je nepřehledné množství. K nalezení jsou i pracovní listy typu „Kdo řekl následující větu.“ Tyto pracovní listy jsou jiné. Zaměřují se na zajímavý aspekt světa J. K. Rowlingové, na její zálibu charakterizovat postavy na základě jména. Samotné zadání pracovního listu zní jasně. Jak vám dopomáhá jméno charakterizovat postavu, když víte, že...? Některé věci patří ke zdánlivě obecným znalostem člověka, ovšem na tento předpoklad nelze beze zbytku spoléhat. Navíc, některé jména ztratí svou podstatu kvůli překladu, takže vliv jména na charakter postavy se zastíní. Jméno nedává postavě charakteristiku zcela, ale hodně napovídá. Čtenář musí tyto náznaky odhalit, pochopit, spojit a porovnat je s charakterem té či oné postavy a vytvořit konkrétní závěr.

Bonusová otázka je důležitá hlavně pro ty z žáků, kteří čtou nebo dokonce píšou tzv. fanfiction. Pokud se v těchto fanouškovských povídkách vyskytuje postava, která nepatří do kánonu, ale je uměle vytvořena, musí dojít k jejímu pojmenování. Autor, či mnohem častěji se vyskytující autorka, musí respektovat fakt, že v potterovském světě je jméno součástí charakteru. Pokud toto pravidlo nezná nebo ignoruje, vznikají tak postavy s absurdními jmény, příkladem za všechny může být *Valerie Josephina Francesca Monique Catherine Leanová*, bradavická studentka šestého ročníku, tajuplná milenka Siriuse Blacka i Jamese Pottera.

Cílem těchto pracovních listů není hluboká myšlenková analýza díla a jeho zákonitostí. Spíše než to mají za úkol poskytnout čtenáři určitý „návod k použití“, klíč, se kterým budou lépe rozumět postavám v originále i ve fanouškovské tvorbě. Hodí se tedy spíše do motivační fáze vyučovacího procesu.

cíl	pochopení důležitosti správné volby jména fiktivních postavy
fáze vyučovacího procesu	motivační
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	30 minut
převažující myšlenkové operace	aplikace, analýza

Sága o zaklínači

Ukázky

Andrzej Sapkowski

Krev elfů

Ostrava: Leonardo, 2003

ISBN 80-85951-31-2

Mýtina pod dubem Bleobherisem byla známá jako místo častých slavností, zastávek a setkání poutníků. Panoval zde duch pohostinnosti a tolerance. Druidové, kteří se starali o věkovitý strom, pojmenovali mýtinu jako „Místo přátelství“ a ochotně zde vítali každého hosta. Nicméně i při výjimečných příležitostech, jakou bylo například dnešní vystoupení světově proslulého trubadúra, se návštěvníci drželi ve svých vlastních, zřetelně oddělených skupinách. Elfové s elfy, trpasličí řemeslníci se svými po zuby ozbrojenými pobratimy. Trpaslíci byli mezi sebou ochotni tolerovat ještě tak gnómy horníky a půlčíky farmáře. Všichni nelidé si svorně zachovávali odstup od lidí. Lidé jim spláceli stejnou mincí, přestože ani mezi nimi nebylo možno zřít kdovíjakou sounáležitost. Šlechta se dívala pohrdavě na kupce a řemeslníky, bojovníci a žoldnéři se odtahovali od pastýřů v páchnoucích beraních kožíších. Nepočetní mágové a adepti si nezádávali s nikým a ke všem se chovali s arogantní povýšeností. Pozadí tvořil sevřený, temný, ponurý a mlčenlivý houf selského lidu. Třímali svoje vidle, kosy a hrábě a nevšímali si nikoho a ničeho.

Výjimku, jako obvykle, tvořily děti. Během trubadúrova vystoupení musely být zticha, ale sotva skončilo, veškeré usmrkanectvo se s divokým jekotem hnalo k okraji lesa a se záparem se pustilo do hry, jejíž smysl by nedokázal pochopit nikdo, kdo již odrostl šťastným létům dětství. Malí lidé, trpaslíci, půlčíci, gnómové, elfi, půlelfi, čtvrtelfi, jakož i haranti záhadného původu neznali a neuznávali rasové ani společenské rozdíly. Zatím.

(s. 12-13)

Andrzej Sapkowski

Křest ohněm

Ostrava: Leonardo, 2002

ISBN 80-85951-29-0

Královna pravila: „Mne o milost nepros, nýbrž ty, kterým jsi svými čáry ublížila. Mělas odvahu ke zlým činům, měj odvahu i nyní, kdy se blíží trest. Není v mé moci zbavovati hříchů.“ Na ta slova bleskla elfská vědma zléma očima a vykřikla: „Má zhouba

je nedaleko, královno, leč ani tebe nemine pád. V hodině strašné smrti si vzpomeneš na Laru Dorren a její kletbu. Věz, že mé prokletí postihne tebe a tvé potomstvo až do desátého kolena.“ Když však seznala, že v prsou královny bije statečné srdce, přestala záludná elfská čarodějka lát a hrozit a počala jako fena skučet a škemrat o smilování...

Legenda o Laře Dorren, lidské podání

...však žádné prosby neobměkčily kamenné srdce ukrutných lidí. Když Lara Dorren, neprosíc již o lítost pro sebe, leč jen a jen pro své dítě, chytila se dveří kočáru, na rozkaz královny udeřil jeden z katanů mečem a uťal Laře prsty. Té noci, za únorových mrazů, vydechla Lara naposled, rodíc na návrší dcerušku, kterou ochránila posledním zbytkem tepla, jenž zůstal v jejím zmučeném těle. Bylo to v noci uprostřed sněhu a ledu, leč na kopci v tu chvíli zapanovalo jaro a rozkvetly kvítky feainnewedd. Do dnešního dne rostou tyto květiny jen na dvou místech: v Dol Blathanna a na návrší, kde skonala nešťastná Lara Dorren.

Legenda o Laře Dorren, elfské podání

(s. 234)

Andrzej Sapkowski

Věž vlaštovky

Ostrava: Leonardo, 2003

ISBN 80-85951-33-9

„Mám velké oči, abych tě lépe viděl!“ zařval železný vlk. „Mám veliké tlapy, abych tě mohl chytit a stisknout. Všechno mám veliké, všechno, hned se o tom přesvědčíš na vlastní kůži... Proč se na mě tak divně koukáš, malá holčičko? Proč nic neříkáš?“

Zaklínačka se usmála: „Mám pro tebe překvapení.“

Flourens Delannoy: Překvapení (ze sbírky Bajky a pohádky)

(s. 391)

Andrzej Sapkowski

Paní jezera

Ostrava: Leonardo, 2003

ISBN 80-85951-34-7

Víla vyskočila z vody a na letmý okamžik se rytíři ukázala v celé své obnažené kráse. Vrhla se ke skalisku, na němž leželo její šatstvo. Avšak místo aby popadla nějaký hadřík a aspoň skrovně se zahalila, popadla víla meč, se zasyčením jej tasila z pochvy a napodiv obratně s ním zatočila ve vzduchu. (...)

Oči měla zelené, ohromné...

Shrnula si mokré vlasy dozadu a rytíř mimoděk vydechl. Ne proto, že její ucho bylo docela obyčejné, lidské, ale proto, že na její tváři spatřil ošklivý šrám. Ale cožpak je možno zranit vílu?

Neunikl jí úžas, přimhouřila oči, svraštila brvy.

„Jizva, no,“ řekla se svým nenapodobitelným přízvukem. „Proč ses tak vylekal, je to tak neobvyklá věc pro rytíře? A nebo tak ohyzdná?“

Zvolna, oběma rukama sňal kroužkovou kápi a prsty si pročísl vlasy.

„Pro rytíře není jizva vskutku ničím neobyčejným,“ odvětil s mladickou pýchou, když odhalil vlastní, sotva zahojené zranění táhnoucí se od skráně na sanici. „A hyzdí pouze šrámy na cti. Jsem Galahad, syn Lancelota z Jezera a Elaine, dcery krále Pellesa, vladaře na Caer Benic. Zde tuto ránu mi zasadil Brenius Nelítostný, podlý únosce panen, než jsem jej porazil v česném boji. Vpravdě jsem připraven převzít z tvých rukou meč, ó Paní jezera...“

„Cože?“

„Meč. Vezmu si ho.“

„Je můj. Nikdo se ho nesmí ani dotknout.“

„Ale...“

„Ale co?“

„Paní jezera vždycky vypluje z jezerních vod a daruje šlechtnému rytíři meč. Tak jsem to slyšel.“

Nějaký čas mlčela.

„Rozumím,“ řekla nakonec. „Inu, jiný kraj, jiný mrav. Lituji, Galahade, ale tentokrát jsi nepotkal paní, o které jsi slyšel. Já nic nerozdávám. A nic si nenechám vzít. Aby bylo jasno.“

(s. 9-11)

Mlčeli. Bylo teplo. Slunce příjemně prohrálo kameny. Lehký vánek zčeřil jezerní hladinu.

„Co znamená,“ ozval se náhle Galahad podivně vzrušeným hlasem. „Co znamená kopí s krvavým hrotem? Co znamená Chromý král a proč tak trpí? Co znamená bílá panna nesoucí nádobu – svatý grál?“

„A jinak se cítíš zdrav?“ přerušila ho.

„Jenom se ptám.“

„Nerozumím tvým otázkám. Je to snad heslo? Smluvené znamení, podle kterého se poznávají zasvěcenci? Vysvětlíš mi ho?“

„To asi nedokážu.“

„Tak proč ses ptal?“

„Protože...“ ošíval se. „Zkrátka... jeden z našich se nezeptal, když měl příležitost. Bud' nenašel slova, anebo se styděl... Prostě se nezeptal a kvůli tomu vznikla spousta potíží. Tak se teď ptáme pokaždé. Pro všechny případy.“

(s.14)

Komentář

Polský spisovatel Andrzej Sapkowski našel náměty pro své dílo v zapomenuté slovanské mytologii, kterou postupem času proplétá s artušovskými mýty a jinými dávno ztracenými historickými událostmi. Největším inspiračním zdrojem se stal *Physiologus* a na něj navazující středověké bestiáře. Ústřední postavou jeho příběhů se stává zaklínač, nebo také vědmák, dávno zapomenutá postava staroslovanských příběhů. Zaklínači jsou zvláštním druhem bytostí, původně byli lidmi, ale jejich tělo i mysl postupně mění magické postupy a rituály, aby jejich tělo bylo silnější, reflexy rychlejší, úvahy bystřejší. Zaklínačem se může stát pouze osudem vyvolené dítě.¹¹ Zaklínači jsou lidem prospěšní, protože bojují s všemožnými stvůrami sužujícími lidské živobytí, zároveň jsou ovšem všude obávají a stojí vždy stranou společnosti.

Geralt z Rivie je hlavní postavou čtyř povídkových knih a pětidílné *Ságy o zaklínači*. Během ságy se do popředí dostává druhá z hlavních postav, princezna Cirilla z Cintry, známá též jako zaklínačka Ciri. Cirilla je dítě osudu, které Geralt získal během jednoho z dobrodružství. Od té doby se o ni stará jako o vlastní dceru a jejich životy jsou navěky spjaty. Díky Geraltovi Ciri úspěšně absolvuje náročný zaklínačský výcvik, nikdy ovšem nepodstoupí magickou mutaci.

Zatímco série povídek se věnuje jednotlivým Geraltovým výpravám za likvidací bestii, *Sága o zaklínači* rozplétá komplikovaný příběh, odhaluje do hloubky psychologii jednotlivých postav a pozvedá tak fantastickou literaturu na nejvyšší úroveň.

S přibývajícím díly ságy se hlavní postavou příběhu stává Ciri a její životní osud. Sledujeme ji od prvních dní zaklínačského výcviku, dále její připojení k lóži čarodějek a také její násilné oddělení od milovaného Geralta. Jako princezna je vhodným nástrojem různých politických her, jako mocné magické zřídlo si ji nárokuje lóže čarodějek, Starší lid ji chce zase využít pro své vlastní plány. Ona však touží po jediném, chce najít Geralta a žít s ním „obyčejný“ zaklínačský život. Během svého hledání se dospívající dívka dozvídá pravdu o svém původu a zjišťuje, že v jejích žilách koluje starší krev – krev elfů. V dílu nazvaném *Věž vlašťovky* se pomocí magie dostává až mezi starší lid, pro který čas nehraje roli, a je jím považována za dceru mocné elfské čarodějky Lary Dorren. Osud Lary Dorren ovšem Ciri odmítá a využije své magické schopnosti pro cestu skrze prostor a čas. Nakonec najde cestu ke Geraltovi i jeho přítelkyni, čarodějnici Yennefer, aby je nakonec ztratila definitivně a pomocí své moci je přenesla na bájný Avalon. Dospělá zaklínačka se ocitá ve světě, který nezná, ve kterém je považována za mocnou paní jezera a ve kterém snad bude moci konečně žít pokojný život.

---

¹¹ Pokud zaklínač pomůže člověku a ten se otáže, co si za svou pomoc žádá, je zaklínač povinen odpovědět, že si žádá to, co doma dotyčný nalezne, aniž by to čekal. Oním nečekaným překvapením zpravidla bývá dítě, které bude podrobena náročnému výcviku a mutačním kouzlům.

Ukázky jsou vypovídající pro ságu jako celek. První úryvek slouží jako ukázka zaklínačova světa. Ten je osídlen mnoha magickými bytostmi, které rozhodně nežijí ve spokojené harmonii, naopak mezi nimi nesnášenlivost stále roste. Největšími nepřáteli jsou rasy lidí a elfů, protože elfové, ač starší a moudřejší lid, jsou lidmi neustále utlačováni a likvidováni. Elfové zpočátku vystupují jako velice negativní a zatrpklé postavy, nicméně s přibývajícemi kapitolami čtenář pochopí motivaci jejich chování.

Úryvek z knihy *Křest ohněm* má za úkol představit čtenáři relativitu dějin, která záleží pouze na způsobu podání. Dvojitá legenda vypráví o Laře Dorren, mocné elfské čarodějce, kterou zabila lidská královna. Zatímco v lidském podání je Lara Dorren odporná a zavrženíhodná historická postava, v elfském je Lara slavná a uznávaná věštkyně srovnatelná se světící. Kde se nachází pravda, o tom si čtenář musí udělat závěr sám, autor se nepřiklání ani k jedné straně.

Výňatek z *Věže vlaštoky* je názornou ukázkou toho, že *Sága o zaklínači* není pouze jednolitým textem. Celý děj je prokládán citacemi z vymyšlených děl i z děl existujících autorů, doplňují ho také stará slovanská přísloví i popis bestií z *Physiologu*. Uvedený výňatek je ukázkou neexistujícího díla Flourense Delannoye zvaném *Bajky a pohádky*. Tímto neexistujícím dílem Sapkowski zároveň i ukazuje, že příběhy o zaklínačce hrají v jeho fiktivním světě stejnou úlohu jako báje či pohádky.

Úryvek z knihy *Paní jezera* zachycuje Ciri zažívající na vlastní kůži svět artušovských mýtů. Setkává se zde s rytířem Galahadem, který ji považuje za vílu, paní jezera či elfku, a doufá, že i jemu paní z jezera daruje vzácný meč. Jeho představy ovlivněné bájemi a mýty Ciri bleskurychle narušuje a boří. Místo křehké dívky má před sebou zkušenou bojovnici, jemnost vil je jí naprosto cizí. V závěru ukázky se sir Galahad pro jistotu ptá na tajemství svatého grálu. Sapkowski zde opět uplatňuje onen kousavý smysl pro humor, který je dalším typickým rysem jeho děl.

K *Sáze o zaklínačovi* byly vytvořeny dva různé druhy pracovních listů. První z nich je samostatnou prací pro čtenáře ságy a specializuje se na propojení zaklínačského světa s bájemi a mytologií. Zaměřuje se na inspirační zdroje a umožní čtenáři lépe odhalit propojení s artušovskými příběhy.

Další pracovní listy se zaměřují na zcela jiný aspekt Sapkovského příběhu. Ukazuje relativitu a absolutní nezařaditelnost autorem stvořených figur. Všechny hlavní postavy nám autor ukazuje ze všech možných úhlů pohledu, dovoluje jim páchat věci dobré, ale i neuvěřitelně zlé, jejich povahu spíše než ctnosti ovládá zloba, pýcha a drzost. To samé se týká i představení obou hlavních ras – lidí a elfů. Autor dovoluje čtenáři, aby si sám vytvořil vlastní závěr o tom, jaké jeho postavy jsou. Pracovní listy jsou určeny pro skupinovou práci a jejich jádro tvoří záznamové archy napomáhající k vypracování jednotlivých úkolů.

Pracovní list

Zaklínač – Báje, mýty, legendy a bestie

- ❖ V úvodu každé kapitoly se nachází citát z dalších pramenů, v průběhu celé Ságy je jich možno napočítat více jak třicet. Z jakého důvodu Sapkowski tyto citace uvádí?
- ❖ Jeden z pramenů není pouze dalším literárním výtvozem autora, ale skutečně existuje. O který pramen se jedná?
- ❖ Zaklínač během svého života potkal více než padesát různých netvorů, bestií a stvůr. Ani jedinou si Sapkowski nevymyslel. Kde hledal informace o mýtických tvorech?
- ❖ O kterých bestiích jste četli i v jiných knihách?
- ❖ Co je to tzv. zaklínačský paradox?
- ❖ Společenské postavení jednotlivých ras obývajících zaklínačův svět je mimo jiné reprezentováno i stylem a způsobem jejich promluv. Jak?
- ❖ Která z oněch ras je nejstarší a nejvznešenější?
- ❖ Kdo byla Lara Dorren a jaká je její úloha v příběhu?
- ❖ *Věž Vlastovky* je kniha s neobvyklou kompozicí příběhu. Jak je příběh vystavěn?
- ❖ Zaklínačka Ciri se pomocí svých magických sil dostává do našeho světa a stává se součástí jiného příběhu. Které postavy naznačují, že Ciri je součástí artušovského mýtu?
- ❖ Proč se sir Galahad pro jistotu ptá na tajemství svatého grálu?

Didaktický komentář

Tento pracovní list je určen pro jednotlivé čtenáře Ságy o zaklínači. Jeho bezchybné vyplnění nevyžaduje paměť a mechanické vybavování. Naopak je schválně sestaven tak, aby čtenář při vypracování musel knihou listovat, pátrat po informacích a ověřovat si své teorie z jiných zdrojů. Bez knihy jako pomůcky nelze pracovní list vypracovat, proto je nejvhodnější zadat jej jako domácí práci.

Otázky se zaměřují na zvláštnosti ve struktuře celého díla. Nejprve pátrají po Sapkowského inspiračních zdrojích, aby si čtenář lépe uvědomil tenkou hranici mezi fikcí a realitou. *Physiologus* a citace z něj do kontextu celé ságy bez nejmenších obtíží zapadají a působí na čtenáře stejnou měrou fantasmie jako zdroje, které si Sapkowski sám vymyslel.

S některými stvůrami a bestiemi se čtenář nepochybně setkává v zaklínačském světě poprvé, ale jiné se vyskytují ve všech možných knihách a příbězích. Je na čtenáři, aby si vybavil vlastní zkušenosti s četbou o těchto tvorech.

Poslední dvě otázky směřují k intertextovým souvislostem. V příběhu vystupuje král rybář, vodní víla Nimue, kouzelník Merlin i víla Morgana, průvodcem Ciriilly se stává sir Galahad. Některé postavy z artušovského cyklu vystupují pod jinými jmény, ovšem jejich činy nenechávají znalého čtenáře na pochybách. Umírajícího Geralta přenáší Ciri na Avalon stejně tak, jako víla Morgana zachránila umírajícího krále Artuše. Bez elementární znalosti artušovského mýtu uniknou čtenářům souvislosti, dokonce i pointa celé ságy.

cíl	umožňuje čtenáři lépe pochopit postupné propojování s jinými bájemi a mýty
fáze vyučovacího procesu	závěrečné shrnutí
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list, Sága o zaklínači, dostupné informační zdroje
předpokládaná doba trvání	45 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, hodnocení

Pracovní list

Zaklínač - Dobro versus Zlo

Geralt, Ciri, Yennefer, lidé, elfové. Konají dobré skutky, dělají činy špatné. Jací tedy ve skutečnosti jsou? Čím se liší dobro od zlého? Na čí straně je pravda?

Vyneste nad všemi konečný rozsudek. Jediné, co smíte použít, jsou knihy ze ságy o zaklínači. Jako argumenty budou sloužit činy jednotlivých postav, jejich slova, chování, řeč, kterou mluví.

Na řešení se musíte dohodnout společně.

Metodické pokyny: žáci budou rozděleni do 10 skupin.

Zástupci těchto skupin si vylosují jedno z možných zadání své práce.

Zadání jsou následující:

OBHAJOBA GERALTA Z RIVIE	OBŽALOBA GERALTA Z RIVIE
OBHAJOBA ČARODĚJKY YENNEFER	OBŽALOBA ČARODĚJKY YENNEFER
OBHAJOBA ZAKLÍNAČKY CIRI	OBŽALOBA ZAKLÍNAČKY CIRI
OBHAJOBA LIDSKÉHO RODU	OBŽALOBA LIDSKÉHO RODU
OBHAJOBA ELFŮ	OBŽALOBA ELFŮ

Každá skupina dostane pracovní list, do kterého bude zapisovat všechny záznamy a potřebné poznámky vhodné k jejímu úkolu. Jak svůj úkol zpracuje je ovšem na jednotlivých skupinách. Argumenty budou předneseny zbytku třídy. Ostatní spolužáci budou po přednesení všech argumentů pro i proti hlasovat, jestli je ta která postava (či celá skupina) dobrá či zlá.

Na vypracování úkolu budou mít skupiny jeden týden.

Pracovní list: Obhajoba.....

Soupis dobrých činů, dobrých úmyslů a styl řeči:

Vybrané ukázky ze ságy, které podporují obhajobu (nezapomeňte citovat přesně!):

Pracovní list: Obžaloba .....

Soupis zlých činů, zlých úmyslů a styl řeči:

Vybrané ukázky ze ságy, které podporují obžalobu (nezapomeňte citovat přesně!):

Didaktický komentář

Série pracovních listů je určena pro skupinovou práci. Jedná se o krátkodobý projekt, jehož celková doba trvání by neměla přesáhnout více než jeden týden. Úkoly, které budou žáci plnit, mají poukazovat na relativitu a absolutní nezařaditelnost autorem stvořených postav. Autor přenechává čtenářům prostor pro vlastní závěry. Žáci mají možnost tyto závěry učinit a podložit je nejenom vlastními pocity, ale také úryvky z knih. Jak budou argumentovat a na jakém řešení se nakonec dohodnou, závisí čistě jen na žácích, je velmi pravděpodobné, že při opakování projektu bude dosaženo odlišných výsledků.

Pracovní listy není možné vyplňovat bez knihy a vyžadují přesnost citací. Výslední hlasování vyžaduje od žáků přesnost argumentace, schopnost obhájit vlastní tvrzení založené na konkrétních dokladech a také umět provést kritické zvážení ostatních předkládaných argumentů. Postavy stvořené Sapkowskim vyvolávají otázky a spory a pro účely hodin literatury je jejich užití výhodnější, než využívání jiných literárních postav, u kterých autoři nenabízejí tak velké množství různých úhlů pohledu.

cíl	dokázat obhájit své tvrzení na základě vybraných podkladů, oponovat, zdůvodnit a zhodnotit literární postavu
fáze vyučovacího procesu	závěrečné shrnutí
forma výuky	skupinová práce
pomůcky	záznamové archy, Sága o zaklínači
předpokládaná doba trvání	týden
převažující myšlenkové operace	hodnotící posouzení

Pán prstenů

Ukázky

J. R. R. Tolkien

Pán prstenů – Společenstvo prstenu.

Praha: Mladá fronta, 2002.

ISBN 80-204-0362-0

Úryvek č. 1

„Jste moudrá, nebojácná a krásná, Paní Galadriel,“ řekl Frodo. Dám vám ten Jeden prsten, jestli o něj požádáte. Je pro mne velký.“

Galadriel se náhle zasmála jasným smíchem. „Moudrá možná Paní Galadriel je,“ řekla, „ale tady se setkala s někým, kdo je jí roven dvorností. Jemně ses pomstil za to, že jsem při našem prvním setkání zkoušela tvé srdce. Začínáš mít pronikavé oko. Nezapřu, že mé srdce toužilo požádat o to, co nabízíš. Už dlouhé roky hloubám o tom, co bych udělala, kdyby mi přišel do rukou Velký prsten, a hle! Přišel mi na dosah. Zlo, jež bylo stvořeno před věky, pracuje rozličnými způsoby, ať Sauron sám stojí či padá. Nebyl by to skutek hodný tohoto Prstenu, kdybych jej byla odňala svému hostu násilím nebo zastrásováním?

A teď je konečně tady. Ty mi ten Prsten dáš dobrovolně! Na místo Temného pána dosadíš Královnu. A já nebudu temná, ale krásná a strašlivá jako jitro a noc! Sličná jako moře a slunce a sníh na Hoře. Děsivá jako bouře a blesk! Silnější nežli základy země. Všichni mě budou milovat a zoufat!“

Pozvedla ruku a z prstenu, který na ní měla, vytryskl proud mocného světla, jež ozářilo jen ji samotnou a ostatek nechalo ve tmě. Stála před Frodem a zdála se vyrůstat do nekonečné výše a krásná byla až k nesnesení, strašlivá, zbožňováníhodná. Pak nechala ruku klesnout a světlo pohaslo; a náhle se opět zasmála, a hle! byla maličká: útlá elfí žena oděná v prosté bílé a její mírný hlas byl měkký a smutný.

„Prošla jsem zkouškou,“ řekla. „Zmenším se, odjedu na Západ a zůstanu Galadriel!“
(s. 342-343)

J. R. R. Tolkien

Pán prstenů – Návrat krále.

Praha: Mladá fronta, 2002.

ISBN 80-204-0373-6

Když přišel čas, aby po zvyku Marky připili na památku králů, předstoupila paní Éowyn Rohanská, zlatá jako slunce a bílá a jako sníh, a nesla plný pohár Éómerovi.

Pak povstal učený pěvec a jmenoval všechny pány Marky po řadě jejich jmény: Eorla Mladého, Brega, stavitele Síně, Aldora, bratra neblahého Baldora, Fréu a Fréawina a Goldwina, Déora a Grama; Helma, který ležel ukryt v Helmově žlebu, když byla Marka v rukou nepřátel. Tak skončila řada devíti mohyl na západní straně, protože v onom čase byla linie přerušena, a pak přišly mohyly na východní straně: Fréalaf, syn Helmovy sestry, Léofa, Walda, Folca, Folcwine, Fengel, Thengel a Théoden nejpozději. Když byl jmenován Théoden, Éomer vyprázdnil pohár. Pak Éowyn vyzvala ty, kdo přisluhovali, aby naplnili číše, a všichni shromáždění vstali a připili svému králi s voláním: „Buď zdráv, Éómere, králi Marky!“

Když se pak blížil konec hostiny, Éomer povstal a řekl: „Vím, že je to pohřební hostina za krále Théodena, ale než se rozejdeme, chci promluvit o radostné novině, protože on by se proto nehněval; vždyť býval vždycky otcem mé sestře Éowyn. Slyšte tedy, všichni mí hosté, krásný lide mnoha říší, jaký se posud nikdy v této síni neshromáždil! Faramir, Správce Gondoru a kníže ithilienský, žádá rohanskou Paní Éowyn za ženu a ona ochotně svoluje. Proto budou před vámi zasnoubeni.“

Faramir a Éowyn předstoupili a vzali se za ruce; a všichni jim připili a byli rádi. „Tak,“ řekl Éomer, „se přátelství Marky a Gondrou utužuje dalším poutem a má radost je tím větší.“

„Nejsi žádný lakomec, Éómere,“ řekl Aragorn, „když dáváš Gondroru to nejkrásnější ve své říši!“

Potom Éowyn pohlédla Aragornovi do očí a řekla: „Přej mi radost, můj lenní pane a uzdraviteli.“

Odpověděl: „Přál jsem ti radost od první chvíle, kdy jsem tě spatřil. Mé srdce se uzdravuje, když tě teď vidím blaženou.“

(s. 225)

Komentář

John Ronald Reuel Tolkien pracoval na příbězích ze Středozemě téměř celý svůj život. Jména, pojmy i zápletky nepřestával hledat a tvořit, zdrojem inspirace mu byly mrtvé, dávno zapomenuté jazyky, starověké mýty, báje a eposy. Realie Středozemě povětšinou vycházejí ze staré a zaniklé kultury, jejíž projevy lze ještě dnes možno nalézt od Anglie až po severní Skandinávii.¹²

Největším Tolkienovým snem bylo vytvořit úplně nový svět bájí, kompletní mytologii, která by mohla bez obav soupeřit s mýty a legendami antického světa. Jeho snaha zůstala kdesi na půli cesty, protože vytvořit tak složitý svět nebylo v silách jednoho člověka¹³. Přesto se zdá téměř neuvěřitelné, jak se od dobrodružství Bilba Pytlíka v knize *Hobit* dopracoval až ke stvoření světa a čtyřem věkům země v sérii příběhů souhrnně nazvaných *Silmarilion*.

Pán prstenů je nejznámějším a nejčtenějším dobrodružstvím z celého kouzelného světa, jež Tolkien stvořil. Odehrává se v závěru třetího věku země, kdesi na přelomu světa elfů a světa lidí. Je vlastně ukončením celé mytologie, protože zničením Prstenu zemi opouštějí i poslední z elfů a nastává věk lidí. Dobrodružství Společenstva bylo rozděleno do tří knih, které ovšem tvoří pevně propojený celek a trilogii jsou nazývány víceméně nesprávně, protože Tolkien *Pána prstenů* jako trilogii nikdy nepsal. Devět hrdinů - čtyři hobiti, dva lidé, jeden elf, jeden trpaslík a tajemný šedý čaroděj jsou příslušníky Společenstva, které se zavázalo zničit nebezpečný Prsten, po němž touží i Temný pán Sauron. Přestože členem Společenstva je dávný, nekorunovaný král a téměř nepřemožitelný hrdina, stává se nejodvážnějším ten, který je ze všech nejmenší a nejobyčejnější. Není to Frodo, nositel Prstenu, nýbrž Sam, jeho oddaný sluha, obyčejný venkovský chlapec, který se rád nají, rád napije a touží po založení početné rodiny. Je to právě a jedině on, kdo nakonec dokáže Prsten zničit.

V první ukázce z prvního dílu *Pána prstenů* musí Galadriel, krásná a mocná elfská čarodějka, vznešená paní představující v celém příběhu čisté dobro, podstoupit těžkou zkoušku charakteru. Nejmocnější ze všech sil jí leží na dosah ruky a ona na pár okamžiků podléhá pokušení. Její promluva prozrazuje, jak ji nekonečná moc ovládá, jak se ona sama stává zbožňováníhodnou, avšak strašlivou paní. A byla to přítomnost Froda, nezkažené duše, která zabránila úplnému propadnutí kouzlu Prstenu. Galadriel zkoušku zvládá a břemeno Prstenu přenechává Frodovi.

¹² Bates, B. Skutečná Středozem. Praha, 2005.

¹³ Kromě *Pána prstenů* a *Hobita* patří mezi Tolkienova díla také *Silmarilion*, dobrodružné příběhy ze tří věků Středozemě, které zachycují boj o bájně zářící diamanty silmarily. *Silmarilion* tak, jak je vydáván, není kompletní, proto byly posmrtně vydány i *Nedokončené příběhy*. I tak se jedná pouze o zlomek z Tolkienovy pozůstalosti, kterou tvoří stovky úryvků a náčrtků ze Středozemě.

Druhá ukázka, z knihy *Návrat krále*, pochází téměř ze závěru celého dobrodružství. Rád ve světě je znovu pevně nastolen, na trůn usedl dávno očekávaný právoplatný král, mír mezi zeměmi je uzavřen. Korunovační rituál ne náhodou připomíná starogermánské příběhy a středověkou epickou poezii. Představování jsou všichni dávní králové Rohanu, řeč postav je vznešená a vzletná. Tituly, přívlastky, všudypřítomná dvornost, tím vším Tolkienovo dílo připomíná staré příběhy. Tolkien v podstatě stvořil vlastní hrdinský epos, umělý mýtus, nové legendy.

Pracovní listy se snaží vystihnout tuto hrdinskou podstatu celé trilogie, hledá archetypy, stereotypy, typické vzorce, které se staly předobrazem pro další fantastické příběhy. Měly by sloužit zároveň jako návod, který pomůže správným způsobem nahlížet pod povrch a odhalit podrobnosti a detaily ukryté v *Pánu prstenů*.

Pracovní listy

Pán prstenů

Tolkien uvádí, že *Pán prstenů* je pouze překladem jedné starobylé knihy, která se odvíjí od deníků jedné z postav. Co je to za knihu a kdo ji údajně napsal?

Kolik částí tvoří dílo *Pán prstenů*?

Je nebo není *Pána prstenů* vhodné označovat za trilogii?

Ke kterému žánru lze *Pána prstenů* přirovnat?

Z pohledu kterých postav je příběh vyprávěn? Má to na příběh nějaký zásadní vliv?

Jaký je vztah mezi národem elfů a trpaslíků? Změní se nějak během příběhu?

Tolkien během své práce na světě *Pána prstenů* vytvořil velké množství vlastních jazyků (někteří odborníci tvrdí, že jich je dokonce dvacet jedna), ovšem pouze jeden z nich můžeme považovat za skutečný se všemi lingvistickými podrobnostmi. Který to je?

Magickou mocí je ve Středozemi obdařeno pouze velmi málo bytostí. Aragorn má sice léčitelské schopnosti, Gandalf a Saruman na první pohled kouzlí, Galadriel má moc nahlížet do budoucnosti. Přesto ani jeden z nich nevládne opravdovou magií. Proč nejspíš Tolkien magii ve Středozemi tak omezil?

Dobré a zlé postavy jsou k rozeznání na první pohled. Podle jakých znaků čtenář pozná, že ta která postava patří mezi dobré či zlé? Existuje nějaká výjimka, u které si čtenář až do poslední chvíle nemůže být jist?

Co se stane s elfy v závěru třetího věku?

Proč je zrovna Frodo nositelem prstenu?

Aragorn je zosobněním dávného hrdiny. Kterými vlastnostmi ho Tolkien obdařil?

Proč Galadriel varuje jednotlivé členy Společества, aby nevěřili jejímu zrcadlu, přestože má dar nahlížet do budoucnosti?

Kdo je doopravdy Gandalf?

Byl Glum vždycky zlé stvoření?

Trifaktický komentář

Věří Tolkienovy postavy v boha?

Předobrazem které z postav by mohla být bohyně-matka? Které vlastnosti tomu napovídají?

Stejně jako většina hrdinů i Frodo získává kouzelné artefakty. Které to jsou? Jaký je jejich účel?

Co obsahuje Galadrielina lahvička a proč má takovou moc?

Proč se Narsil nemohl zlomit jen náhodou?

Didaktický komentář

Pán prstenů není pouze obyčejným příběhem pro děti. Za prvním plánem se skrývají Tolkienovy poznatky ze studia mýtů a legend. Dokonce ani zkušenější čtenáři často netuší, jak hlouběji nahlédnout do příběhu. Tolkien žádá po čtenáři hodně. Smyslem otázek v pracovních listech je poskytnout zkušenějším i začátečnickým čtenářům podrobnosti ukryté v knize. Mají za úkol přimět čtenáře zamýšlet se nad problémy, které by na první přečtení nehledal, uvažovat nad věcmi zdánlivě jednoduchými, za kterými se skrývá myšlenka mnohem hlubší.

Otázky jsou pokládány tak, aby ti, kteří *Pána prstenů* nečetli a seznámili se pouze s jeho filmovou adaptací, nebyli schopni je bez potíží zodpovědět. Ve filmu kupříkladu není zaznamenána Tolkienova poznámka o *Červené knize* Bilba Pytlíka a Froda Pytlíka, ve které je zaznamenáno celé dobrodružství Společenstva a kterou Tolkien kdysi objevil a vyluštil. Je rovněž pravděpodobné, že divákovi filmu unikne fakt, že celý příběh je vyprávěn právě z pohledu hobitů. V knize čtenář pozoruje svět hobitůma očima. Vše je větší, záhadnější, elfové jsou tajuplní a mocní, za vším se skrývá magie. Ovšem skutečnost je jiná. Čtenář si musí uvědomit, že téměř žádná z postav nemá doopravdy čarovnou moc. Ve Středozemi existuje pouze omezené množství kouzelných artefaktů, lidé, elfové a dokonce ani čarodějové nejsou takoví, jak si je představují hobité.

V pracovních listech jsou také otázky zaměřené na postavy. Tyto otázky nutí čtenáře k analýze, hledání archetypu a přesné charakteristice. Pokud je čtenář dotazován na hledání postavy, jejímž předobrazem je bohyně-matka, je nutné, aby si nejprve uvědomil, jaké jsou charakteristické vlastnosti této bohyně, a teprve poté hledal postavu, která tomuto popisu taktéž odpovídá.

Čtenářům jsou v pracovních listech kladeny otázky tak, jako by se skutečně jednalo o mytologii kupříkladu severskou a nebo antickou. Tolkienůvo dílo by ostatně bez obtíží v konkurenci dávné mytologie obstálo a není tedy na škodu zařadit ho do vyučovacích hodin po boku řeckých bájí a mýtů, římských hrdinů i severských valkýr.

Král z Hloubiny půlnoci

cíl	poskytnout čtenáři návod vedoucí k pochopení hlubších souvislostí v díle
fáze vyučovacího procesu	opakování
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní listy
předpokládaná doba trvání	45 minut
převažující myšlenkové operace	analýza, syntéza

Král z Hlubiny pŭlnocí

Ukázky

Františka Vrbenská

Král z Hlubiny pŭlnocí

Olomouc: Netopejr, 1998.

ISBN 80-86096-03-3

Ukázka č. 1:

Sagitto se otočil... Vysoký Gelabh ve vojenské výstroji někým zuřivě lomcoval. Kolem se stačili nahrnout čumilové. Mladý horal by se do sporu vmísil, i kdyby nešlo o Gelabha. Avšak tamten, tropící nepřístojnost a rámus, zaslouží pokárání dvojnásob.

„Netroufejte si mně překážet!“ řval voják a střísal z lokte dědu, který ho chtěl upokojit, „Já tu jezinku musím zabít, nebo se to stane!“

Na dlažbě se krčila žena v šedé tunice pod záplavou temných vlasů, převázaných odřeným řemínkem. Rukama si chránila hlavu před dalšími údery.

Sagitto chytil vojákova zápěstí. „Co ti udělala? Co se stane?“

Gelabh se pokusil vytrhnout. Zjistil, že to nejde, a pokrotil. „Je to čarodějnice!“ zavyl. „Předpovídá mi, že do pěti měsíců zemřu!“

Žena se napřímila. „Jistě, pokud neodejde z Nabatu,“ upřesnila pokojně. „Poručí si, abych mu věštila – co jiného mohu prozradit, než mi ukáží znamení?“ mávla k bronzové nádobce s vodou. Po hladině dosud vířili duhový drácci olejových ok.

„Když ji zabiju, tak se to nevyplní,“ trval voják tvrdohlavě na svém; škubal sebou, aby se vyprostil. Žena vyčkávala, klečíc v prachu dláždění s nebojácnou a nedotknutelnou hrdostí. Její oči se v úzké snědé tváři zdály ohromné a bezedné jako horská jezera.

„Bud' rád, že ti poradila, jak se vyhnout zkáze, a poslechni ji,“ navrhl vlídně Sagitto, aniž by povolil sevření (...).

(s. 18)

Ukázka č. 2:

Ozvalo se dunění, dlaždice nádvoří se zachvěly a popraskaly. Nádvoří se otřásl. Vojáci i Hledači upadli na zem, jež se jim zvlnila pod nohama. Lyk začal výt.

Země se rozpoltila a vyšlehl z ní plamen. Vynořil se rudý a nafouklý tvor. Lysá kůže se mu mastně blyštěla a dmula v mělkých lalocích. Místy z ní trčely řídké černé štětiny, ježily se do huňatých housenek obočí nad bílými kulatými očima s tečkami zornic. Netvor mlaskavě rozchlípl tenký rohovitý rypec s chrupem, který připomínal žlutá dláta. Zařvání znělo hřměním letní bouřky.

„Ach bozi,“ řekl Sagitto, „Rádce sem uklidil nejmiň tři čtvrtky své strašidelné stáje.“

(s. 311)

Komentář

Čestná nositelka titulu Rytíř fantasy, česká spisovatelka Františka Vrbenská je autorkou velmi netradičního fantastického příběhu. Prostor působnosti pro stvoření svého fiktivního světa nehledala v alternativě, ani si nestvořila svět vlastní, ale našla ho v raně středověké asijské říši. Několikaměsíční práce s dokumenty, s odbornou literaturou a dokonce i s hmotnými prameny se stala podkladem trilogie *Labyrint půlnočního draka*.¹⁴ Autorka čtenáře přenáší na počátek devátého století do trosek bájného středoasijského království Nabat, které bylo během několika krátkých dní zcela zničeno nájezdníky. V příloze knihy se nachází dlouhý seznam zdrojů poznatků, abecední rejstřík jmen i míst a ukázky hmotných pramenů, to vše proto, aby měl čtenář přehled i o širších souvislostech. Autorka sama používá velmi vznešený jazyk, dialogy jsou vzletné a vše dodává čtenáři pocit, že se začetl do dávných mýtů. Tato mytologičnost s sebou ovšem nese i jisté riziko. Postavy, které v knize vystupují, jsou ne příliš uvěřitelné, působí neoprávně, drží se zaběhlých fantasy stereotypů.

Ačkoliv byla říše Nabat na vyspělejší kulturní i technické úrovni než její dobyvatelé, už nikdy se nepodařilo ji obnovit. Františka Vrbenská si kladla otázku, jak je možné, že nájezdnická civilizace dokázala zničit mocnou říši. A její odpověď byla jednoznačná. Na straně nájezdníků musela stát nějaká vyšší moc a kouzla, která dobyvatelům napomohla zničit Nabat, podrobit si její obyvatele i uvrhnout do zapomnění staré bohy. Vůdce nájezdníků Er Torsik je vlastníkem Zrcadla snů, které mu umožňuje hovořit s Knížetem labyrintu, temným démonem. Neuvědomuje si ovšem, že svou činností umožňuje Knížeti nahlížet do našeho světa i do své vlastní duše, a postupem času přestává mít nad Zrcadlem moc.

V první ukázce se setkáváme se dvěma ze čtyř hlavních postav příběhu, s mladým horalem Sagitem a léčitelkou Tarsis. Sagitto jakožto neohrožený hrdina rychle běží na pomoc neznámé dívce, která bude na oplátku doprovázet na jeho putování a vždy ráda pomůže svým léčitelským nadáním. Během uvedené scény Vrbenská nenápadně poukazuje na realie příběhu, například oděvy obyvatel, jejich typický vzhled a jiné detaily.

Druhá ukázka zastihuje výpravu hrdinů před tajemným sídlem Er Torsika. Hrdinové zjišťují, že v cestě jim bude stát větší zlo a nebezpečí než jen nepřátelská armáda. Budou se muset vypořádat s tvory, jež stvořila Torsikova temná magie. V tomto úryvku je také poznat barvitý styl psaní Františky Vrbenské, která si libuje v přívlastcích a přirovnáních, díky nimž dosahuje neuvěřitelně sugestivních výjevů.

---

¹⁴ Následující díly vydalo taktéž nakladatelství Netopejr, v roce 2000 vyšel *Kamenný vodopád*, v roce 2001 pak závěrečný díl *Věž mlčení*.

I přes plochost postav a místy až příliš obtížný styl patří trilogie Františky Vrbenské k velmi originálním dílům a fakt, že kniha vychází z reálných základů, rozhodně zařazuje knihu ještě o nějaký ten stupínek výše. Vytvořený pracovní list se snaží postihnout všechny originální aspekty tohoto díla, vychází ovšem pouze z reálií prvního dílu. Zaměřuje se jak na historické podklady knihy, tak na autorčin jedinečný styl.

Pracovní list

Král z Hlubiny půlnocí

Ve kterém století se příběh odehrává?	
Říše Nabat byla vyspělejší a mocnější než nájezdníci. Jak je možné, že se ji barbarským nájezdníkům podařilo ovládnout?	
Františka Vrbenská zvolila poměrně klasickou sestavu hrdinů fantasy knih. Kdo jsou <i>učenec</i> , <i>horal</i> , <i>čarodějka</i> , <i>mág</i> a <i>psanec</i> ?	
Jakých prostředků využívá autorka k tomu, aby dokreslila prostředí střední Asie?	
Františka Vrbenská má velice osobitý styl psaní, který její knize dodává jakousi „mýtickou serióznost“. Velice často užívá jednu z literárních figur. Kterou? <i>S podvečerem se do taverny u Velkého tržiště trousili zamlklí hosté. Laciné červené víno pokrotle crčelo do pohárů, tuhé hovězí vázlo mezi zuby. Hráči u stolů se častovali dušenými nadávkami, kostky dopadaly na pobryndané stoly jako po špičkách. (s. 256-7)</i>	
Sin Korobi se honosí vojenským titulem <i>Mocný</i> . I další členové gelabhské armády mají zvláštní hodnosti, jako jsou <i>Silný</i> , <i>Smělý</i> , <i>Chrabrý</i> či <i>Vítězný</i> . Jedná se o autentické tituly? Který z nich je nejvyšší?	
Er Torsik využívá Zrcadlo snů, nástroj, jež mu umožňuje nahlížet mimo prostor a čas. Zrcadlo činí toho, kdo do něj nahlíží, skutečně mocným, ale hrozí mu ještě větší nebezpečí. Co se stane tomu, kdo nahlíží do tohoto zrcadla?	

Didaktický komentář

Na poměrně malém prostoru jsou čtenáři dotazováni na různé aspekty díla Františky Vrbenské, aby nakonec získali celkový přehled. První otázka zjišťuje, jestli čtenář správně postřehl důležité časoprostorové ukotvení příběhu. Tuto informaci ovšem není možné vyčíst z textu samotného, je nutné prohlédnout si dodatky, které ke svému příběhu Vrbenská poctivě připojila. Ze stejného zdroje pochází i odpověď na otázku týkající se hodností gelebbských vojenských hodností.

Druhá otázka vyžaduje žákovu schopnost propojování různých souvislostí. Odpověď není možno nalézt na konkrétní stránce, ale vyznívá z celého příběhu a je nutno ji správně pochopit.

Otázky třetí a čtvrtá směřují k výrazovým prostředkům díla. Obecný popis postav musí čtenář správně přiřadit. Pozorný čtenář jistě také postřehl, že Vrbenská se často uchyluje k barvitým popisům krajiny, oděvů, zbraní nebo starých obyčejů, navíc je v knize použito velmi realistických ilustrací, které dopomáhají vytvářet atmosféru. Největší důraz je ovšem kladen na otázku pátou, která se zabývá osobitým stylem psaní Františky Vrbenské. Autorka patří k mistrům českého jazyka, dokáže používat neuvěřitelné množství synonym a využívá přívlastků a přirovnání, aby lépe dokreslila podstatu svého díla. Jako nápověda slouží i krátká ukázka z textu.

Poslední otázka opět spíše kontroluje správný postřeh čtenářů knihy. Fakt, že je nahlížením do zrcadla postupně uvolňován Kníže labyrintu, hraje důležitou roli pro pochopení celého příběhu.

cíl	- pochopit hlubší časoprostorové souvislosti příběhu - ocenit krásu českého jazyka v díle
fáze vyučovacího procesu	motivační
forma výuky	samostatná práce
pomůcky	pracovní list
předpokládaná doba trvání	25 minut
převažující myšlenkové operace	pochopení, syntéza, hodnocení

Závěr

Hlavním motivem k sepsání této diplomové práce se stala snaha zaplnit prázdné místo v poli odborné literatury zabývající se žánrem fantasy. Existuje velké množství prací, které se zabývají tím či oním konkrétním dílem, k dostání jsou i encyklopedie fantastických světů a každoroční výběry těch nejlepších fantasy knih a povídek. Ale žádná z doposavad vydaných knih se nezaobírá myšlenkou, jaké je vlastně místo fantasy v hodinách literatury. Zkušenosti z vlastních studií i školní praxe mi dokazují, že fantasy je v hodinách stále opomíjena a velké množství učitelů považuje tento žánr za nevhodný pro další zpracování. Tato diplomová práce se snaží dokázat, že je tomu jinak. Učitelům základních i středních škol může poskytnout návod, jak zabudovat čtenářsky oblíbený žánr do hodin literatury. Snaží se vystihnout fakt, že existují i takové tituly fantastického žánru, které nemají a nesmí být odsouvány na okraj zájmu, ale naopak s nimi může být v hodinách literatury pracováno velice účelně.

Výčet autorů a titulů v této diplomové práci ani v nejmenším nemůže být považován za absolutní a vyčerpávající. Naopak, slouží pouze jako reprezentativní vzorek žánrových variant, které se postupem času oddělily od proudu tzv. klasické fantasy. Jednotliví autoři a jejich díla byli ovšem vybráni jako to nejkvalitnější, co příslušný sub-žánr nabízí. I z tohoto důvodu je v práci minimální podíl českých spisovatelů, jejichž díla nedosahují požadované kvality.

Úkolem každé z pečlivě vybraných ukázek je co nejlépe představit dané dílo jak z hlediska obsahového, tak i po stránce stylistické. Každá z prezentovaných knih je unikátní svým specifickým způsobem. Autoři a autorky nezvolili žánr fantasy náhodně a pod závojem fantazie a představivosti ukryly hluboké myšlenky, které jsou tímto způsobem dětskému a dospívajícímu čtenáři přístupnější, než kdyby se nacházely ve složitých traktátech. Aby mohl dětský či dospívající čtenář tyto myšlenky lépe postřehnout a prozkoumat je pečlivěji než pouhým čtením knihy, byly k práci vytvořeny pracovní listy.

Veškeré pracovní listy byly stvořeny tak, aby co nejlépe vyhovovaly věku těch čtenářů, pro které je dílo primárně určeno. Jsou navrženy jak pro práci v hodinách, tak pro práci zcela samostatnou, důraz je kladen také na skupinovou práci, která je více vhodná pro aktivity s konkrétními díly. Pro tvorbu pracovních listů bylo nutné prostudovat velké množství sekundární literatury, která sloužila jako podklad pro hlubší pochopení souvislostí jednotlivých děl. Toto porozumění bylo následně přetransformováno do otázek a aktivit v pracovních listech.

Některá vybraná díla jsou natolik specifická, že tvorba pracovních listů nepředstavovala přílišné obtíže. Stačilo se pouze zaměřit na konkrétní originální prvek, motiv či jiný aspekt díla a několika otázkami na něj čtenáře upozornit. Ovšem jiná díla

vyžadovala naprosto odlišný způsob práce, jelikož standardní otázky by nedokázaly specifické momenty vystihnout. Mezi nejobtížnější úkoly patřilo v této práci vytvoření úkolů pro práci s dílem Joanne Rowlingové. Teprve po několika pokusech, které se podobaly spíše testům paměti, jsem se zaměřila na důležitost vlastních jmen v tomto díle a aktivita přizpůsobila tomuto zjištění.

Nicméně veškeré pracovní listy jsou pouze návrhem činnosti v hodinách literatury. Mají sloužit učitelům, aby mohli pracovat s tím materiálem, který je jejich žákům a studentům blízký. Ke každému z uvedených knih je možné vymýšlet další a další aktivity, většina pracovních listů se zaměřila pouze na nějaká z velkého množství specifických aspektů daného díla.

Fantasy je fenoménem dnešní doby. Čtenářská obliba stoupá, ale nejspíše je jen otázkou času, kdy tato mánie odezní a děti a dospívající si jako objekt svého zájmu vyberou zase něco jiného. Nicméně zvědavost, fantazie a zájem o tajemno a záhady je lidské podstatě vlastní. Lidé budou neustále vymýšlet nové a nové světy, protože je to součástí lidské povahy. Žánr fantasy může být dnes součástí literárních sporů, ale pravda je taková, že to byla právě fantazie, která stvořila mýty, bohy a hrdiny. S fantasy by se mělo v hodinách literatury pracovat stejně plnohodnotně jako s jinými, protože o kvalitě díla nerozhoduje příslušnost k tomu či onomu žánru, ale jen a pouze umění vyjádřit myšlenku danými prostředky. Učitelé se musejí přestat tohoto druhu literatury obávat, musejí přestat s odsouváním na vedlejší kolej. Tato práce slouží jako první krok tímto směrem, zbytek samozřejmě závisí jen a pouze na nich.

Bibliografická část

Primární literatura:

- BROWN, R. *Pán zbroje - Přilbice*. Praha: Olympia, 2002. ISBN 27-053-2002
- BROWN, R. *Pán zbroje - Štít*. Praha: Olympia, 2003. ISBN 80-7033-801-6
- ENDE, M. *Děvčátko Momo a ukradený čas*. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-1557-9
- FLEWELLING, L. *Dítě proroctví*. Ostrava: Fantom Print, 2004. ISBN 80-86354-34-2
- FLEWELLING, L. *Královna věštců*. Ostrava: Fantom Print, 2007. ISBN 378-80-7398-003-0
- FLEWELLING, L. *Příchod tmy*. Ostrava: Fantom Print, 2000. ISBN 80-86354-05-9
- FLEWELLING, L. *Skrytý válečník*. Ostrava: Fantom Print, 2007. ISBN 80-86354-91-0
- FLEWELLING, L. *Štěstí ve stínech*. Ostrava: Fantom Print 1999. ISBN 80-86354-04-0
- FLEWELLING, L. *Zrádcův měsíc*. Ostrava: Fantom Print, 2001. ISBN 80-86354-07-5
- FUNKE, C. *Inkoustové srdce*. Praha: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1352-4
- GAIMAN, N. *Dobrá znamení*. Frenštát p. R.: Polaris, 1998. ISBN 80-7197-099-9
- GREEN, S. *Za Modrým měsícem*. Frenštát p. R.: Polaris, 2002. ISBN 80-7332-004-5
- LE GUINOVÁ, U. *Čaroděj Zeměmoří*. Brno: AF, 1992. ISBN 80-85384-07-8
- HOLDSTOCK, R. *Les mytág*. Frenštát p. R.: Polaris, 1994. ISBN 80-85911-02-7
- LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Čarodějův synovec*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1993. ISBN 80-85240-09-2
- LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Čarodějův synovec*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2005. ISBN 80-253-0344-6
- LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Kůň a jeho chlapec*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1992. ISBN 80-852-40-08-4
- LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Kůň a jeho chlapec*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0348-9
- LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Lev, čarodějnice a skříň*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1990. ISBN 80-85240-04-1

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Lev, čarodějnice a skříň*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2005. ISBN 80-235-0161-3

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Plavba Jitřního poutníka*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1992. ISBN 80-85240-06-8

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Plavba Jitřního poutníka*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0347-0

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Poslední bitva*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1993. ISBN 80-85240-10-6

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Poslední bitva*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0350-0

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Princ Kaspian*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1990. ISBN 80-85240-05-X

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Stříbrná židle*. 1. vyd. Praha: Orbis Pictus, 1992. ISBN 80-85240-07-6

LEWIS, C. S. *Letopisy Narnie - Stříbrná židle*. 1. vyd. Praha: Fragment, 2006. ISBN 80-253-0165-6

MARTIN, G.R.R. *Píseň ledu a ohně*. Praha: TALPRESS, 2000. ISBN 80-7197-057-3

MOERS, W. *13 a 1/2 života kapitána Modrého medvěda*. Praha: TALPRESS, 2005. ISBN 80-7197-233-9

NOWAK, J. *Dračí krev*. 1. vyd. Olomouc: Netopejr, 2005. ISBN 80-86096-89-0

NOWAK, J. *Nemrtvý*. 2. vyd. Olomouc : Netopejr, 2006. ISBN 80-87044-00-2

NOWAK, J. *Rozesmátá smrt*. 1. vyd. Olomouc : Netopejr, 2002. ISBN 80-86096-61-0

PATERSON, K. *Most do země Terabithia*. Praha: Albatros, 1999. ISBN 13-729-99

PRATCHETT, T. *Čarodějky na cestách*. Praha: Talpress, 1996. ISBN 80-7197-006-9

PULLMAN, P. *Světla severu*. 1. vyd. Praha : Classic, 2002. ISBN 80-86139-92-1

PULLMAN, P. *Zlatý kompas*. 1. vyd. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-886-2

ROWLINGOVÁ, J. R. *Famfrpál v průběhu věků*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-01008-9

ROWLINGOVÁ, J. R. *Fantastická zvířata a kde je najít*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01020-8

- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Fénixův rád.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01294-4
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Kámen mudrců.* 2. vyd. Praha: Albatros, 2001. ISBN 13-750-001
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Ohnivý pohár.* 5. vyd. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-01284-7
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Princ dvojí krve.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Relikvie smrti.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2008. ISBN 13-701-008
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Tajemná komnata.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2000. ISBN 80-00-00898-X
- ROWLINGOVÁ, J. R. *Harry Potter a Vězeň z Azkabanu.* 1. vyd. Praha: Albatros, 2001. ISBN 13-243-KMČ-001
- SAPKOWSKI, A. *Čas opovržení.* 3. vyd. Ostrava: Leonardo, 2000. ISBN 80-85951-18-5
- SAPKOWSKI, A. *Krev elfů.* 4. vyd. Ostrava: Leonardo, 2003. ISBN 80-85951-31-2
- SAPKOWSKI, A. *Křest ohněm.* 3. vyd. Ostrava: Leonardo, 2002. ISBN 80-85951-29-0
- SAPKOWSKI, A. *Meč osudu.* 1. vyd. Praha: Winston Smith, 1993. ISBN 80-85951-23-1
- SAPKOWSKI, A. *Paní jezera.* 2. vyd. Ostrava: Leonardo, 2003. ISBN 80-85951-34-7
- SAPKOWSKI, A. *Poslední přání.* 1. vyd. Ostrava: Leonardo, 1999. ISBN 80-85951-14-2
- SAPKOWSKI, A. *Věž vlaštovky.* 3. vyd. Ostrava: Leonardo, 2003. ISBN 80-85951-33-9
- TOLKIEN, J.R.R. *Dvě věže.* 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0935-1
- TOLKIEN, J.R.R. *Návrat krále.* 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0965-3
- TOLKIEN, J.R.R. *Nedokončené příběhy.* 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-0453-8
- TOLKIEN, J.R.R. *Silmarilion.* 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2003. ISBN 80-204-0999-8
- TOLKIEN, J.R.R. *Společenstvo prstenu.* 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0362-0
- VRBENSKÁ, F. *Král z Hlubiny půlnoci.* Olomouc: Netopejř, 1998. ISBN 80-86096-03-3

Sekundární literatura:

- ADAMOVIČ, I. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. 1. vyd. Praha: R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3
- ANDREJEVA, J. *Atlantida*. Praha: Lidová demokracie, 1966. ISBN nezjištěno.
- ANDREWS, S. *Atlantida*. 2. vyd. Praha: Pragma, 2003. ISBN 80-7205-966-1
- BANDINI, D. *Kniha elfů a víl*. Páslavice: Fontána, 2005. ISBN 80-7336-263-5
- BATES, B. *Skutečná Středozem*. Praha: Mladá fronta, 2005. ISBN 80-204-1250-6
- CARTER, L. *Tolkien*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-457-X
- COLBERT, D. *Kouzelný svět Harryho Pottera*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01058-5
- COLBERT, D. *Kouzelný svět Pána prstenů*. Praha: BB art, 2002. ISBN 80-7257-961-4
- HODROVÁ, D. *Místa s tajemstvím*. 1. vyd. Praha: Koniasch Latin Press, 1994. ISBN 80-85917-03-3
- JUSTICE, K. *Science fiction, fantasy and horror reference*. Londýn: St. James Press, 1989. ISBN 1558620524
- KOCIÁN, M. *Říše fantasy*. Frenštát p.R.: Polaris, 1992. ISBN 80-901292-0-X
- KULKA, T. *Umění a kých*. Praha: Torst, 2000. ISBN 80-7215-128-2
- LACHMAN, R. *Memoria fantastika*. Praha: Herrmann, 2002. ISBN nezjištěno.
- LURKER, M. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-254-3
- LURKER, M. *Slovník symbolů*. Praha: Euromedia Group - Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1588-8
- MOCNÁ, D. a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X
- PRINGLE, D. a kol. *Fantasy*. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01126-3
- PETOIA, E. *Středověké mýty a legendy*. Praha: Volvox Globator, 1998. ISBN 80-7207-135-1
- PŘIBYL, J. *Dobro vítězí*. Plzeň: Perseus, 1995. ISBN 80-85976-01-3
- ROYT, J. *Slovník symbolů*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1998. ISBN 80-204-0740-5

RÍŠA, V. *Česká fantasy*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1056-2

SILVERBERG, R. *Legendy*. Praha, Plzeň: Beta-Dobrovský, 1999. ISBN 80-86278-17-4

SILVERBERG, R. *Síň slávy mistrů fantasy*. Praha: Baronet, 2004. ISBN 80-7214-637-8

STABTON, M. *Hobbits, Elves and Wizards*. New York: St. Martin's Press, 2001. ISBN 0312238266

ŠVEC, V. a kol. *Praktikum didaktických dovedností*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-2698-7

ZAMAROVSKÝ, V. *Bohové a hrdinové antických bájí*. 6. vyd. Praha: Brána, 2005. ISBN 80-7243-266-4

TRESCSÉNYI-WALDAPFEL, I. *Mytologie*. Praha: Odeon, 1967. ISBN nezjištěno.

Dílčí studie:

ADAMEC, J. *Dračí krev*. Pevnost [online]. 2005, č. 9 [cit. 2009-02-06]. Dostupný z WWW:
<<http://www.daemon.cz/recenze.php?action=detail&id=402&SID=2ef200662fd5338e81a7fb96289e5870>>.

BĚHOUNEK, V. *Za Modrým měsícem*. Ikarie [online]. 2004, č. 12 [cit. 2009-02-06]. Dostupný z WWW:
<<http://www.daemon.cz/recenze.php?action=detail&id=169&SID=5a6114d0c38269033b10415ea0b5464a>>.

BRUSSO, Ch. *Interview: Lynn Flewelling* [online]. 2001 [cit. 2009-05-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.strangehorizons.com/2001/20010409/flewelling.shtml>>

Dračí krev. Scifiworld [online]. 2001 [cit. 2009-02-06]. Dostupný z WWW:
<<http://www.scifiworld.cz/article.php?ArticleID=351>>

FAJKUS, M. *Se zlatým kompasem za světly severu*. Fantasy.cz [online]. 2008 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://fantasy.cz/clanek/se-zlatym-kompasem-za-svetly-severu>>.

FALTUS, J. *Les mytág*. Fantasy Planet [online]. 2000 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <<http://www.fantasyplanet.cz/clanek.asp?id=242>>.

JIREŠ, O. *Čaroděj Zeměmoří*. Fantasy Planet [online]. 2004 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.fantasyplanet.cz/clanek.asp?id=1786>>.

LINC, M. *Paní jezera*. Sarden [online]. 2000, roč. 9 [cit. 2009-01-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.scifiworld.cz/article.php?ID=1640>>.

MACEK, J. *Král z Hlubiny půlnoci*. Sever.cz [online]. 1998 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.sever.cz/text.asp?clanek=32>>.

MACEK, J. *Sapkowski – zaklínač slovanské fantasy*. Sever.cz [online]. 2000 [cit. 2009-01-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.sever.cz/text.asp?clanek=1304>>

MELICHAROVÁ, J. *Fantasy alegorie*. In FOŘTÍK, V. *Stíny lidí*. Praha: Triton, 2006.

PECHANEC, J. *Král z Hlubiny půlnoci*. Scifiworld [online]. 2001 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.scifiworld.cz/article.php?ArticleID=229>>.

PEŠŤÁK, M. *Za Modrým měsícem*. Fantasy Planet [online]. 2002 [cit. 2009-02-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.fantasyplanet.cz/clanek.asp?id=1171>>.

STEFANOVIČ, D. *Jeho temné esence*. Sarden [online]. 2008 [cit. 2009-03-13]. Dostupný z WWW: <http://neviditelnypes.lidovky.cz/recenze-philip-pullman-jeho-temne-esence-ffn-p_scifi.asp?c=A080808_162238_p_scifi_hpe>.

ŠUST, M. Martin, George Raimond Richard. In Martin, G. R.R. *Soumrak na Worlornu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2003. s. 381-385.

TAJZICH, J. *Krev elfů*. Scifiworld [online]. 2001 [cit. 2009-01-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.scifiworld.cz/article.php?ArticleID=154>>.

ZAHRADNÍK, J. *Most do země Terabithia*. Pevnost [online]. 2007, č. 5 [cit. 2009-04-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.daemon.cz/recenze.php?action=detail&id=737>>.

Použité webové stránky:

<http://www.daemon.cz>

<http://www.discworld.cz>

<http://www.fantasya.cz>

<http://www.fantasyplanet.cz>

<http://www.georgerrmartin.com>

<http://icefire.d20.cz>

<http://www.ikarie.cz>

<http://www.inarnia.net>

<http://www.legie.info>

<http://members.chello.cz/hausen/>

<http://www.npkk.cz>

<http://www.pevnost.cz>

<http://www.scifiworld.cz>

<http://www.sever.cz>

<http://www.sff.net/people/Lynn.Flewelling/>

<http://www.theninemuses.com>

<http://www.tolkien.co.uk>

<http://www.zaklinac.com/>

Resumé

Diplomová práce se zabývá možnostmi využívání knih žánru fantasy v hodinách výuky literatury. Z celkového množství více než osmdesáti přečtených knih tohoto žánru byl sestaven výběr děl šestnácti světových a dvou českých spisovatelů.

Diplomová práce se ovšem neomezuje pouze na výběr. Všechny úryvky jsou detailněji zpracovány, komentář k ukázkám osvětluje hlubší význam díla, jeho specifika, ale i důvod ke konečnému výběru a zařazení ukázky do diplomové práce. Aby mohly být poznatky z této práce použitelné pro školní výuku, byly k jednotlivým ukázkám připojeny pracovní listy, které se zaměřují na konkrétní originální prvky uvedených děl. Všechny pracovní listy jsou ukončeny didaktickým komentářem se základními informacemi a metodickými pokyny pro učitele. Didaktické komentáře usnadňují učitelům práci s konkrétním pracovním listem a lépe jim umožňují zařazení vybraného díla do vyššího tematického celku ve výuce.

Úvodní část diplomové práce se snaží nastínit problematiku zařazení žánru fantasy do hodin literatury. Vlastním jádrem práce jsou komentáře jednotlivých ukázek a návrhy pracovních listů. Práce je zakončena výčtem poznatků, které vyplynuly z tvorby pracovních listů, a dále také obecným zamyšlením nad místem fantasy ve výuce literatury.

V příloze jsou k práci připojeny výsledky posledních tří ročníků ankety nejčtenějších dětských knih, kterou každoročně pořádá Národní pedagogická knihovna. Fantastická literatura zaujímá mezi dvaceti nejčtenějšími knihami nezanedbatelný podíl.

Summary

The thesis deals with a possible use of fantasy books in Literature classes. After reading of more than eighty books of the discussed genre, an anthology of eighteen authors has been compiled.

The thesis is not limited to an anthology, though, all extracts are elaborated and a commentary on each of them explains a deeper meaning of the work, its specialities and the reason why the particular passages are included. Singular exercise sheets aimed at original aspects of the books in particular are added to the extracts for practical work in classes. Each exercise sheet is completed with a didactical commentary, basic information and methodical instructions for teachers. The didactical commentaries help teachers to work with the sheet in particular and make it easier to place the book into a higher thematic unit in school teaching.

The introductory part of the thesis outlines the points at issue of including the fantasy genre into Literature classes. The main part of the thesis is formed by the commentaries on each extract and possible exercise sheets. It is ended with summarized knowledge gained while creating the sheets and with a general contemplation on fantasy literature in classes.

Annexed to the thesis is a list of the last three years' favourite children's books created on the basis of a public inquiry organized by The National Pedagogical Library. The first twenty ranks of the most read books are filled with fantasy literature.

Klíčová slova: fantasy, výbor, dětská literatura, knihy pro mládež, ukázky z textu, pracovní listy, didaktické komentáře, myšlenková analýza, hodnocení literárního díla, charakteristika postav

Příloha

SUK 2006

20 nejčtenějších knih roku (Na základě výsledků ankety dětí.)

1. L. Pratchett, P. Dickinson: Eldřet, Pivovozený (Fragment)
2. C. Lewis: Letopisy Narnie, Kniha 7. Poslední bitva (Albatros)
3. P. R. Newman: Věra nečte číst (Albatros)
4. J. K. Rowling: Legenda o dětech Édu (Albatros)
5. M. V. K. Kova: Měsíčník do nebe... Ale jenom na skok (Albatros)
6. J. K. Rowling: Anabáze divoč (Albatros)
7. J. K. Rowling: 27 pražských legend (Práha)
8. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno (Bgmot ČR)
9. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno, díl 1-4 (Albatros)
10. J. K. Rowling: Americké dobrodružství. Díl 25. Velký přikop (Albatros)
11. J. K. Rowling: Dobry Vánoce (Fragment)
12. J. K. Rowling: Mladá dáma, Dobry Vánoce (Fragment)
13. J. K. Rowling: Třetí část příběhu (Fragment)
14. J. K. Rowling: Mladá dáma, Dobry Vánoce (Vikend)
15. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno, díl 1-4 (Albatros)
16. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno (Fragment)
17. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno. Vánoce příběhy (Albatros)
18. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno (Albatros)
19. J. K. Rowling: Dobry Vánoce (Fragment)
20. J. K. Rowling: Dějiny světa. Gotické okno, díl 1-4. Pokud jste Domovina (Albatros)

SUK 2006

20 nejčtenějších knih roku (Na základě výsledků ankety dětí.)

1. Christopher Paolini: Eldest. Prvorozený. (Fragment)
2. Clive Staples Lewis: Letopisy Narmie. Kniha 7. Poslední bitva. (Fragment)
3. Petra Braunová: Kuba nechce číst. (Albatros)
4. Ivona Březinová: Lentilka pro dědu Edu. (Albatros)
5. Iva Procházková: Myši patří do nebe... ale jenom na skok. (Albatros)
6. Enid Blyton: Amélie divočí. (Albatros)
7. Alena Ježková: 77 pražských legend. (Práh)
8. Ivona Březinová: Strážci světla. Gotické okno. (Egmont ČR)
9. René Goscinny: Nové Mikulášovy patálie, díl 1- 4. (Albatros)
10. René Goscinny: Asterixova dobrodružství. Díl 25. Velký příkop. (Egmont ČR)
11. Thomas Brezina: Ségry v akci. (Fragment)
12. Karen McCombie: Alice a dóóóó dobrý Vánoce. (Fragment)
13. Thomas Brezina: Totálně ulítlé prázdniny. (Egmont)
14. Lenka Lanczová: Nebe plné hvězd. (Víkend)
15. Bonnie Bryant: Dívky v sedlech. Sv. 21. Dostihový kůň. (Alpress).
16. Thomas Brezina: Upíří rakev. (Fragment)
17. Miloš Kratochvíl: Rybáři a hasrmani. Veselé příběhy docela obyčejné vodnické rodiny. (Fragment)
18. Milan Bárta: Raftáci. (Alpress)
19. Thomas Brezina: Ségry na mizině. (Fragment)
20. Vojtěch Steklač: Dvojčata v akci. Sv. 1. Poklad hraběte Domanína. (Albatros)

SUK 2007 – 20 nejčtenějších knih

9. 4. 2008, Památník národního písemnictví

(Na základě výsledků ankety dětí.)

1. Alena Ježková: 55 českých legend z hradů, zámků a měst. Práh.
2. Martin Bezouška: Maharal – tajemství talismanu. Edice Česká televize.
3. Petra Braunová: Ztraceni v čase. Albatros.
4. Markéta Zinnerová: Čtyři uši na mezi. Albatros.
5. Lenka Lanczová: Náhradní princ. Víkend.
6. Jacqueline Wilson: Anděl Vicky. BB art.
7. Ewelyn B. White: Šarlotina pavučinka. Fragment.
8. Ivona Březinová: Báro, nebreč! Albatros.
9. Věra Řeháčková: Síla měsíčního náhrdelníku. Petra.
10. Roald Dahl: Matylda. Knižní klub.
11. René Goscinny: Nové Mikulášovy průšvihy. Dopis Ježíškovi. Albatros.
12. Beatrice Masini: Baletní střevíčky. Růže pro Zoe. Knižní klub.
13. Zuby nehty. 19 hrůzostrašných povídek z pera mladých českých autorů.
Sestavila Ivona Březinová. Albatros.
14. Lucy Danilesová: Bígl hledá kamarádku. Albatros.
15. Thomas Brezina: Ségra, ty jsi hvězda! Fragment.
16. Darren Shan: Upíří kníže. Albatros.
17. Vojtěch Steklač: Dvojčata v akci. Liga starších džentlmenů. Albatros
18. Danilela Krolupperová: Putování za nejmocnějším kouzlem. Portál.
19. Alena Ježková: Příběhy českých knížat a králů. Albatros.
20. Philip Pullman: Zlatý kompas. Argo.

SUK 2008 – 9. 4. 2009 PNP

20 nejčtenějších knih roku na základě výsledků ankety dětí

1. Joan K. Rowlingová: Harry Potter a relikvie smrti. Albatros
2. Ivona Březinová: Kozí příběh. Pověsti staré Prahy. Daranus
Alena Ježková: Prahou kráčí lev. Práh
3. Gabriela Futová: Naše máma je bosorka. Albatros
4. Michaela Burdová: Poselství jednorožců. Strážce zákona. Fragment
5. P. Gert Smetaning: Kniha kouzel pro začátečníky i pokročilé. Knižní klub
6. Hana Lamková – Josef Lamka: Kát'a a Škubánek se neztratí. Albatros
7. Thomas Brezina: Lod' duchů. Albatros
8. W. Awdry: O mašince Tomášovi díl 11. a 12. Egmont ČR
9. Stephenie Meyer: Zatmění. Egmont ČR
10. Roderick Gordon – Brian Williams: Ztracený svět v podzemí. Fragment
11. John Flanagan: Hraničářův učeň. Egmont ČR
12. Jan Sobotka: Čert Pepiáš, kouzelníci a čarodějové. Anag
13. Lenka Lanczová: Vůně deště. Víkend
14. Daniela Krolupperová: Sedmilhář Josífek. Albatros
15. René Goscinny: Asterix a olympijské hry. Egmont ČR
16. Petra Braunová: Terezománie. Albatros
17. Ivona Březinová: Bojíš se, Margito? Albatros
18. Jacqueline Wilsonová: Kočičí mumie. BB/art
19. Ivona Březinová: Dárek pro Sáru. Artur
20. Jiří Kahoun: Pro zvědavá ouška. Albatros